

NÉPESSÉG, KÖZEGÉSZSÉG

A csecsemőhalandóság újabb alakulása.

Chiffres récents sur la mortalité des nourrissons.

Résumé. En Hongrie, la mortalité des nourrissons diminuait sans cesse depuis le début du siècle. Ces dernières années, elle accusait une régression particulière, tombant le plus bas pour le pays entier en 1938 (13·1 par rapport à 100 naissances vivantes) et pour Budapest en 1936 (10·6%, ce chiffre tient compte seulement de la population locale, en laissant de côté les gens étrangers à la capitale). Cette régression, due pour une grande part à la Protection des mères et des nourrissons, a diminué fort la mortalité générale, dans laquelle les décès de nourrissons avaient toujours une proportion notable (en 1937 encore, 19·0%, soit presque $\frac{1}{5}$ des décès de tous âges). De sorte que ces derniers temps, la mortalité générale est tombée chez nous à 14‰.

La baisse, en Hongrie, de la mortalité des nourrissons est également considérable par rapport aux pays étrangers. Pour cette mortalité-là, nos chiffres récents sont inférieurs à ceux de la Roumanie, de la Yougoslavie, de la Bulgarie et des autres Etats balkaniques. Pour les pays de l'Ouest européen, on a de la peine à faire une comparaison nette. Car, tandis que chez nous un enfant né vivant ne peut jamais être enregistré comme mort-né, même s'il est mort aussitôt après sa naissance, il y a là-bas plusieurs pays où on considère comme mort-nés les nouveau-nés décédés avant l'expiration d'un certain délai. A cause de cela, une partie des décès de nourrissons n'y est pas comprise dans la mortalité des enfants en bas âge; encore, ledit délai varie d'un pays à l'autre. En Espagne, il est d'un jour (et il en a été de même autrefois dans les Pays-Bas); en France, et dans les pays ayant adopté le Code Napoléon, de 3 jours; en Angleterre, il n'est pas moins de 42 jours. En calculant d'après la méthode d'Espagne le minimum noté chez nous, il n'est que de 12·9% pour la Hongrie entière et de 10·4% pour Budapest; d'après la méthode de France, ces proportions représentent 12·4% et 10·0%; d'après la méthode d'Angleterre, 7·2% et 5·0% seulement. D'après ces chiffres, en Hongrie la mortalité des nourrissons n'est guère supérieure à celle des pays occidentaux.

A Budapest, selon les données de 1937, cette mortalité est de 20·9% parmi les enfants naturels, contre 9·5% pour les enfants légitimes. Elle y représente entre les filles nées de mariage 8·6%: le tiers de la proportion (24%) des enfants illégitimes du sexe masculin. Dans la capitale, les quartiers pauvres ont une mortalité des nourrissons bien

supérieure à celle des quartiers riches. Les chiffres de nos villes provinciales dépassent sensiblement ceux de Budapest (cela est dû aux progrès qu'a faits l'urbanisation dans notre capitale), et nos villages ont une mortalité des nourrissons (en 1937, 14%) plus forte que nos villes. — En examinant les chiffres suivant les saisons, on voit que c'est en été que la mortalité des nourrissons est la plus forte, et cela tient surtout à des troubles de la nutrition. Au mois de mars, cette mortalité augmente toujours considérablement, la bronchite étant trop fréquente vers le printemps parmi les enfants en bas âge. — A cet âge-là, d'après les relevés établis suivant la langue maternelle et la religion, la mortalité est particulièrement grande en Hongrie chez les Roumains et les Serbes et parmi les gréco-orientaux et les uniates. Sous ce rapport, le minimum est chez les Allemands et les habitants de religion israélite. — En Hongrie, parmi les causes de décès du premier âge, la débilité congénitale est à la première place, causant, selon les chiffres récents, 27·2% des décès de nourrissons. Viennent ensuite, sous ce rapport, la diarrhée, l'entérite et les autres troubles de la nutrition (22·2%); la pneumonie (18·8%); les spasmes et les convulsions (6·7%). Les maladies infectieuses ne viennent qu'après; cela est attribué aux soins qu'on donne aux nourrissons et à une immunité naturelle partielle. — Les maladies infectieuses fréquentes parmi les enfants en bas âge ne sont pas celles qui font le plus de victimes parmi les enfants de plus d'un an. Entre ces derniers, les plus fréquentes sont la scarlatine, la diphtérie, la coqueluche, la rougeole; ce sont ces 4 maladies qui y causent le plus de décès. Les maux infectieux les plus fréquents parmi les nourrissons sont la syphilis, la dysenterie, et dans certaines années, l'influenza et la coqueluche. Mais entre les causes de décès de nourrissons, ces quatre maladies infectieuses n'occupent que la quatrième place, après les maladies du premier âge, les maladies des appareils digestif et respiratoire et celles du système nerveux.

*

A csecsemőhalandóságnak a XX. században megindult javulása, mely hazánk trianoni területén két évtizeddel ezelőtt, a nagy háború után, vett újabb lendületet, az elmúlt két esztendőben olyan alacsony színvonalú arányszámokban nyert kifejezést, amilyenek nálunk eddig még sohasem fordultak elő. Az 1938. évben élve-

született 182.206 csecsemő közül ugyanis első életévének elérése előtt csak 23.933 halt el, ami csak 13,1%. Ez az eredmény s a megelőző évi hasonlóképp alacsony arányú (13,4%-os) csecsemőhalandóság a legfiatalabb életkorszak elhalálozási arányának történeti idősorában olyan mélypontot jelent, amilyent a vonatkozó országos statisztikai idősor eddig még sohasem ért el. Érdeemesnek látszik e minimum alkalmából újból áttekinteni a csecsemőhalandóság ellen folytatott nagyfontosságú küzdelem eredményeit s a történeti számsor régebbi adatait; a legújabb évek eredményeit pedig demográfiai rétegek (nem, kor, vallás, anyanyelv, foglalkozás) szerint is részletezni, hogy lássuk minő részeikben magas, s melyekben alacsony arányú a halálnak ezen első zsenge életkorszakbeli aratása. Kívánatosnak látszik aztán megvizsgálni a csecsemőkori halálokokat, ahogy azt a IV. revízió át- esett halállok nemzetközi nomenklátúra alapján végzett újabb országos magyar feldolgozások elénk tárják.

Szemlénkben már több ízben¹⁾ volt szó a csecsemőhalandóság újabban egyre inkább javuló irányzatáról. A legutolsó két esztendő adata azonban, mint említettük, minden előző kedvező eredménynél is ismét alacsonyabb, meglepő javulást bizonyító eredmény. Hiszen még alig négy esztendővel ezelőtt is az újszülöttek 15,2%-a halt el nálunk egy éven alul. Másfél évtizeddel ezelőtt pedig, a nagy világháború befejezését követő esztendőkből, éppen úgy, mint 1913 körül a történeti területen, ez az arány évről-évre még 20% körül mozgott. Ez a körülmény pedig az egyes években elveszülött gyermekek egy ötödének még ugyanazon évben, a születés évében, való elvesztését jelenti. Az, hogy az országos csecsemőhalandóság történeti idősorának ez a legújabb években mutatkozó javulása, — a régebbi eredményekkel egybevetve, — minő képet mutat, részle-

tesen az 1. táblázatból tárul elénk; ugyanezt mutatja az I. grafikon is.

1. Székesfővárosunk és az ország csecsemőhalandósága, 1900-tól 1938-ig.

Mortalité des nourrissons, de 1900 à 1938, à Budapest et en Hongrie.

Év Années	Elhaltak 1 éven alul az u. a. évi élveszülöttek százalékában kifejezve <i>Décès au-dessous d'un an par rapp. aux naissances vivantes enregistrées dans la même année (%)</i>			Elhaltak 1 éven alul az u. a. évi élveszülöttek százalékában kifejezve <i>Décès au-dessous d'un an par rapp. aux naissances vivantes enregistrées dans la même année (%)</i>				
	Magyarország történeti területén — sur le territoire de la Hongrie d'avant-guerre		Budapest à Budapest	Magyaror. trianoni ter. sur le territoire de la Hongrie de Trianon		Budapest à Budapest		
	nyersen chiffres bruts	korrigálva ¹⁾ chiffres rectifiés ¹⁾	nyersen chiffres bruts	nyersen chiffres bruts	korrigálva ¹⁾ ch. rectifiés ¹⁾	nyersen chiffres bruts idegenek nélk. sans les non-Budapestois		
1900	22,3	.	16,3	1919	16,0	19,0	15,5	.
1901	20,7	.	14,7	1920	19,3	18,7	18,1	.
1902	20,9	.	14,9	1921	19,3	19,7	16,0	.
1903	21,3	.	14,3	1922	19,8	19,2	16,8	.
1904	19,7	.	14,6	1923	18,4	18,1	16,6	.
1905	23,2	.	16,1	1924	19,3	18,6	15,4	.
1906	20,7	.	14,3	1925	16,8	17,5	12,4	13,3
1907	21,2	.	15,5	1926	16,8	16,5	11,4	11,9
1908	20,1	.	14,8	1927	18,5	.	13,0	13,2
1909	21,4	.	15,5	1928	17,7	.	12,0	12,7
1910	19,5	.	14,7	1929	17,9	.	13,6	13,6
1911	20,8	.	16,2	1930	15,2	.	12,8	11,5
1912	18,6	.	14,1	1931	16,2	.	12,8	13,0
1913	20,0	19,7	15,0	1932	18,4	.	16,1	16,2
1914	19,7	19,9	15,5	1933	18,6	.	11,9	12,3
1915	26,4	20,5	17,4	1934	14,8	.	11,5	11,6
1916	21,9	20,0	15,2	1935	15,2	.	12,0	12,1
1917	21,6	20,7	18,4	1936	13,9	.	10,2	10,6
1918	21,8	21,5	17,8	1937	13,4	.	11,2	11,1
				1938	13,1	.	.	.

¹⁾ Korrigálva az élveszületések évenként mutatkozó különbségeinek figyelembevételével, mert a csecsemőhalottak egy része nem az u. a. évi hanem a megelőző évi élveszületésekből származik. — *En tenant compte du fait qu'une partie des nourrissons décédés sont nés, non dans l'année considérée, mais dans l'année précédente.*

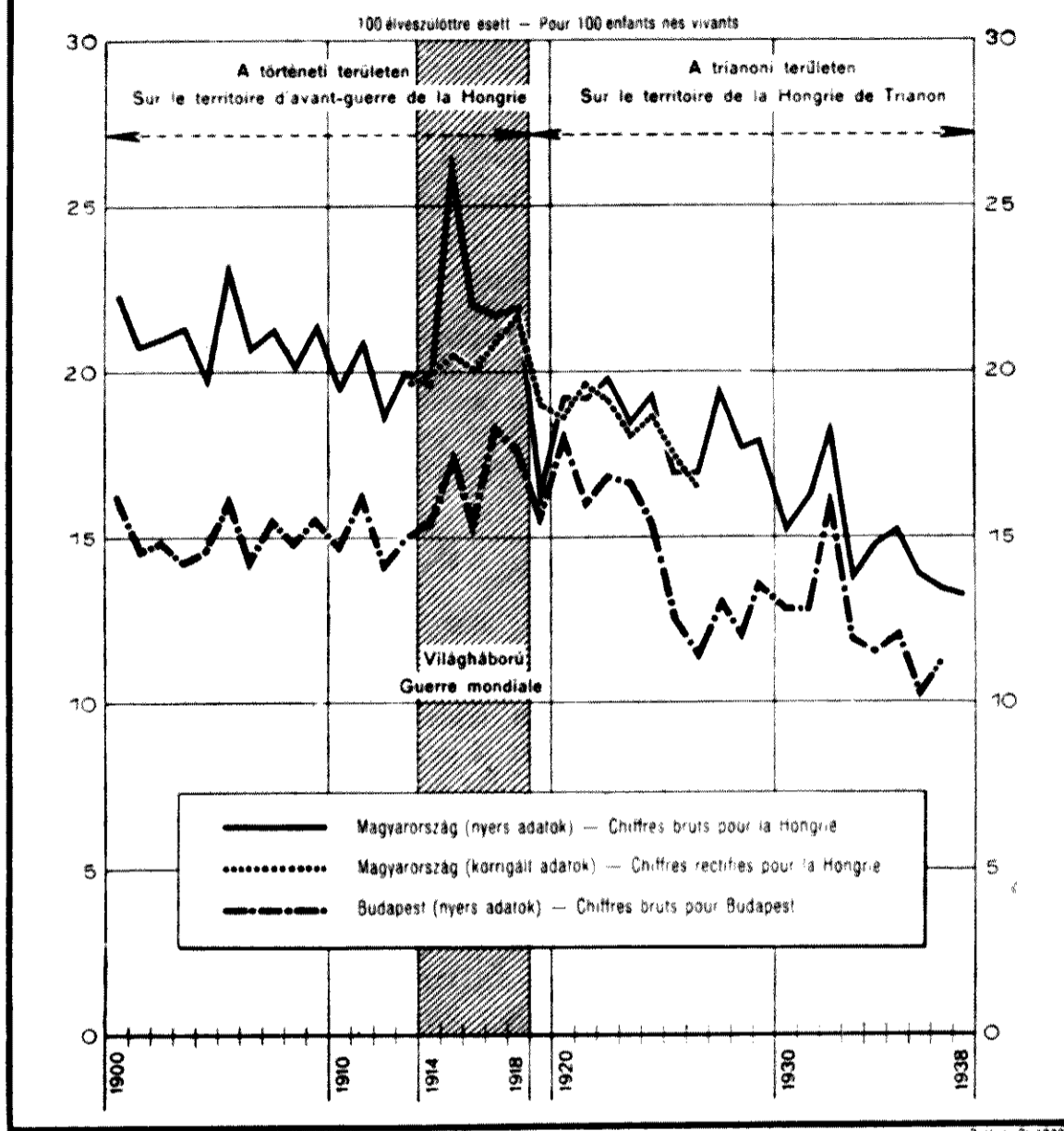
Látható, úgy a táblázaton, mint az ábrán, a vonatkozó országos történeti időornak az évek hosszú során át egyre tartó regressziója, s az is, hogy a budapesti csecsemőhalandóság mindig alacsonyabb az országosnál. Székesfővárosunk még az országos minimumnál (13,1%) is kisebb eredményt mutat: legutóbb 11,2%-ot. Ha pedig számításainkból a nem budapesti lakosoktól származó csecsemőhalottakat éppenúgy, mint a budapesti közintézetekben világra-jött idegen élveszületéseket is kihagyjuk,

¹⁾ L. Szél (Saile) T. 1. „A csecsemőhalandóság statisztikájának legújabb eredményei (1919—26).“ 1927. évf. 997—1017. l. — 2. „A csecsemőkori halálokok statisztikája (1919—27).“ 1929. évf. 1—11. l. — 3. „Csecsemőhalandóságunk nemzetközi viszonyftása.“ U. a. évf. 1049—1054. l. — 4. „Az újszülöttkori halandóság alakulása és okai.“ 1933. évf. 479—495. l. — 5. „A csecsemőhalandóság újabb alakulása.“ 1937. évf. 869—879. l. — Nemkülönben Goldziher K.: „A csecsemőhalandóság újabb alakulása.“ U. a. évf. 1035—1055. l.

székesfővárosunk csecsemőhalandósága az egyik újabb évben már 10·6%-ra is leszállt. A magyarországi anya- és csecsemővédelmi intézmények lelkiismeretes működésének következménye tárul itt elénk. Messzemenő azután e javulás hatása hazánk összhalandóságának kedvezőbbé válására is, mert hiszen az összhaltak $\frac{1}{5}$ -e (1937-ben is 19%-a) egy éven aluli. Ilyképen ezért s a közegészségügy egyéb irányú javulása révén az összhalandóság is leért Magyarországon újabban már 14‰-re (1936-ban 14·3, 1937-ben 14·2 és 1938-ban 14·3 ezrelék!).

A csecsemőhalandóság e rendkívüli újabb javulása nemzetközi viszonylatban is jelentős eredmény. (L. a 2. táblázatot.) Az egy éven aluli halottaknak ezer élveszületésre eső, hazánkban legújabban igen alacsony, kedvező aránya ismét jobb, mint Románia, Jugoszlávia, Bulgária s a többi balkán állam vonatkozó adata. A nyugateurópai államokkal e tekintetben azonban nehéz az összehasonlítás, a módszertani különbség, t. i. a bejelentési határidők miatt, mert az ezen időtartam alatt elhalt csecsemők egy része a számbavételt elkerülheti. Ezek ugyanis halvaszülettként jelenthetők be, bár élve születtek, ha a bejelentési határidőn belül haltak meg. Spanyolországban — s régebben Németalföldön is — ily értelmű egynapos határidő volt. Franciaországban s a Code Napoleont elismerő országokban 3 nap, Angliában pedig éppenséggel 42 nap e határidő; míg Magyarországon ilyértelmű határidő nincs. Spanyol módon számítva¹⁾ az új országos minimum csak 12·9%, a budapesti meg 10·4% volna; francia módon határozva meg az előbbi: 12·4, az utóbbi pedig: 10·0; végül pedig az angol módszer szerint véve

I. MAGYARORSZÁG ÉS BUDAPEST CSECSEMŐHALANDÓSÁGA MORTALITÉ DES NOURRISSONS EN HONGRIE ET A BUDAPEST 1900—1938.

számba az országos magyar csecsemőhalandóság legújabb eredménye 7·2%, a budapesti meg éppenséggel csak kb. 5% lehetne, a Nyugateurópából ismeretes eredményekkel versenyezve.

Az ország egyes vidékei közül — amint azt a 3. táblázatba foglalt törvényhatóság szerint részletezett 1937. évi eredmények mutatják — „Észak“ csecsemőhalandósága a legkedvezőtlenebb, itt is főleg Zemplén, valamint Heves vármegyéké, ahol a születési arány is magas; a szaporodás típusa extenzív. Ahol tehát az átlagos népműveltség alacsony fokán álló szegényebb felvidéki népnél sok gyermek születik, de abból több is hal el, mint az ország más részein. A legkedvezőbb viszont a kedvező átlagos népműveltségű, vagyonos, de egykés Dunántúl helyzete s itt is persze a városoké.

Az urbanizációnak műveltségterjesztő hatására mutat a vidéki városoknak a székesfővárosét felülmúló magasabb csecse-

¹⁾ A módszertan ismertetését l. a Magyar Statisztikai Szemle 1929. évf. az 1049—1054. lapján.

2. A csecsemőhalandóság újabb alakulásának nemzetközi összehasonlítása.
Comparaison internationale indiquant la mortalité des nourrissons pour ces derniers temps.

Ország — Pays	Az 1 éven alul elhaltak száz élveszültre eső aránya <i>Décès au-dessous d'un an pour 100 enfants nés vivants</i>				Ország — Pays	Az 1 éven alul elhaltak száz élveszültre eső aránya <i>Décès au-dessous d'un an pour 100 enfants nés vivants</i>			
	1934	1935	1936	1937 ¹⁾		1934	1935	1936	1937 ¹⁾
Új-Zéland — <i>Nouv.-Zélande</i>	3·2	3·2	3·1	3·1	Észak-Irország — <i>Irlande du Nord</i>	7·0	8·6	7·7	7·7
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	4·3	4·0	3·9	3·8	Belgium — <i>Belgique</i>	9·6	7·7	7·9	8·0
Ausztráliai államszöv. — <i>Commonw. of Australia</i>	4·4	4·0	4·1	3·8	Lettország — <i>Lettonie</i>	9·5	7·9	8·0	5·6
Svédország — <i>Suède</i>	4·7	4·7	4·3	4·6	Skótország — <i>Écosse</i>	7·8	7·7	8·2	8·0
Svájc — <i>Suisse</i>	4·6	4·8	4·7	4·7	Esztország — <i>Estonie</i>	9·1	8·9	8·9	—
Anglia és Wales — <i>Angleterre et pays de Galles</i>	5·9	5·7	5·9	5·8	Uruguay	9·6	10·2	9·2	—
Délafrikai Unió fehér lakossága <i>Population blanche de l'Union sud-afric.</i>	6·1	6·3	5·9	5·8	Ausztria — <i>Autriche</i>	9·2	9·9	9·3	9·2
Nagy-Britannia és Írország <i>Grande-Bretagne et Irlande</i>	6·1	6·0	6·2	6·1	Olaszország — <i>Italie</i>	9·9	10·1	10·0	11·0
Finnország — <i>Finlande</i>	7·3	6·7	6·6	—	Spanyolország — <i>Espagne</i>	11·3	10·9	—	—
Németország — <i>Allemagne</i>	6·6	6·9	6·6	6·4	Japán — <i>Japon</i>	12·5	10·7	11·7	—
Franciaország — <i>France</i>	6·9	6·9	6·7	6·5	Litvánia — <i>Lituanie</i>	16·6	12·3	12·8	12·0
Dánia — <i>Danemark</i>	6·4	7·1	6·7	6·6	Jugoszlávia — <i>Yougoslavie</i>	15·0	14·4	13·7	—
Ir szabad állam — <i>Etat l. d'Irlande</i>	6·3	6·8	7·4	7·2	Magyarország — Hongrie	14·8	15·2	13·9	13·4
					Bulgária — <i>Bulgarie</i>	13·1	15·4	14·4	14·9
					Portugália — <i>Portugal</i>	14·4	14·9	13·8	—
					Egyiptom — <i>Egypte</i>	16·6	16·1	16·4	—
					Románia — <i>Roumanie</i>	18·2	19·2	17·5	17·8
					Chile — <i>Chili</i>	26·2	25·1	25·2	24·1

¹⁾ Ideiglenes adatok. — *Chiffres provisoires.* — ²⁾ 1938-ban: — *En 1938, 13·1%.*

mőhalandósága, még inkább a falvak (járások) vonatkozó arányainak még a vidéki városokénál is kedvezőtlenebb kialakulása. Esett hazánkban 1937-ben száz élveszületésre egy éven aluli halott:

A járásokban	14·0
A vármegyékben	13·6
A tj. városokban	12·0
Budapesten idegenekkel	11·2
Budapesten idegenek nélkül, csak a fővárosi lakosságban	10·6

Székesfővárosunk 1937. évi csecsemőhalandósága közigazgatási kerületek szerint részletezve a következő hasábon lévő táblából kitűnő képet mutatja.

Az egyes kerületek népességének vagyosságára és szociális helyzetére jellemző kép tárul elénk. A jobbparton, a gazdag II. kerületben (3·98%), a balparton pedig a legelőkelőbb kerületben, a Belvárosban (5·56%) jelentkezik a minimum. A balparti munkásnegyedekben: a Ferencvárosban és Kőbányán látjuk viszont a legkedvezőtlenebb kialakulást, a legmagasabb (14·89 és 12·26%-os) csecsemőhalandóságot.

A magyar csecsemőhalandóság rendkívüli javulása közepette is figyelemre

Közigazgatási kerület	Az egy éven aluli halottak	Az élveszületések	Csecsemőhalandóság %
	szám szerint		
I. ker.	37	612	6·05
II. „	20	502	3·98
III. „	74	802	9·23
XI. „	52	645	8·06
Jobbpart	183	2.561	7·15
IV. ker.	9	162	5·56
V. „	58	731	7·93
VI. „	179	1.868	9·58
VII. „	114	1.328	8·58
VIII. „	151	1.578	9·57
IX. „	165	1.108	14·89
X. „	107	873	12·26
XIV. ker.	86	973	8·84
Balpart	869	8.621	10·08
Be nem osztható	167	—	—
Idegen	556	4.824	11·53
Ismeretlen	19	8	—
Budapest összesen:	1.794	16.014	11·1
Budapest idegenek nélkül	1.238	11.190	10·6

méltók „a házasságon kívül született“, ú. n. „törvénytelen“ csecsemőkre nyert legújabb kedvezőtlen eredmények is. Régóta tudott ezek magas halandósága, amelyet

3. A csecsemőhalandóság törvényhatóságoként 1937-ben.

La mortalité des nourrissons par comitats et villes autonomes en 1937.

Országgrész, törvényhatóság <i>Régions, comitats et villes autonomes</i>	Elhaltak 1 éven aluli korban		Országgrész, törvényhatóság <i>Régions, comitats et villes autonomes</i>	Elhaltak 1 éven aluli korban	
	szám szerint Nombre des décès au-dessous d'un an	száz élveszületött közül (%) - Proportion pour 100 enfants nés vivants		szám szerint Nombre des décès au-dessous d'un an	száz élveszületött közül (%) - Proportion pour 100 enfants nés vivants
Dunántúl — Transdanubie			Szeged tjv.		
Baranya vm. *)	475	11·2	Hajdu vm.	749	14·7
Pécs tjv. **)	173	13·6	Debrecen tjv.	366	13·8
Fejér vm.	633	12·1	Jász-Nagykun-Szolnok vm.	1.167	12·5
Székesfehérvár tjv.	105	11·7	Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.	3.378	13·4
Győr, Moson és Pozsony vm.	381	11·3	Budapest szföv.	1.794	11·2
Győr tjv.	118	12·0	Kecskemét tjv.	343	16·3
Komárom és Esztergom vm.	397	11·2	Szabolcs és Ung vm.	2.027	16·0
Somogy vm.	1.053	14·7	Szatmár, Ugocea és Bereg vm.	792	16·8
Sopron vm.	431	13·7	Összesen — Totaux	13.685	13·5
Sopron tjv.	42	6·8	Észak — Nord		
Tolna vm.	618	12·6	Abaúj-Torna vm.	326	13·3
Vas vm.	591	10·6	Borsod, Gömör és Kishont vm.	1.004	13·7
Veszprém vm.	827	14·4	Miskolc tjv.	224	15·8
Zala vm.	1.051	14·1	Heves vm.	1.008	14·5
Összesen — Totaux	6.895	12·7	Nógrád és Hont vm.	670	13·3
Alföld — Grande Plaine			Zemplén vm.	535	14·1
Bács-Bodrog vm.	306	15·6	Összesen — Totaux	3.767	14·0
Baja tjv.	45	9·3	Mindössze — Total général	24.347	13·4
Békés vm.	890	12·8	Ebből — Dont pour les		
Bihar vm.	631	14·1	Vármegyék — comitats		
Csanád, Arad és Torontál vm.	464	13·4	Tj. városok — villes autonomes	20.779	13·6
Csongrád vm.	375	12·4		3.568	12·0
Hódmezővásárhely tjv.	93	9·2			

*) Vm. = comitat.

**) Tjv. = ville autonome.

rendszerint kedvezőtlen szociális helyzetük (anyjuk többnyire gyári munkásnő vagy háztartási alkalmazott), a szülés kedvezőtlen körülményei, az anyának a szülés eltitkolására való törekvése, szegyenérzete, de meg a gyakori dajkaságbaadás (angyalcsinálók) is indokolnak. A törvénytelen gyermeknek rendszerint szomorú a sorsa a szülői szeretetnek, az apa támogatásának nélkülözése miatt; a rendszerint néhez szociális helyzetben bűn és nyomor sokkal inkább fenyegetik, mint a házasságból született gyermeket. Budapesten 1937-ben a születés törvényessége szerint a csecsemőhalandóság a következőképen alakult:

	Egy éven aluli halott	Élveszületés	Csecsemőhalandóság (%)
s z á m s z e r i n t			
Törvényes	1.297	13.638	9·5
Törvénytelen	497	2.376	20·9

A születés törvényességét a nemmel is kombinálva pedig a következő adatokhoz jutunk:

A fiuknál A leányoknál

a) ha csak a házasságból születettekre vagyunk tekintettel.

Egy éven aluli halott	729	568
Élveszületett	7.054	6.584
Törvényes csecsemőhalandóság	10·3 %	8·6 %

b) ha csak a törvényteleneket vesszük számba.

Egy éven aluli halott	279	218
Élveszületés	1.163	1.213
Törvénytelen csecsemőhalandóság	24·0 %	18·0 %

c) az összes csecsemőknel.

Egy éven aluli halott	1.008	786
Élveszületés	8.217	7.797
Budapesti csecsemőhalandóság	12·3 %	10·1 %

Látható, hogy — a fiúcsecsemőhalandóságnak a leányokénál ismertén magasabb volta miatt — székesfővárosunkban a törvénytelen fiúcsecsemők halandósága

1937-ben 24·0%-ra szökik, másrésről a törvényes leányoké csak 8·6%; csak egy harmad része az előzőnek.

A csecsemőhalandóságban nem szerint mutatózó különbség országos alakulására néhány jellemző adatot a 4. táblázat foglal magában.

4. A csecsemőhalandóság nem szerint való alakulása hazánkban 1920-tól 1937-ig.

Mortalité des nourrissons en Hongrie, suivant le sexe, de 1920 à 1937.

Év, átlag Années	Esett ezer élveszületett Proportion pour 1000			A fiúcsecsemők halandóságának jelzőszáma, ha a leánycsecsemőké százzal egyenlő. — <i>Indice de la mortalité des nourrissons du sexe masc., en supposant que celle des nourrissons du sexe féminin, soit de 100</i>
	fiúra garçons	leányra filles	mindkét nembelire enfants (garç. et filles)	
	egy éven alul elhalt nés vivants			
	fiú des garçons décédés	leány des filles décédés	mindkét nembeli des enfants (garç. et filles) décédés	
à l'âge de moins d'un an				
1920—21	207·2	177·3	192·7	116·9
1930—31	170·6	142·3	156·8	119·9
1935—36	158·8	131·6	145·7	120·7
1937	145·9	120·4	133·4	121·2

Ezek az országos adatok a fiúcsecsemőknek a leányokénál magasabb halandóságát még a legújabb, kedvezőbb fordulatot vett csecsemőhalandósági statisztikában is elének tárják. Ennek tudvalevőleg a fiúk bonyolultabb fejlődése az oka, mert a csecsemőkori halálokok szerint való részletezésben az eltérés csak a veleszületett gyengeség és a fejlődési hibák rovatában mutatkozik. Érdekes a táblázat utolsó oszlopában foglalt indexeket is megfigyelni. A fiúszületéseknek háborús és a háborúkat követő emelkedése idején a fiúcsecsemőknek a leányokéhoz viszonyított halandósága esik, mintha ilyenkor nemcsak több, hanem viszonylag életképesebb fiú is születne, mintegy a háborús veszteség pótlására. Ez az index békés időszakokban aztán emelkedik, mint azt az említett táblázat az 1920—1921. évi minimum (116·9) után napjainkig (az 1937. évben 121·2-es indexig) elének is tárja. A statisztika e jelenségek okát a szülők koreltolódásával magyarázza, mert a háborúk alatt és azok után is a fiatalabb korosztályok a nemzéstől nagyobb arányban tartatnak távol, mint az idősebbek. A fiatalabb korosztályok ugyanis úgy a bevonultak, mint a háborús foglyok, sebesültek és elesettek között is nagyobb arányban sze-

repelnek, mint az idősebbek. Már pedig e koreltolódással a fiúszületések gyarapodása jár. Az eugenetika pedig azt tanítja, hogy az idősebb apák fiai életképesebbek, kóros hajlamoktól, terheltségektől mentesebbek, resistensebbek, mint a fiatalabb korcsoportbeliekéi. A békés évek előrehaladásával aztán persze a fiúszületések viszonylagos gyérülése, viszonylagos resistenciájuk csökkenése s a viszonyított csecsemőhalandóság, illetve a leánycsecsemőhalandósághoz viszonyító indexeknek emelkedése következik be.

Az 1937. évi csecsemőhalottaknak az egy éven aluli csecsemőkorcsoportok szerint való megoszlásából, nemkülönben u. e. megoszlásnak a nemmel is kombinált adataiból, a megszokott kép tárul elének. Látható az e számokat és a vonatkozó megoszlási százalékokat tartalmazó 5. táblázatból,

5. A csecsemők csecsemőéletkorszakok és nem szerint részletezve 1937-ben.

Mortalité des nourrissons en 1937, suivant le sexe et les périodes du premier âge.

Csecsemőélet korszakok Périodes du premier âge	Elhalt az oldalt megnevezett időszakban — <i>Décès aux âges indiqués</i>			
	szám szerint nombres absolus			az összes halottak %-ában par rapport à tous les décès, %
	fiú filles	nő garçons	mindkét nembeli együtt deux sexes	
1 napon aluli <i>Moins d'un jour</i>	1.569	1.105	2.674	2·1
1 napos — 1 jour	327	240	567	0·4
2 napos	429	295	724	0·6
3 napos	217	189	406	0·3
4 "	194	148	342	0·3
5 "	169	140	309	0·2
6 "	163	149	312	0·2
7 "	145	139	284	0·2
8 "	120	96	216	0·2
9 "	126	90	216	0·2
10 "	108	92	200	0·1
11—20 napos	1.193	983	2.176	1·7
21—30 napos	794	572	1.366	1·1
1 hónapos — 1 mois	1.520	1.174	2.694	2·1
2 hónapos	1.332	1.009	2.341	1·8
3 hónap	1.035	876	1.911	1·5
4 "	841	692	1.533	1·2
5 "	684	574	1.258	1·0
6 "	606	419	1.025	0·8
7 "	509	406	915	0·7
8 "	472	379	851	0·7
9 "	431	345	776	0·6
10 "	341	305	646	0·5
11 "	334	271	605	0·5
1 éven aluli összesen <i>Au-dessous d'un an, tot.</i>	13.659	10.688	24.347	19·0

hogyan az 1 napon aluli halálozás minő magas, az első napi áldozatok száma a csecsemőhalottak 10%-át is meghaladja. Különösen magas pedig a legelső napok halandósága a fiúcsecsemőknél, hiszen ezek különleges halálokaik, — amelyek miatt halandóságuk a leánycsecsemőkét felülmúlja, — a veleszületett gyengeség és a fejlődési hibák. Ha azonban az 1937. évben az 1 napra eső újszülötthalálozás arányát (2·1%) régebbi évek megfelelő eredményeivel vetjük egybe, azt látjuk, hogy másfél évtizedje még magasabb (2·4—2·5%) volt ez az arány; 1919-ben pedig éppenséggel másfélszer akkora (3·5%). Látható tehát, hogy a legújabb kedvező kialakulású csecsemőhalandóságnál a békés konszolidációval gondosabbá vált szülési ápolásnak, a szülészorvosi keületek megszervezésének, a bábák újabban hathatósabb ellenőrzésének s végül a kórházban történő s emiatt is szakszerűbben ellátott születek aránya emelkedésének is minő szerepe van. Ezt bizonyítja éppen a legfiatalabbkorú újszülöttek halandóságának lényeges enyhülése.

Az 1 éven alul elhaltak számának az egyes évszakok és hónapok szerint való megoszlásából rendszerint a csecsemőhalandóság nyári maximuma tűnik elő, a csecsemőkori táplálkozási zavarok miatt. Magas az ezen zsenge életkorszakban lévők légútjai hurutosságának télvégi és tavaszi gyakorisága miatt, a februári és a márciusi csecsemőhalandóság aránya is. 1937-ben is az előbbi a maximum s csak ezután sorakozik az ezen évben csekély fokú télvégi emelkedés február havában. 1937-ben a csecsemők naponként elhalt átlagos száma az egyes hónapokban — amikor is a számításnál a hónapok különböző hosszát is tekintetbe vettük — a következő:

	Meghalt 1 éven aluli szám átlag szerint naponként		
Januárban . . .	2.092	67·5	} Télvégi és tavaszi emelkedés
Februárban . . .	1.970	70·4	
Márciusban . . .	2.062	66·5	
Áprilisban . . .	1.839	61·3	
Májusban . . .	2.122	68·5	
Júniusban . . .	1.793	59·8	} A nyári maximum
Júliusban . . .	2.243	72·4	
Augusztusban . . .	2.502	80·7	
Szeptemberben . . .	2.356	78·5	
Októberben . . .	2.043	65·9	
Novemberben . . .	1.602	53·4	
Decemberben . . .	1.723	55·6	
Az egész évben átlag	23.347	66·7	

Az 1937. évi magyarországi csecsemőhalandóság a csecsemők vallása s anyjuknak anyanyelve szerint való részletezésben, ezer megfelelő vallású, illetve anyanyelvű anyától származó élveszületéshez viszonyítva, a 6. táblázatból tárul elénk.

Az egyes hitfelekezetek csecsemőhalandósága közül most is a görög keleti és görög katolikus vallásúak aránya a legkedvezőtlenebb. A minimum viszont mindig az izraelitáké. Látható ismét ez utóbbiak kedvező átlagos népműveltségének, az orvosi segítség körükben gyakori igénybevételének hatása.

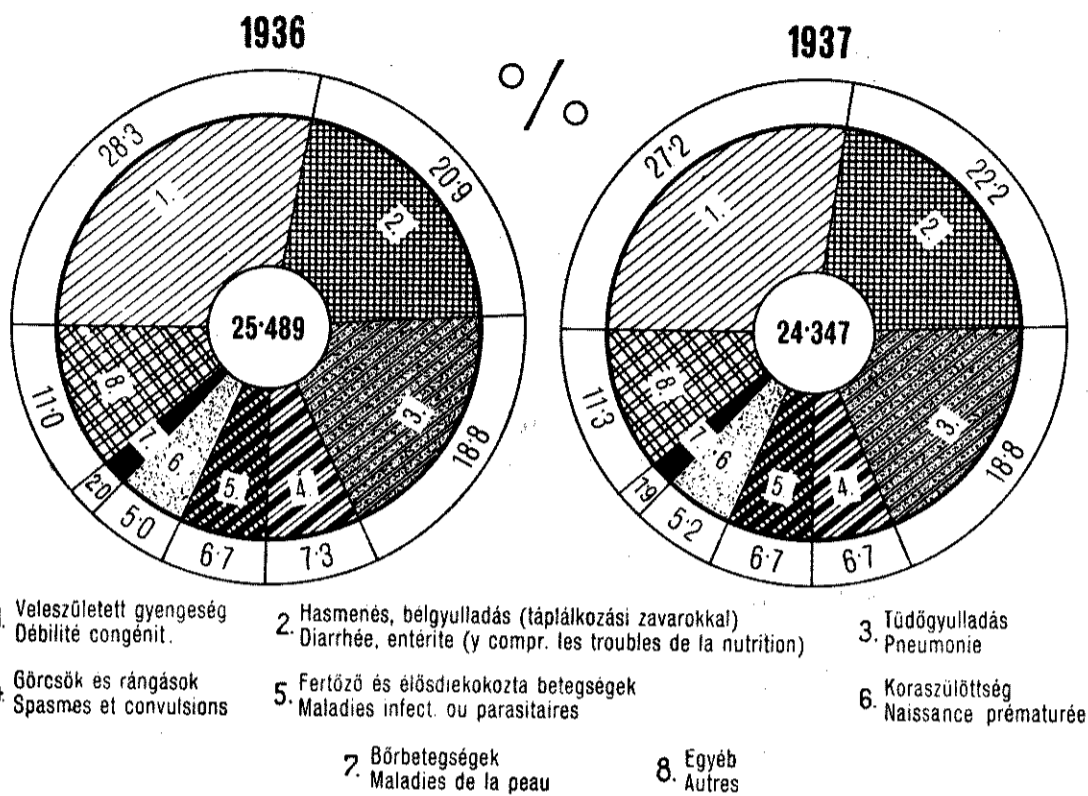
Az anyanyelv, ill. nemzetiség szerint való részletezés a vallás szerint valóval hazánkban rendszerint némiképp párhuzamosan alakul; a román és szerb csecsemők halandósága kedvezőtlen, de hiszen ezek a görög keleti és görög katolikus felekezet hívei. A minimum az általános népműveltség kedvező kialakulása révén a németiségé, s a magyarság vonatkozó aránya újabban, a magyaroknak a trianoni területen 92%-os többsége révén, mindig az országos átlaggal egyező. (L. a 6. táblázatton.)

A csecsemők halálokait, a IV. revízió átesett halálteki nemzetközi nomenklatúra ú. n. közbülső részletezésű (intermedier) rendszere alapján, a 7. táblázat mutatja, kiemelve a tizennyolc halálteki főcsoportban a legszámosabb csecsemőt elragadó kórformákat. E táblázat alapján két grafikon (II. és III. sz.) is készült, a legfontosabb tanulságok szemléltetésére. Az előbbi a legtöbb csecsemőkori halottat felmutató halálteki főcsoportokba tartozó halottak számát ezer élveszületésre adja meg, az utóbbi a csecsemőhalottaknak a leggyakrabban előforduló egyes csecsemőkori halálteki (kórismék) között való százalékos megoszlását szemlélteti.

A csecsemőkori halálteki statisztikájában első helyen a „veleszületett gyengeség“ áll; 1937-ben az egy éven aluli életkorban elhaltaknak 27·2%-a tartozik ide. Eszerint tehát még mindig feltűnő magas e takaródiagnózis országos magyar aránya. Székesfővárosunkban azonban az itt pontosabb, szabatosabb halottkémlés révén e halálteki az ez évben elhalt csecsemőknek csak 18·7%-ánál jelentették. Ha pedig tízezer élveszületőre számítunk, úgy e takaródiagnózis 1937-ben hazánkban 362·5, Budapestben pedig csak 209·2-es halálteki arányt jelent. Ezen halálteki után a nemzetközi rendszerben a csecsemőkori

II. A CSECSEMŐKORI HALÁLESETEK HALÁLOKOK SZERINT VALÓ SZÁZALÉKOS MEGOSZLÁSA MAGYARORSZÁG TRIANONI TERÜLETÉN.

RÉPARTITION % DES DÉCÈS DE NOURRISSONS DANS LA HONGRIE DE TRIANON, PAR CAUSE DE DÉCÈS.

M St Sz 1939

R. H de St 1939

táplálkozási zavarok jórészt is magába-foglaló „hasmenés és bélgulladás“ című (a 119. nomenklaturai sorszámú) halálkirovat sorakozik; 1937-ben, hazánkban az 1 éven alul elhaltaknak 22.2%-a tartozik ide. Majd a tüdőgyulladás (18.8%) és a görcsök és rángások (6.7%) következnek. E négy halál a csecsemőkorban oly je-

lentős, hogy mindegyik külön-külön egymaga is több 1 éven alul az összes fertőző betegségek együtvéve. A csecsemőkorbeli halálokok megfelelő csoportjai közül az „emésztőszervek“, a „légzőszervek“ és az „idegrendszerbeli és érzékszervek“ betegségeiben elhaltak száma erősen túlhaladja a „fertőző betegségek“ által szedett 1 éven alul áldozatok számát. Az egyes halálki csoportokat tekintve, jellegzetes a csecsemőkorban halandóság okaira a fertőző betegségeknek ezen háttérbeszorulása, pedig később, az első életév után következő gyermekkorban, éppen a járványos fertőző betegségek szednek a legtöbb áldozatot.

A csecsemők életmódja, elkülönített szobai gondozásuk s veszületett partialis immunitásuk is indokolja, hogy a járványok körükben kevés áldozatot szednek. Az egyes fertőző betegségeket tekintve azt látjuk, hogy közülök is mások gyakoriak a csecsemőkorban, mint az első életév után következő gyermekkorban. A gyer-

6. A csecsemőhalandóság vallás és anyanyelv szerint való részletezése 1931-től 1937-ig.

Mortalité des nourrissons de 1931 à 1937, suivant la religion et la langue maternelle.

Az elhaltak vallása <i>Religion</i>	Az oldalt megnevezett vallású csecsemők közül 1 éven aluliban elhaltak — Parmi les nourrissons appartenant à la religion envisagée, sont morts au-dessous d'un an						viszonylag száz élveszületésre proportion pour 100 naissances vivantes	Az elhaltak anyanyelve <i>Langue maternelle</i>	Az oldalt megnevezett anyanyelvű anyák csecsemői közül 1 éven aluliban elhaltak — Parmi les nourrissons ayant pour langue maternelle la langue envisagée, sont morts au-dessous d'un an					
	szám szerint <i>en nombres absol.</i>			szám szerint <i>en nombres absol.</i>					szám szerint <i>en nombres absol.</i>			szám szerint <i>en nombres absol.</i>		
	1931-35	1936	1937	1931-35	1936	1937			1931-35	1936	1937	1931-35	1936	1937
Római katolikus — Cathol. romains	20.825	16.998	16.329	15.8	13.9	13.5	Magyar — Hongrois	29.102	24.134	22.975	15.7	13.9	13.4	
Görög katolikus — Uniates	1.185	1.089	1.013	17.5	16.6	15.8	Német — Allemands	1.284	874	932	14.5	11.5	12.5	
Református — Calvinistes	6.789	5.700	5.382	16.0	14.5	13.5	Tót — Slovaques	291	187	126	17.1	16.3	12.0	
Ágostai hitv. ev. — Luthériens	1.549	1.167	1.107	14.7	12.2	11.8	Oláh — Roumains	80	58	48	20.5	19.8	16.1	
Görög keleti — Gréco-orient.	162	113	113	18.6	16.6	16.8	Horvát — Croates	82	72	72	15.4	14.9	13.7	
Unitárius — Unitaires	8	5	7	11.0	7.7	12.7	Szerb — Serbes	18	14	15	20.7	15.2	24.6	
Izraelita — Israélites	425	342	309	8.7	7.2	6.6	Bunyevác, sokác, dalmát, illír — Bougniévatzes, Chokatzes, Dalmates, Illyriens	50	40	33	19.9	20.0	16.7	
Baptista — Baptistes	48	43	47	14.9	12.8	13.4	Egyéb és ismeretl. — Autres et langues mat. non précisées	130	110	146	19.9	18.4	21.1	
Egyéb és ismeretl. — Autres religions et relig. non précisées	46	32	40	—	—	—								
Összesen — Totaux	31.037	25.489	24.347	15.7	13.9	13.4	Összesen — Totaux	31.037	25.489	24.347	15.7	13.9	13.4	

7. Az egy éven alul elhaltak legfontosabb halálukai a IV. revízió átesett, közbülső (intermédiaire) haláluki névjegyzék alapján 1936-ban és 1937-ben.

Principales causes de décès de nourrissons en 1936 et 1937, d'après la nomenclature intermédiaire révisée pour la 4e fois.

Halálokok ¹⁾ — Causes de décès ¹⁾	Elhaltak 1 éven alul — Décès au-dessous d'un an					
	szám szerint nombres absolus		az összes cse- csemőhalottak ‰-ában — par rapport à tous les nourrissons décédés ‰		tizezer élve- szülött közül pour 10.000 en- fants nés vivants (‰)	
	1936	1937	1936	1937	1936	1937
I. Fertőző és elősdiék okozta betegségek. — Maladies infectieuses et parasitaires.						
Hasi hagymáz és paratifusz (1 és 2) — <i>Fièvre typhoïde et paratyphoïde (1 et 2)</i>	2)	—	—	—	—	—
Kanyaró (7) — <i>Rougeole</i>	101	36	0.4	0.2	5.5	2.0
Vörheny (skarlát) (8) — <i>Scarlatine</i>	9	4	0.0	0.0	0.5	0.2
Szamárhurut (9) — <i>Coqueluche</i>	285	245	1.2	1.0	15.6	13.4
Roncsoló toroklob (10) — <i>Diphthérie</i>	39	59	0.2	0.3	2.1	3.3
Influenza (11) — <i>Influenza</i>	226	225	0.9	0.9	12.3	12.3
Vérhas (13) — <i>Dysenterie</i>	228	282	0.9	1.2	12.4	15.5
A légzőszervek gümőkórja (23) — <i>Tuberculose de l'app. resp.</i>	153	166	0.6	0.7	8.4	9.1
Összes egyéb gümőkór (24—32) — <i>Autres tuberculoses</i>	138	133	0.5	0.5	7.5	7.3
Bujakór (34) — <i>Syphilis</i>	215	225	0.8	0.9	11.7	12.3
Genyes fertőzés és nem gyermekágyi szepszis (36) — <i>Infection purulente et septicémie non puerp.</i>	129	130	0.5	0.5	7.1	7.1
Egyéb fertőző betegség — <i>Autres maladies infectieuses</i>	182	136	0.7	0.5	9.9	7.5
Összesen — <i>Totaux</i>	1.705	1.641	6.7	6.7	93.0	90.0
II. Rák és egyéb daganatok — Cancers et autres tumeurs	9	9	0.0	0.0	0.5	0.5
III. Rheumás (csúzos) betegségek, a táplálkozás és a belső elválasztásos mirigyek bántalmi és egyéb általános betegségek — Maladies rhumatismales, maladies de la nutrition, des glandes endocrines et autres maladies générales						
Csúz, köszvény és cukorbeteg (56—59) — <i>Rhumatismes, goutte, diabète sucré</i>	—	1	—	0.0	—	0.1
Avitaminózisok (60—64) — <i>Avitaminoses</i>	114	92	0.5	0.4	6.2	5.0
A pajzsmirigy és a mellékpajzsmirigy betegségei (66) — <i>Maladies de la glande thyroïde et des glandes parathyroïdes</i>	50	65	0.2	0.3	2.7	3.6
Egyéb általános betegség (65—67—69) — <i>Autres maladies gén.</i>	15	7	0.0	0.0	0.8	0.4
Összesen — <i>Totaux</i>	179	165	0.7	0.7	9.7	9.1
IV. A vér és vérképzőszervek betegségei (70—74) — Maladies du sang et des organes hématopoïétiques	12	12	0.1	0.1	0.7	0.7
V. Idült mérgezések (75—77) — Empoisonnements chroniques	—	—	—	—	—	—
VI. Az idegrendszer és az érzékszervek betegségei — Maladies du système nerveux et des organes des sens						
Agyvelőburokgyulladás (79) — <i>Méningite</i>	198	220	0.8	0.9	10.8	12.0
Agyvérzés, érelgugulás (82) — <i>Hémorragie cérébr., embolie</i>	3	5	0.0	0.0	0.2	0.3
Epilepsia (85) — <i>Epilepsie</i>	20	12	0.1	0.0	1.1	0.7
Egyéb agy- és elmebaj (80, 83, 84) — <i>Autres malad. du cerveau et démence</i>	1	1	0.0	0.0	0.1	0.1
Az idegrendszer egyéb betegségei (78, 81, 86—87) — <i>Autres maladies du système nerveux</i>	1.867	1.618	7.3	6.7	101.8	88.7
A szem, a fül és függelékük betegségei (88, 89) — <i>Maladies de l'oeil, de l'oreille et de leurs annexes</i>	96	92	0.4	0.4	5.2	5.0
Összesen — <i>Totaux</i>	2.185	1.948	8.6	8.0	119.2	106.8
VII. A vérkeringési szervek betegségei — Maladies de l'appareil circulatoire						
Szívurokgyulladás (90) — <i>Péricardite</i>	1	2	0.0	0.0	0.1	0.1
Idült belső szívbelhártyagyulladás és a billentyűbántalmak (92) — <i>Endocardite chronique et affections valvulaires</i>	59	57	0.2	0.2	3.2	3.1
A szívizom betegségei (93) — <i>Maladies du myocarde</i>	16	16	0.1	0.1	0.9	0.9
A szív koszorúereinek betegségei (94) — <i>Malad. des artères coronaires</i>	3)	—	—	—	—	—

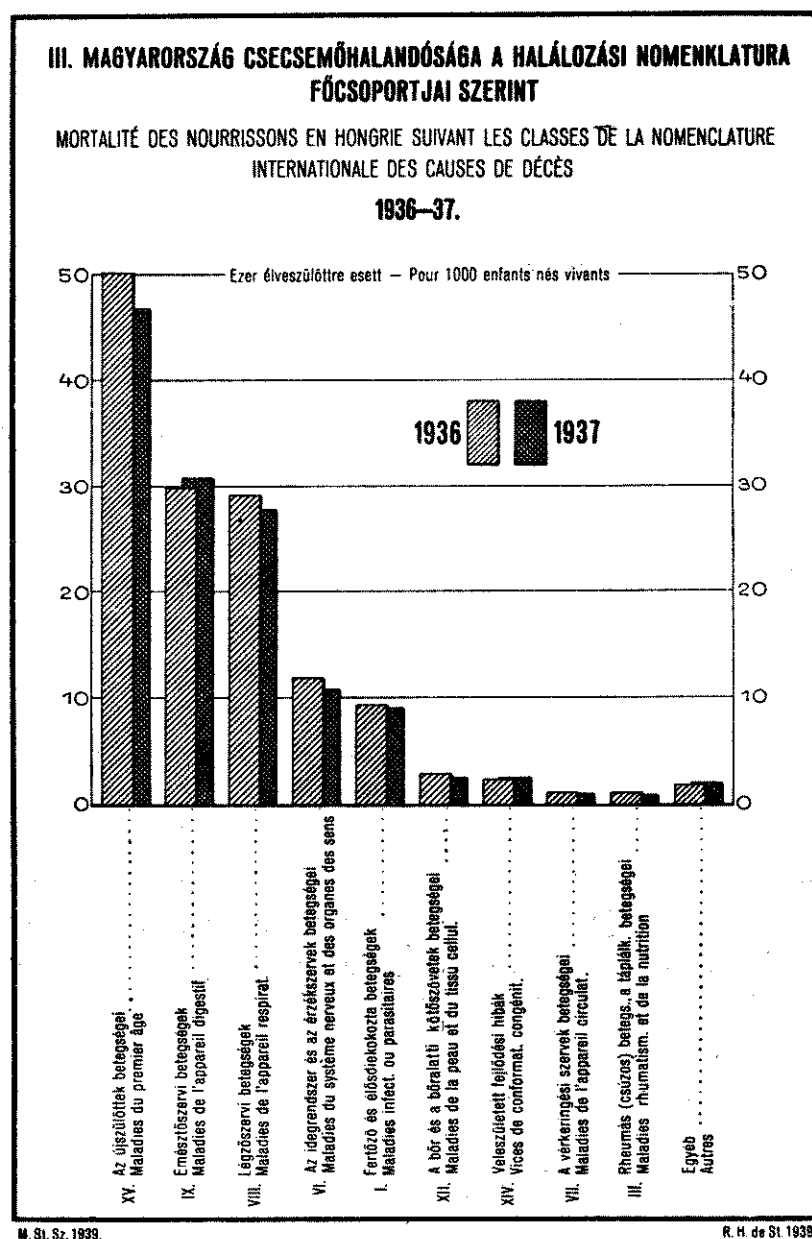
¹⁾ Ne figurent pas au-dessous d'un an les causes de décès indiquées par numéros dans la phrase suivante: — ¹⁾ A nemzetközi haláluki nomenklátúra 3., 6., 14., 38., 42., 75.—77., 83., 91., 96., 120., 134., 136.—137., 141.—150., 162.—171 és 196.—198. rovatába tartozó halálkok 1 éven alul elhaltaknál nem szerepelnek. — ²⁾ 1935-ben 6 ily halálkok miatt elhalt csecsemőt jegyzett fel a statisztika. — *En 1935, 6.* ³⁾ 1935-ben 6 két éven aluli halott volt. — ³⁾ *En 1935, 6 enfants décédés à l'âge de moins de 2 ans.*

Halálokok ¹⁾ — <i>Causes de décès</i> ¹⁾	Elhaltak 1 éven alul — <i>Décès au-dessous d'un an</i>					
	szám szerint <i>nombres absolus</i>		az összes cse- csemőhalottak ‰-ban — <i>par rapport à tous les nourrissons décédés ‰</i>		tizezer élve- szülött közül <i>pour 10.000 en- fants nés vivants</i> ‰	
	1936	1937	1936	1937	1936	1937
A szív egyéb betegségei (95) — <i>Autres maladies du coeur</i>	96	88	0·4	0·4	5·2	4·9
Üszök (97 és 98) — <i>Gangrène (97 et 98)</i>	1	—	0·0	—	0·1	—
Egyéb vérkeringési betegségek — <i>Autres malad. de l'appareil circulat.</i>	16	4	0·1	0·0	0·8	0·2
Összesen — <i>Totaux</i>	189	167	0·8	0·7	10·3	9·2
VIII. A légzőszervek betegségei — <i>Maladies de l'appareil respiratoire</i>						
Hörghurut (106) — <i>Bronchite</i>	408	371	1·5	1·5	22·2	20·3
Tüdőgyulladás (107—108) — <i>Pneumonies</i>	4.797	4.584	18·8	18·8	261·7	251·3
Mellhártyagyulladás (110) — <i>Pleurésie</i>	77	60	0·3	0·3	4·2	3·3
Egyéb légzőszervi betegségek (104, 105, 111—114) — <i>Autres mala- dies de l'app. resp.</i>	63	42	0·3	0·2	3·4	2·3
Összesen — <i>Totaux</i>	5.345	5.057	20·9	20·8	291·5	277·2
IX. Az emésztőszervek betegségei — <i>Maladies de l'appareil digestif</i>						
A gyomor és epésbél fekélye (117) — <i>Ulcère de l'estomac ou du duodénum</i>	1	—	0·0	—	0·1	—
Hasmenés és bélgyulladás (119) — <i>Diarrhée et entérite</i>	5.326	5.412	20·9	22·2	290·5	296·7
Féregnyúlványgyulladás (121) — <i>Appendicite</i>	1	1	0·0	0·0	0·1	0·1
Sérv és bélelzáródás (122) — <i>Hernie, obstruction intest.</i>	31	37	0·1	0·2	1·6	2·0
Kötőszövetes májgyulladás (124) — <i>Cirrhose du foie</i>	—	2	—	0·0	—	0·1
A máj és az epeutak egyéb betegségei (125—127) — <i>Autres mala- dies du foie et des voies biliaires</i>	3	5	0·0	0·0	0·2	0·3
Egyéb emésztőszervi betegségek (115—118, 123, 128, 129) — <i>Autres maladies de l'appareil digestif</i>	106	125	0·4	0·5	5·7	6·9
Összesen — <i>Totaux</i>	5.468	5.582	21·4	22·9	298·2	306·1
X. A húgyivarszervek betegségei — <i>Maladies de l'appareil urinaire et de l'appareil génital</i>						
Vesegyulladás (130—132) — <i>Néphrite</i>	51	43	0·2	0·2	2·8	2·3
Egyéb húgyivarszervi betegségek (133—139) — <i>Autres maladies de l'app. urin. et de l'app. génit.</i>	11	14	0·0	0·0	0·6	0·8
Összesen — <i>Totaux</i>	62	57	0·2	0·2	3·4	3·1
XI. Terhesség, szülés és gyermekágy (140—150) — <i>Maladies de la grossesse, accouchement, etc.</i>						
—	—	—	—	—	—	—
XII. A bőr és a bőralatti kötőszövet betegségei (151—153) — <i>Maladies de la peau et du tissu cellulaire</i>						
—	504	463	2·0	1·9	27·5	25·4
XIII. A csontok és a mozgatószervek betegségei (154—156) — <i>Maladies des os et des organes de la locomotion</i>						
—	21	5	0·1	0·0	1·1	0·3
XIV. Veleszületett fejlődési hibák (157) — <i>Vices de conformat. congénit.</i>						
—	400	435	1·6	1·8	21·8	23·8
XV. Az újszülöttek betegségei — <i>Maladies du premier âge</i>						
Veleszületett gyengeség (158) — <i>Débilité congénitale</i>	7.210	6.614	28·3	27·2	393·2	362·5
Koraszülöttség (159) — <i>Naissance prématurée</i>	1.282	1.258	5·0	5·2	69·9	68·9
A szülés következményei (160) — <i>Conséquences de l'accouchement</i> .	217	208	0·8	0·8	11·8	11·4
Egyéb újszülöttkori betegségek (161) — <i>Autres maladies spéciales au premier âge</i>	474	461	1·9	1·9	25·9	25·3
Összesen — <i>Totaux</i>	9.183	8.541	36·0	35·1	500·8	468·1
XVI. Az agyság bajai (162) — <i>Sénilité</i>						
—	—	—	—	—	—	—
XVII. Erőszakos halálesetek — <i>Morts violentes ou accidentelles</i>						
Gyilkosság (172—175) — <i>Homicide</i>	58	74	0·2	0·3	3·2	4·0
Baleset (176—194) — <i>Accident</i>	63	68	0·3	0·3	3·4	3·7
Egyéb és ismeretlen természetű (195) — <i>Autres morts violentes dont la nature est inconnue</i>	2	3	0·0	0·0	0·1	0·2
Összesen — <i>Totaux</i>	123	145	0·5	0·6	6·7	7·9
XVIII. Ismeretlen halálokok (199—200) — <i>Causes de décès indéterminées</i>						
—	104	120	0·4	0·5	5·7	6·3
Mindössze — <i>Total général</i>	25.489	24.347	100·0	100·0	1390·1	1334·5

¹⁾ Lásd az előző oldal első jegyzetét. — *Voir la note 1 de la page précédente.*

mekkorban ugyanis a vörheny, a diphtéria, a szamárköhögés és a kanyaró a leggyakoribb a gyermekkorban e négy betegség együttvéve több áldozatot szed, mint bármely más betegség. A gyermekkori halandóság legfőbb halál oka csoportjává a fertőző betegségek csoportja ezek révén válik. Ezzel szemben a csecsemőknél az itt gyéribb halálozásokkal szereplő fertőző csoportban a legtöbb halálos áldozatot követelő betegségek: a bujakór, a vérhas és olykor éven az influenza és a szamárköhögés.

Annak vizsgálata, hogy az 1937. évi — fentebb már több tekintetben vizsgált — igen kedvező csecsemőhalandóság főleg mely csecsemőkori halálokok háttérbeszólása révén állott elő, a 7. táblázatnak tízezer élveszülöttre számított adatai alapján tűnik ki, mert ezek az adatok úgy a születések évenként való ingadozásaitól, mint a halálokok eltolódásának jelenségétől is függetlenek. Az abszolút halottszámok ugyanis az előbbi, a megoszlási százalékok meg az utóbbi ok miatt is változnak, nemcsak az illető halálok gyakoriságának tényleges megváltozása miatt. A 7. táblázaton látható, hogy 1937-ben a csecsemőkori halandóságnál az előző év megfelelő adatához képest főleg az újszülöttek betegségeinek, a légzőszervi, az idegrendszerbeli és fertőző betegségeknek gyakorisága csökkent, míg a főbb csecsemőhalál oka csoportok közül némi emelkedés látható az emésztőszervi betegségek csoportjánál; ám ha e legutóbb említett (IX.) csoport-

portbeli csecsemőkori táplálkozási zavarok és bélhurutok 1937. évi gyakoriságát (306·1) nem a megelőző évi, hanem az 1931—35. évi megfelelő átlaggal (383·4) vetjük egybe, úgy e tekintetben is javulás tűnik elő.

Szél Tivadar dr.

SZOCIÁLIS VISZONYOK

Aratószerződéseink jogi vonatkozásai és a munkabérstatisztika.

Les aspects juridiques des contrats de moissonneurs et la statistique des salaires en Hongrie.

Résumé. La catégorie des ouvriers agricoles comprend en Hongrie deux sortes de travailleurs: ceux qui travaillent à la journée et ceux qui sont employés pour un temps considérable. Ces derniers, les travailleurs pour ainsi dire permanents, forment 3 groupes. Au premier, rentrent les valets agricoles engagés pour un an; au deuxième, les ouvriers payés au mois; au troisième, les moissonneurs. D'après la loi II de 1898, les travailleurs appartenant à ces 2 derniers groupes ne peuvent être engagés que sur la base d'un contrat écrit. La

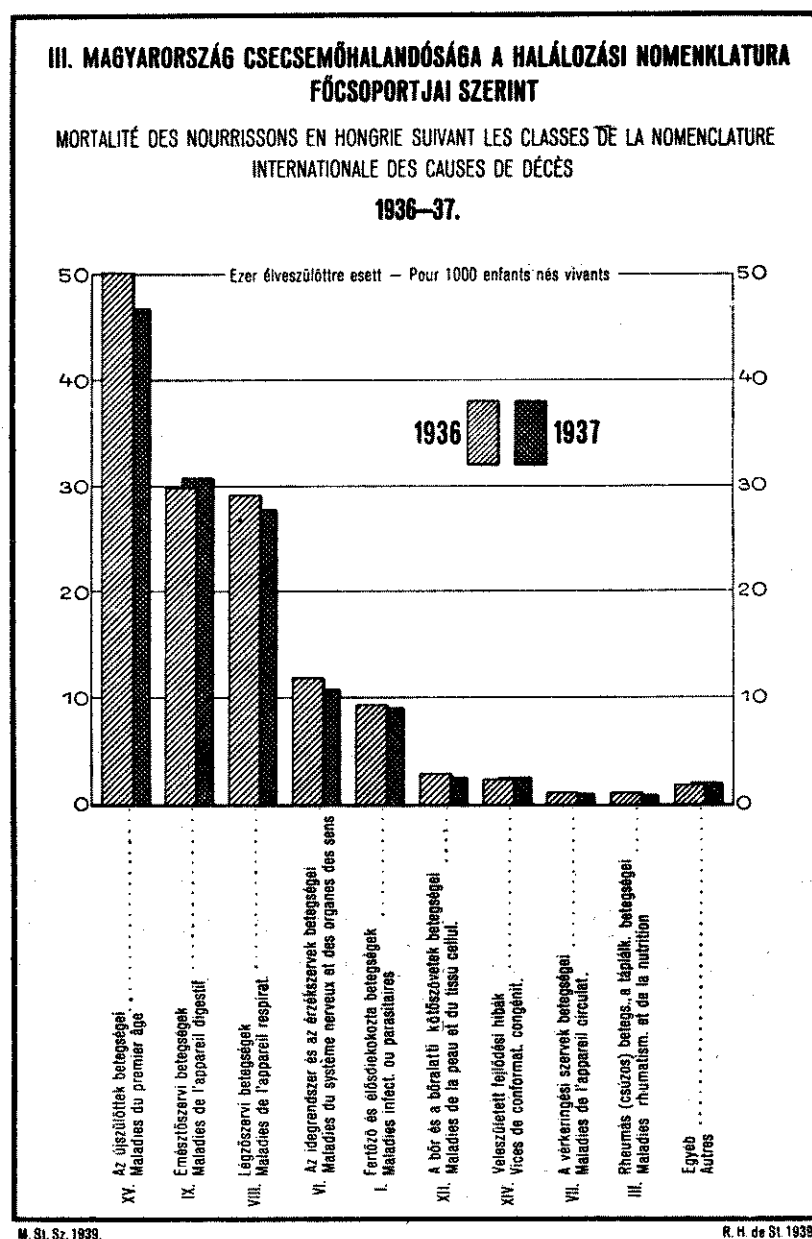
même loi leur assure, quant à leurs rapports juridiques, une protection administrative particulière.

En général, les moissonneurs ne s'engagent pas seulement pour la récolte, la rentrée et le battage des produits, mais aussi pour les travaux de printemps et d'automne. Ainsi donc, ils font une partie considérable de la besogne agricole.

La présente étude a pour but d'apporter une contribution à la statistique des salaires agricoles. Nous avons étudié les conditions de travail des moissonneurs qui forment une partie notable de la

mekkorban ugyanis a vörheny, a diphtéria, a szamárköhögés és a kanyaró a leggyakoribb a gyermekkorban e négy betegség együttvéve több áldozatot szed, mint bármely más betegség. A gyermekkori halandóság legfőbb halál oka csoportjává a fertőző betegségek csoportja ezek révén válik. Ezzel szemben a csecsemőknél az itt gyéribb halálesetekkel szereplő fertőző csoportban a legtöbb halálos áldozatot követelő betegségek: a bujakór, a vérhas és olykor évben az influenza és a szamárköhögés.

Annak vizsgálata, hogy az 1937. évi — fentebb már több tekintetben vizsgált — igen kedvező csecsemőhalandóság főleg mely csecsemőkori halálokok háttérbeszólása révén állott elő, a 7. táblázatnak tízezer élveszülöttre számított adatai alapján tűnik ki, mert ezek az adatok úgy a születések évenként való ingadozásaitól, mint a halálokok eltolódásának jelenségétől is függetlenek. Az abszolút halottszámok ugyanis az előbbi, a megoszlási százalékok meg az utóbbi ok miatt is változnak, nemcsak az illető halálok gyakoriságának tényleges megváltozása miatt. A 7. táblázaton látható, hogy 1937-ben a csecsemőkori halandóságnál az előző év megfelelő adatához képest főleg az újszülöttek betegségeinek, a légzőszervi, az idegrendszerbeli és fertőző betegségeknek gyakorisága csökkent, míg a főbb csecsemőhalál-oki csoportok közül némi emelkedés látható az emésztőszervi betegségek csoportjánál; ám ha e legutóbb említett (IX.) cso-

portbeli csecsemőkori táplálkozási zavarok és bélhurutok 1937. évi gyakoriságát (306·1) nem a megelőző évi, hanem az 1931—35. évi megfelelő átlaggal (383·4) vetjük egybe, úgy e tekintetben is javulás tűnik elő.

Szél Tivadar dr.

SZOCIÁLIS VISZONYOK

Aratószerződéseink jogi vonatkozásai és a munkabérstatisztika.

Les aspects juridiques des contrats de moissonneurs et la statistique des salaires en Hongrie.

Résumé. La catégorie des ouvriers agricoles comprend en Hongrie deux sortes de travailleurs: ceux qui travaillent à la journée et ceux qui sont employés pour un temps considérable. Ces derniers, les travailleurs pour ainsi dire permanents, forment 3 groupes. Au premier, rentrent les valets agricoles engagés pour un an; au deuxième, les ouvriers payés au mois; au troisième, les moissonneurs. D'après la loi II de 1898, les travailleurs appartenant à ces 2 derniers groupes ne peuvent être engagés que sur la base d'un contrat écrit. La

même loi leur assure, quant à leurs rapports juridiques, une protection administrative particulière.

En général, les moissonneurs ne s'engagent pas seulement pour la récolte, la rentrée et le battage des produits, mais aussi pour les travaux de printemps et d'automne. Ainsi donc, ils font une partie considérable de la besogne agricole.

La présente étude a pour but d'apporter une contribution à la statistique des salaires agricoles. Nous avons étudié les conditions de travail des moissonneurs qui forment une partie notable de la

population rurale, et examiné, au point de vue du droit, des salaires et de la technique de l'agriculture, parmi les contrats de moissonneurs caractérisant particulièrement nos exploitations agricoles, 210 contrats recueillis des communes les plus diverses. Plus bas, nous faisons connaître, au point de vue du droit, 1.566 stipulations différentes des contrats.

Ce qu'il faut souligner, avant tout, c'est que la plupart de ces contrats n'indiquent pas nettement les engagements. Pour la mesure des obligations à remplir par les ouvriers auxiliaires, ils sont tout à fait vagues. D'ailleurs, les besoins en main-d'oeuvre variant selon les travaux indiqués par les contrats, les moissonneurs, lorsqu'ils s'engagent, ne peuvent pas savoir exactement quand les patrons n'auront pas besoin d'eux.

Fréquemment, ces derniers emploient, pour assurer l'exécution des obligations prises par les travailleurs, des moyens illicites de droit privé. Souvent, ils violent même les dispositions contenues en matière de protection ouvrière dans la loi, et surtout celle d'après laquelle les contrats doivent préciser, par ouvriers, l'étendue des champs à moissonner.

Quand les céréales mûrissent trop vite, ce qui arrive souvent sous notre climat fort changeant, les patrons sont obligés d'employer des moissonneurs (ou des machines) supplémentaires, ce qui peut diminuer la possibilité d'avoir un salaire convenable. Or, il y a beaucoup de contrats qui n'indiquent pas dans quelle mesure les salaires diminueront dans ce cas.

La loi de 1898 contient aussi cette disposition, faite dans l'intérêt des moissonneurs, selon laquelle l'ouvrier qui veut être payé en une certaine partie des produits, doit s'entendre encore avec l'exploitation où il s'engage, sur un autre mode de paiement, et après la récolte, il pourra choisir entre ces deux modes. Malgré cela, il y a beaucoup de contrats empêchant les ouvriers de bénéficier de cette disposition, qui leur permet d'avoir, en cas de mauvaise récolte, le moins de désavantages.

Nous indiquons encore, dans l'étude ci-dessous, les dispositions superflues, visant des questions tranchées par la loi, des contrats, et les 743 stipulations illégales que nous y avons trouvées.

Il y a donc, dans les contrats de moissonneurs, nombre de points que la statistique des salaires agricoles doit prendre en considération: si on ne tenait pas compte de ces contrats, on ne pourrait guère indiquer exactement la fluctuation des salaires.

*

A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal amikor 1934-ben először kísérte meg 27 állam mezőgazdasági munkássága kereseti viszoi-

nyainak összehasonlítását,¹⁾ megállapíthatta, hogy a mezőgazdasági munkabérstatisztika egyelőre meg sem közelíti az ipari munkabérre vonatkozó adatgyűjtések eredményeit. Pedig tudományos (főleg üzemetani), szociális és kormányzati szempontok már régebben sürgették az agrár munkavállalók kereseti és életviszonyainak alaposabb megfigyelését. Az utóbbi időben különösen két körülmény állította előtérbe e kutatásokat. Az egyik a mezőgazdasági munkásság szociális biztosítási rendszerének kiépítése, amelynek úgy járuléki, mint járadéki szolgáltatása rendszerint a munkás keresetének alakulásától függ, a másik pedig a kollektív mezőgazdasági munkabérszerződés, illetve a hatósági munkabérszabályozás erős térfoglalása. A tudomány, az érdekképviseleti és hatósági szervek kísérletei után az állami statisztikai szolgálat figyelme is e kérdések felé fordult. Az 1937. évre vonatkozó első jelentősebb magyar felvétellel egyidőben a német és belga statisztikai hivatalok is megkísérelték a mezőgazdasági munkásság kereseti viszonyainak felmérését. Hogy ezek az adatgyűjtések nem valósíthatták meg teljesen a hozzájuk fűzött reményeket,²⁾ annak nemcsak a munkálat újszerűsége az oka, hanem maga a mezőgazdasági munka sokrétűsége és az agrármunkabér statisztikailag nehezen megfogható volta is, ami egyelőre szinte áttörhetetlennek látszó akadályokat gördít a statisztikai tudomány elé. A mezőgazdasági munkabérnél igen nagy szerepe van a természetben adott járandóságoknak, amelyek pénzértéke nehezen állapítható meg. Egészen más eredményre jutunk, ha a munkabért a munkaadó szempontjából mint termelési költséget tekintjük, vagy ha úgy vizsgáljuk, hogy a munkásnak mily mérvű jövedelmét jelenti (ez a munkabér fizetési és használati értéke). A munkás termelő háztartása rendszerint munkaviszonyaihoz kapcsolódik, keresete és termelési eredményei tehát erősen összefonódnak. Bérét a különböző munkabérrendszerek szerint kapja, az általa elvégzett munka és a munkában töltött ideje ezer körülménytől függ. A mezőgazdasági munka és az egész agrártermelés szeszélyesen változatos, mint maga a természet.

¹⁾ V. ö. Statistiques des salaires agricoles dans divers pays de 1927 à 1934. Genève. 1934.

²⁾ V. ö. a szerzőtől: A német mezőgazdasági munkabérstatisztika. M. Statisztikai Szemle 1938. évf. 8. sz. és: A legújabb belga munkabérstatisztika. Statisztikai Tudósító 1938 aug. 9. sz.

A mezőgazdasági munkabérek statisztikai felmérése csak akkor mutathat fel döntő jelentőségű eredményeket, ha e munka feltételeit és körülményeit alaposan ismerjük. Az alábbiakban az aratószerződések adatainak vizsgálatával szeretnénk a munkabérestatistikát szolgálni.

A magyar mezőgazdasági munkásság tömegét két részre bonthatjuk, aszerint, hogy alkalmaztatásuk állandó vagy ideiglenes jellegű. Az állandó munkások cselédek, aratók, illetve hónaposok (summások). Ez a csoportosítás természetesen csak általában érvényes. A gazdasági cselédek közül főleg az uradalmi cselédek történelmileg kialakults a falubeliek életkérdéseitől eléggé elkülönült néposztály, míg a többiek parasztságunk nincstelen, törpe- vagy kisbirtokos rétegét képezik. Az aratók ma rendszerint a munkaadó üzemének környékéről valók, míg a hónaposok többnyire vándormunkások. Néha a sommásoknak is juttat a gazdaság aratást, míg az aratók — főleg a nagyobb gazdaságokban — egyéb tavaszi és őszi foglalkozást is kapnak. Munkaerejüket ritkán veszik állandóan igénybe, de a főbb munkák között fennmaradó idejüket, mint látni fogjuk, gyakran kötik le napszámra.

Az aratás és a vele kapcsolatos munkálatok jelenleg falusi népünk igen fontos keresetforrását képezik. Törvényhozásunk az 1840 : IX. és 1876 : XII. t.-c. általános rendelkezései után az 1898 : II. t.-c.-ben részletesen megszabta az aratási és kapcsolatos munkák bizonyos kérdéseit. 8. §-a nem teljes érvényű kötelező erővel, de mégis előírta azt, hogy „aratást, hordást, nyomtatást, cséplést s általában bármely gazdasági munkát nem cselédminőségben szerződésileg elvállalni szándékozó munkásokkal a munkaszerződés mindig írásban és a községi előljárásság előtt kötendő meg“. A Központi Statisztikai Hivatal az aratókkal az 1938. évre kötött ezen szerződések közül a községi előljárásságok útján begyűjtötte mindazokat, amelyeket a helyi hatóság az illető területre jellemzőnek tartott. Ebből az anyagból az ország minden részéről kiválasztottunk 210 szerződést és azok adatait jogi megüzemi szempontból, valamint a bennük biztosított kereset mérvére figyelemmel tüzetesen átvizsgáltuk. A szerződések terjedelme másfél és 12 géppel írt oldal között váltakozott és 1566 féle különböző kikötést tartalmazott, amelyeket 36 fő, illetve 70 alcsoportba soroztunk. A kikötések sokféleségét az magyarázza meg, hogy a törvény a felek szerződési szabadságának tág teret biztosít s így a munkaadók és munkavállalók a szerződési okiratokban összes egyéni érdekeiket, szempontjaikat érvényhez juttatni igyekeztek.

Az aratási szerződéseket jogi szempontból bírálva feltűnő, hogy azokban — mint alább részletesen kimutatjuk — igen sok a tételes jogszabály, vagy az általános magánjog rendelkezéseivel ellenkező megállapodás, amelyek ugyan jogilag nem érvényesíthetők, de ténylegesen valószínűleg gyakran érvényesülnek. Rendszerint megrontják a munkavállaló helyzetét, sőt nem egyszer keresetét is csökkenthetik. Másrészt a szerződésekben sok felesleges kikötés is található: a törvényes rendelkezések többnyire rendszertelen és felületes ismétlése, amely szabályok a törvény erejénél fogva amúgy is érvényesülnének. Így pl. 13 szerződés külön kiemeli, hogy a munkavállalóknak legyen a törvény által is megkívánt munkásigazolványa.

Az 1898 : II. t.-c. 34. §-a a szerződött munkások kötelezettségeire vonatkozólag az előző törvényekben nem szereplő kikötéseket vett fel. Ezek a következők: a) a munkást kötelezte, hogy a) a munkaadó által meghatározott időben; b) a munkaadó felhívására; c) munkaeszközeivel; d) segédmunkásaival a munkahelyen megjelenjék és f) a munkaadó által gazdaságára nézve megállapított rendszabályokat megtartsa. A miniszteri indokolás szerint¹⁾ „ezután a szerződés teljesítése nem fog halasztást szenvedni, mert ezeket a kikötéseket a szerződésekben nem kell majd részletezni“. Az átvizsgált szerződések azonban mégis majdnem kivétel nélkül a felsorolt pontok ismétlésével kezdődnek. Logikailag rendszertelenül, mert e kikötéseket majdnem kivétel nélkül csak az aratási munkákra vonatkoztatják. A kikötések részletezése is hiányos. A szerződések mintegy 10%-a a munkábaállás idejét órában, naphatározza meg, a többi csak „azonnali“ megjelenést követel. A megjelenés pontos helyét s azt, hogy a felhívást a munkaadó milyen úton, kinek a közvetítésével közli velük, elvétele jelölik meg a szerződések. A magukkal hozandó szerszámokat csak 9 szerződés sorolja fel, a segédmunkások igénybevétele, mint látni fogjuk, bizonytalan. Viszont a munkaadó által megállapítható rendszabályokat csak 3 szerződés említi. Az egyes munkálatok felsorolásánál azonban annál gyakrabban szerepel az „utasítás szerint“ szöveg, amely úgy a munka elvégzésének módjára, mint a kérdéses munkálatot kimerítő tevékenység esetleges megismétlésére vonatkozik. Tényleg alig van gazdaság, ahol részletes, írásbafoglalt s a munkások előtt kihirdetett munkarend volna. E téren a szokásjog iratlan törvényei azonban annál inkább érvényesülnek.

A mezőgazdasági munkabérszerződések első szembeszökő jogi hiányossága az, hogy legtöbbjükben még a szerződés alanyai sincsenek pontosan tisztázva.

Az általános magánjog szabályai szerint a munkaadó kötelmi viszonyba csak azzal a munkással lép, akivel tényleg szerződött.

¹⁾ Országgyűlési Képviselőházi Irományok X. kötet, 67. old.

A munkástörvény 8. §-a értelmében a munkaszerződést a mezőgazdasági munkát nem cselédsorban elvállalni szándékozó munkásokkal (a 17., 30. és 40. §-okban foglalt kivételektől eltekintve) mindig írásban kell megkötni. Így tehát elvileg a szerződés alanyait az okirat aláírásai kétségen kívül igazolják. A szokásjogon alapuló mezőgazdasági munkarendünk két érvényesülési területe azonban: a segéd munkások intézménye és az egy szerződésbe foglalt munkálatok változó munkaerőszükséglete az aláírások jogi erejét lényegesen gyöngíti.

A segéd munkás ugyan általában véve nem a birtokossal, hanem az őt felfogadó első osztályú munkással áll jogviszonyban. Néha nem is hivatásos munkás, még munkásigazolványa sincs,¹⁾ hanem az első osztályú munkás hozzátartozója, segítő családtagja. A segéd munkásoknak a munkáltató gazdaságtól való eme jogi különállása azonban a vizsgált szerződésekben nem mindig érvényesül. Alig van szerződés, amely pontosan tisztázná, hogy mikor kívánja a munkát segéderők igénybevételével teljesíteni. Ahol a gabonát párban aratják, minden szerződés kiköti, hogy a kaszás segéderőjével álljon munkába, az egyéb rendszer szerint való aratásnál pedig legtöbbször pontosan megszabják a „banda“, a „kaszaalja“, a „bokor“, szóval a munkáscsoportok összetételében a II. osztályú munkások számát. De már a hordásnál, cséplésnél, különösen az egyéb munkáknál alig emlékeznek meg a segéd munkásokról. Összesen 18 munkaadó követelte meg, hogy a munkavállalók tengeri, burgonya, cukor- és takarmányrépa, takarmánykaszási, len, magbüköny, borsó, illetve repce munkákhoz, továbbá gyümölcszedésre és trágyahordáshoz párosan álljanak ki. A többi szerződtetők a helyi szokásokon kívül nyilván az első osztályú munkásokra bízták, hogy az egyes részes munkákat maguk óhajtják-e elvégezni, vagy segéderőt is vesznek igénybe. A napszám-munkáknál azonban korántsem ilyen egyszerű a helyzet, mert ott, ahol a szerződés napszám munkák teljesítését kívánja (21 gazdaság kivételével mindenütt), a felsorolt napszám bérekből vagy a hatóságilag megállapított legkisebb napszám bérekre való hivatkozásból rendszerint kitűnik az, hogy a segéd munkások napszám munkájára is igényt tart a gazdaság. A szerződések lényeges hiányosságaként a segéd munkások napszámvállalási kötelezettségét csupán 4 szerződés mondta ki. Nem tudjuk tehát, hogy azok hány gazdaságban teljesítettek tényleg ilyen munkát. De ott, ahol így volt, a napszám munka természetéből s az e téren nálunk uralkodó szokásokból következőleg a másod-, vagy harmadosztályú munkás nem az első osztályú munkással, hanem magával a birtokossal került munkaviszonyba, hisz az fizette munkabérét s munkája is rendszerint független volt az első osztályú munkás munkateljesítésétől. E jelentős tömegű és sok napon át dolgoztatott napszámos csoport állandónak tekinthető munkaviszonya rendszerint szerződésen alapult anélkül, hogy aláírásuk erejénél fogva a szerződés alanyai lettek volna. Csak 15

gazda iratta alá a szerződést a segéd munkásokkal, akik ily módon kettős jogviszonyba kerültek. Egy bács megyei munkaadó külön úgy intézkedett, hogy a kettőzőket maga állíthassa. 8 szerződés az első osztályú munkást teszi felelőssé azért, ha kettőzője hívásra munkába nem áll. 2 gazdaság a segéd munkásnak a napszám ből való kimaradásáért napi 10 kg. búzát, illetve 5 P-t vont le az arató fizetéséből.

A segéd munkások járandóságaira vonatkozólag csak egy szerződés mondja ki, hogy bérüket az aratók fizetik. Egy másik szerint az aratók élelmezik őket. A legtöbb gazdaság azonban, amely munkáit élelmezi, az adagokat páronként állapítja meg, tehát a szerződés alapján joga volna a segéd munkásnak arra, ha a munkát tényleg végzi, hogy a neki a gazdaságtól járó élelmet tőle az arató ne vonhassa el. Három szerződtető akadt, aki leszögezte, hogy a részes munkabér hány %-a jár a munkásnak és hány a segéd munkásnak. Ez az arány 70—30, illetve 60—40 volt, a harmadik szerződés szerint az arató keresetének a II. oszt. munkás 80, a III. oszt. munkás pedig 60%-ára tarthat igényt.

Csak egy szerződés akadt, amelyik előírta, hogy munkásai segéd munkásaikkal a községi előjáróság által láttamozott szerződést kössenek. Erre a külön szerződési viszonyra más utalást nem találtunk. Az átvizsgált szerződésekbe egyébként a segéd munkásokra vonatkozó elég más törvényes vagy törvénytelen rendelkezést vettek fel. Azt természetesen megkövetelhetette a gazdaság, hogy a segéd munkások egészségesek, trachoma-mentesek, munkabírók, „kapálásban két sort hajtani tudók“ legyenek, hogy közöttük cigány ne akadjon. Előírhatta életkorukat (13, 14, 15 és 16 évnél idősebb, 45, 55 évnél fiatalabb¹⁾) és azt, hogy a gazdasági cselédek családtagjai közül nem származhatnak. Kilenc gazdaság kikötötte, hogy a már szerződtetett segéd munkásokat visszautasíthassa, ha azokat gyengének találja, 4 pedig az így mellőzöttek helyett maga kívánt másokat állítani. Az egyik szerződés megkívánta, hogy az arató a segéd munkást előzőleg jelentse be, mert annak elfogadási jogát a gazdaság fenntartja magának. Egy munkaadó azzal azonban már tényleg belenyúlt az egyéni jogokba, hogy aratója csak olyan félrészt fogadhatott fel, aki előre kötelezte magát két hónapi sommás munkára, annak idején megállapítandó külön feltételek mellett.

Sok szerződésben tehát ugyancsak zavarosan állapították meg a segéd munkások jogi helyzetét. A tulajdonképeni munkásoknál látszólag egyszerűbb a helyzet, mert aki közülük nem írta alá a szerződést, nem is alanya a kötelelemnek. A legtöbb szerződést aláíró munkás előre még nincs biztosítva arról, hogy tényleg részt vehet-e a szerződésben foglalt összes munkálatokban, ami pedig vég-

¹⁾ Az általános magánjog szabályai szerint a 12 évnél fiatalabb gyermeknek nincs szerződéskötési képessége. A munkástörvény végrehajtási rendeletének 6. §-a le is szögezi, hogy „az olyan korúak, akik 12-ik életévüket még be nem töltötték, hivatásos mg. munkásoknak, napszámosoknak nem tekinthetők“. A 12—14 évesek, az 1877: XX. t.-c. 3. §-ra figyelemmel csak szülői (gyámi) beleegyezéssel kaphatnak munkásigazolványt. Az egyéb kiskorúak, ha maguk tartják el magukat, nincs szükségük e beleegyezésre. Erre a szülői beleegyezésre csak egy szerződő gondolt.

¹⁾ V. ö.: 3270/1897. F. M. eln. sz. rendelettel és a végrehajtási rendelet 27. §-ával.

eredményben jelentős kihatással van összkeresetére. Igen hátrányos ránézve pl. az, hogy ha a cséplési munkákból kimarad. A cséplés munkaerő-szükséglete következtében igen bizonytalan az egyes munkás helyzete. Alább kimutatást közlünk az általunk megvizsgált szerződések azon kikötéseiről, amelyek eldöntik, hogy a munkások által learatott termények cséplését kikkel végeztetik ugyanazon szerződés erejénél fogva a gazdaságok, kap-e kárpótlást keresetcsökkenéséért a cséplési munkás, tudja-e előre, hogy nem fog csépelni és kitől függ a cséplőmunkások kiválasztása. (A zárójelbe tett számok azon szerződések számát jelzik, amelyekben a kérdéses kikötés előfordult.)

A)

A szerződött munkások által learatott terményeket:**I. Maguk cséplik.** A cséplésben résztvesznek:

1. az összes aratók és segédmunkások (15 szerződés szerint);
2. csak az elsőosztályú munkások, a segédmunkások nem (3);
3. az elsőosztályú munkások egy része. Mégpedig:
 - a) a szerződésben előre meghatározott aratók.
 - aa) A cséplő voltukat már a szerződés aláírásakor külön kitüntetik (1);
 - bb) az egyik csoport arató-cséplő, a másik arató-behordó (2);
 - b) a szerződés szerint a cséplést annyian végzik, „amennyi szükséges“ (9);
 - c) a szerződés csak a cséplők számát határozza meg, de személyüket nem (28);
 - aa) a kijelölés a bandagazda joga (1);
 - bb) a cséplőket a munkások maguk közül választják ki (2).

Azokat a munkásokat, akik a cséplésből kimaradtak, a szerződés a következőképp *kártalanítja*: aki a cséplésből kimarad, több aratóterületet kap (1);

míg a többi csépel, a gazdaság neki más munkát ad (5);

a cséplőrészt és a más munkában szerzett keresetet egyenlően osztják szét az összes munkások között (2).

II. A szerződött munkások által learatott terményeket idegen munkások cséplik el.

1. Az aratók egyáltalán nem csépelhetnek, mert:
 - a) a munkaadó cséplővállalkozónak adja ki a termények elcséplését (1);
 - b) a munkaadó más munkásaival csépeltet (14).
2. Az aratók csak akkor nem csépelnek, ha aratás közben a munkaadó „szükségesnek látja“ más munkásokkal csépeltetni (1).

III. A szerződött munkások az általuk learatott terményeket idegen munkások segítségével cséplik el.

1. Az idegen munkást a szerződő munkások fogadják fel:
 - a) magukat a csépléshez szükséges számra kiegészítik (15);

b) ha a részjárandóság fejében nem kapnak idegen munkást, annak munkabére emeléséhez a gazdaság hozzájárul (1).

2. Az idegen munkást a munkaadó fogadja fel:

- a) ha a szerződők a cséplést nem a kellő gyorsasággal végzik:
 - aa) más gépet hozat (2);
 - bb) cselédeit munkába állítja (1);
- b) ha aratás közben „szükségesnek látja“ csépeltetni (2);
- c) ha már egy hétig csépeltek (1);
- d) feltétel nélkül (5).

Kárpótlásul: Az idegen cséplőmunkások alkalmazása miatt csökkent keresetük kiegészítésére pótlékot kapnak (1); ha a beállított napszamosok bérét megtérítik, az egész cséplési részt megkapják (1).

B)

Az idegen munkások által learatott terményeket is kötelesek elcsépelni (8).

Figyelmet érdemel, hogy a szerződések 48%-a ezzel a kérdéssel egyáltalán nem foglalkozott. A fenti adatok szerint a szerződéseknek csupán 17%-a biztosította teljes pontossággal az aláíró munkást arról, hogy az általa learatott gabonát ő csépli el (21 szerződés), illetve, hogy arra nem számíthat (15). 17 szerződés aláírói tudták, hogy a cséplést nem egyedül fogják végezni, azonban 48 szerződés munkásait teljes bizonytalanságban hagyta cséplési keresetükre vonatkozólag (3 büntetés jellegével). Mindössze 10 szerződésben biztosítottak némi ellenszolgáltatást azoknak az aratóknak, akik elmaradt cséplési keresetük miatt kárt szenvedtek.

A termények behordásának a cséplésnél rendszerint kisebb a munkaerőszükséglete. Ott, ahol a behordás munkadíját az aratási és cséplési járandóságok nem foglalják magukban, ugyancsak fontos és éppily kevésbé van tisztázva az, hogy a szerződő munkások tényleg alanyai-e a vonatkozó kötelelemnek. Ezt a kérdést azután végigvizsgálhatnánk a többi munkálatoknál is.

Sajnos, a mezőgazdasági munkabérvitákra vonatkozó adatgyűjtések hiányában arra egyelőre nem adhatunk feleletet, hogy a munkabérek kötelemei emez alanyi hiányosságai a munkaviszony mily mérvű megzavarásával jártak. De ha az ebből támadó jogviták nagy része el is maradt volna, annak oka elsősorban a mezőgazdasági munkák szokásrendjének a szerződésekre gyakorolt szinte döntő hatása. Az egyes vidékek munka-szokásai (amint azt a szerződések üzemtani szempontból való vizsgálata bizonyítja) még jobban érvényesülnek a mezőgazdasági munkakötelelem tárgyára, a szolgáltatásra, főleg a munkavállaló munkájára vonatkozólag.

A kötelelem *tartama* a teljesítési kényszerűség, illetve a teljesítés iránti követelésben nyilvánul meg. A magyar mezőgazdasági munkajog a kvalifikált szerződések rendszerére épül fel. A szabad bér munka alapfeltételeit megteremtve mindkét fél szerződési szabadságát biztosítja, de a már megkötött szerződés érvényét és teljesítését az állami tekintély súlyával és a közigazgatási hata-

lom erejével védi.¹⁾ Érdekes, hogy az átvizsgált szerződésekben alig találjuk nyomát annak, hogy a munkaadó a szerződésszegőkkel szemben a közigazgatási hatóság segítségét akár a munkahelyre való elővezetés, akár a kihágási eljárás folyamatbelyeztetése útján igénybe óhajtana venni, természetesen ez a lehetőség a törvények szerződésfeletti erejénél fogva így is rendelkezésre áll. Azonban a szerződésekben igen sok munkaadó kísérletet tesz arra, hogy a munkavállalót részben az általános magánjogban vagy a munkástörvényekben megengedett más eszközökkel, sőt néha törvényellenesen is a kötelelem teljesítésére szorítsa.

Határozottan törvényellenesek a vizsgált szerződések mindazon kikötései, amelyekben a munkaadó bírság kiszabhatóságát kötötte ki.²⁾ 34 szerződésben találtunk ilyen megállapodást. Közülük 6-ban még a kiszabható büntetés nagyságát sem tüntették fel. 9-ben a munkából (főleg napszámból) elmaradót, 4-ben a későt és 1-ben az engedelem nélkül távozó munkást, 2-ben pedig az I. oszt. munkást segédmunkásának meg nem jelenéséért büntetik bírsággal. 4-ben általában véve rendszeren nem dolgozót, 1—1-ben pedig meghatározva: azt, aki a learatott és beázott gabona szárogatását elmulasztja, aki a kévekötéshez nem jó kötelet készít, aki az asztagot hibásan rakja, aki az őszi takarmányrépa-munkákat nem végzi rendszeren, illetve aki tengeriföldjét nem adja vissza letisztítva. Csak az egyik büntetésösszeget kapta a szegényalap, a többi a munkaadót illette. 13 szerződés terménybüntetést, 9 pénzbüntetést, 3 a napszámber összegét szabta ki. A hiányzást 5-20 kg. búzával, vagy 50 fillértől 10 P-ig, illetve a napszámber háromszoros összegig terjedhető pénzbírsággal büntették a szerződések. A büntetés két esetben progresszív volt.

Ugyancsak törvényellenesek mindazon megállapodások is, amelyek az 1898 : II. t.-c. 20. §-ának rendelkezései ellenére a munkaadót arra jogosítják fel, hogy a törvényben felsorolt okokon kívül a szerződés egyes pontjai ellen vétő munkással szemben a szerződést egyoldalúan felbonthassák. Az 1898 : II. t.-c. 22., 25. és 44. §-ai ugyanis taxative megállapítják azokat az eseteket, amikor a felek a

¹⁾ Az 1898 : II. t.-c. miniszteri indokolása azt, hogy a törvény egy magánjogi kötelemből fakadó excessust büntető úton üldöz, azzal magyarázza, hogy a magánjogi jellegű következményeket nem tartja elegendőknek a szerződés biztosítására s azonkívül azzal, hogy a szerződést megszegő fél nemcsak a másik fél kártérítéssel esetleg orvosolható magánigényeit, hanem a közérdeket, a nemzeti termelés rendjét is veszélyezteti. (V. ö.: Országgyűlési Képviselőházi Irományok X. kötet, 67. és köv. old.)

²⁾ Az 1876 : XIII. t.-c. megengedte a rendbüntetések alkalmazását. Az 1907 : XIV. t.-c. 33. §-nál a törvényjavaslat a munkássegélyalapba fizetendő pénzbírsággal szándékozta sújtani a kötelessége ellen vétő cselédet, de ezt a képviselőház munkásügyi bizottsága elvetette (Országgy. Kh. Irományok XIII. kötet, 86. old.). Az 1898 : II. t.-c. 41. §-ának 2-ik bekezdése értelmében tilos a munkás bérének ilyen címen való visszatartása.

munkaszerződést egyoldalúan is felbonthatják. 16 szerződés azt a munkást, aki nem jön el napszámba, az aratási munkából is kizárja, 9 az igazolatlanul mulasztót, 38 az engedetlen, 19 a hanyag, rendszeren nem dolgozó munkást, 15 a feleselőt, 23 a részegeskedőt, 14 a kötekedőt, grombát, házsártost, 6 a káromkodót, 13 szerződés a cséplés alatt dohányzót, 9 azt, aki a vadállományt nem kíméli, azonnali hatállyal elbocsátja. Ha a felsorolt esetek egy részében a munkás tényleg szerződésszegőnek is volna tekinthető, ellene előbb a kihágási eljárást kell megindítani. Nincs jogában a munkaadónak önhatalmúlag azon munkás szerződését sem felbontani, aki társait a munka megtagadására izgatta, mert ez esetben is a hatóság jogosult egyedül intézkedni (34 szerződés kikötése ellenére). Azt a munkást, aki lopott, 10 szerződés kizárja. A munkástörvény hivatkozott szakasza értelmében csak a munkaadó, családtagja vagy megbízottja vagyonaiban való szándékos kártétel ok az azonnali szerződésfelbontásra s az, ha a munkavállalót a törv. 65. vagy 66. §-ába ütköző kihágásért, büntetésért vagy nyereségvágyból elkövetett vétségért elítélték. Az utóbbi esetekben az ítélet kimondása lényeges kellék, tehát ha a munkavállaló nem a munkaadó családtagja vagy megbízottja ellen követte el a kérdéses bűncselekményeket, ítélethozatal előtt még az sem ok a szerződés felbontására, ha a vonatkozó bűnügyi eljárást már folyamatba tették.

Büntetés jellegét viselik magukon és erősen jogellenesek a szerződések mindazon kikötései, amelyek a munkavállalót megszolgált bérének elvesztésével fenyegetik. A magyar mezőgazdasági munkajog tilalmazza a bérelvonást, vagy a szerződés erejének a külföldi munkásügyi és ipari törvényekben nagy szerepet vivő bérvisszatartás által remélt biztosítását. A bérvisszatartást csupán a munkaadó kárkövetelése erejéig engedi meg és lehetővé teszi, hogy a foglalt beszámítsák a munkabérbe. A vizsgált szerződések közül 40 erre vonatkozólag jogalapot nélkülöző kikötést tartalmaz. Ugyanis 9 a munkát megtagadó munkást, 24 az egyéb okokból elbocsátott munkást bünteti megszolgált bérének elvonásával (ezek közül 3 szerződése a munkástól lefogott bért a többi munkások között óhajtja szétosztani). Egy megállapodás annak a megszolgált munkabérét veszi el, aki tengerit, 5 azét, aki valami mást tulajdonít el jogtalanul, 1 pedig akkor fogja le a neki járó bért, ha napszámba nem jön. De ugyanígy kell megítélnünk azt a 30 szerződést is, amely a munkás egyéb járandóságait vonja el. 6 az elbocsátott munkás, 3 a napszámba nem álló, 3 a rosszul kapáló munkás tengeriföldjét veszi vissza, 1 szerződés pedig a részes rétföldjéből tiltja ki azt a kaszást, aki munkáját idejében meg nem kezdi s a kitűzött napig be nem fejezi. Két megállapodás a tengeriszár, 15 a szalmajárandóság hazaszállítására kiszabott határnaphoz fűzi a tengeriszár- vagy szalma- (törek-, polyva-) illetmény elkobzását. Az egyik ilyen szerződésre rá is vezette a gazdasági felügyelőség, hogy a visszamaradt szalmarész kárpótlás nélkül való elvétele jogellenes. Tagadhatatlan az, hogy az utóbb említett büntetésszerű járandóság-visszatartásokban kártérítés jellegű indítékok is vannak, hisz a részes művelésnél a munkák hanyag teljesítése a munkaadónak jelentősebb veszteségeket okoz, továbbá a tengeriszárnak vagy szalmának a földről elszállítására adott határrideje után a gazdaság a szántáshoz vagy más munkákhoz akar kezdeni.

Ebben az esetben azonban rendelkezésére áll a törvényszabta út. Azok a szerződési megállapodások, amelyek szerint az el nem vitt szalmát a munkaadó a munkás költségére lehordatja (1), pénzben megváltja (1), vagy a tengeriszár gyűjtésének munkadíját felszámítja (2), már helytállóak. Joga van a gazdaságnak a napszámból elmaradt arató helyébe fogadott más munkás magasabb bérét levonni (3), a hanyagul teljesített kapálást mással végeztetni (6), az elbocsátott munkás megszolgált béréből az új munkások magasabb járandóságát kiegyenlíteni (4), sőt illetményföldjét is elvenni, ha a munkavállaló megmunkálási költségeit visszatéríti (2).

Az 1898 : II. t.-c. 31. §-a szerint, ha bármelyik fél törvényes, vagy szerződésszerű köteleseit megszegi, kártérítésre kötelezhető. A kártérítési követelés természetesen úgy a késedelem, mint a nemteljesítés miatti kár megtérítésére irányulhat. Az általános magánjogban a vétkességi elven alapuló szubjektív kártérítésen kívül előtérbe jutott az okozási elv által létrehozott objektív kártérítés. Aki másnak kárt okozott, az köteles a kárt megtéríteni, még akkor is, ha a káreset ugyan a károsító személyére, magatartására vezethető vissza mint okra, de anélkül, hogy vétkessége bebizonyosodnék. A vizsgált aratószerződéseknek mintegy negyedrészre hivatkozik a munkavállalók kártérítés iránti kötelezettségére. 6 szerződés kifejezetten minden kárért felelőssé teszi őket, 2 csak a tűzkárért, 6 a gondatlanságból, hanyagságból, vigyázatlanságból eredőkért, 11 viszont csak a szándékos károkozásért. A többi szerződés pedig csak általánosságban említi ezen kötelezettségüket.

A munkástörvény 7. §-a értelmében a közös munkára ugyanezen szerződés által elszegődött munkások a törvény vagy a szerződés alapján fizetendő kártérítésre és eljárási költségekre nézve, ha a szerződés más megállapodást nem tartalmaz, egyetemlegesen kötelezetteknek tekintetnek.¹⁾ A törvény 30. és 35. §-ai is említik az egyetemlegességet. Az átnézett szerződések közül 67 hivatkozott a munkások egyetemleges felelősségére s egyetlen egy sem akadt, amelyik az egyetemleges kötelezettséget kizárta, korlátozta volna. Az egyetemleges kötelezettség azonban csak részben vonatkozik a kártérítésekre.

¹⁾ Darányi Ignác a képviselőházi vitában az egyetemlegességnak az előző törvényből való átvételét azzal indokolta: fontosnak tartja, „hogy a munkások egymást jól megnézzék, jól megválogassák, mielőtt társaságba állanak“. (Képviselőházi napló, 1898. XI. köt.)

sőt csak egy szerződés említi meg az eljárási költségeket. 6 szerződés az összes szerződési pontok betartásáért, 8 általában a vállalt munkák teljesítéséért, 2 a kiadott zsákokért, 1 az átadott szerszámokért mondja ki a munkavállalók egyetemleges kötelezettségét.

A törvény 12. §-a is megengedi az egyébként közjogilag biztosított kötelem teljesítése valószínűségének *biztosíték* útján való megerősítését. A munkások által a szerződés teljesítésének vagy a munkaadónak esetleg okozott károknak biztosítására felajánlott összegek vagy értékpapírok az előjáróságnál letétbe helyezendők. A munkások ingatlanaira való bekebelezés által is nyújthatnak biztosítékot. 4 szerződés ugyan megemlíti, hogy a munkavállalók a szerződés betartásáért ingatlanvagyonukkal is felelősek, de sehol sincs nyom arra, hogy a munkaadó a bekebelezés vagy értékpapírok átvétele iránt intézkedhetne. A biztosíték természetesen nemcsak ingatlan, értékpapír vagy készpénz lehet, hanem bármi ingó dolog is, kivéve a munkásigazolványt. A törvény 64. §-a értelmében ugyanis kihágást követ el az, aki munkásigazolványt vesz zálogba. A törvény megkívánja, hogy minden hivatásos munkásnak munkásigazolványa legyen, amely munkásvoltát, személyazonosságát, a munkaadóval való jogviszonyát bizonyítja s az esetleges kedvezmények igénybevételénél segítségére van. Épp ezért a nem napszámos minőségben (48. §.) szegődött, tehát állandó munkás igazolványát mindig magánál tarthatja s így az a 4 szerződés, amelynek értelmében a munkaadó azt tőle a munka elvégzéséig magához veszi, törvénybe ütköző kikötést tartalmaz. Csak 3 szerződésben találunk „pénzbiztosítékra“ vonatkozó kötelezettséget. Egy-egy Zala, Fejér és Komárom megyei gazdaság tartott vissza minden munkásától 5, 10, illetve 25 P biztosítékot, azt azonban a törvényes rendelkezés ellenére nem helyezte letétbe a községi előjáróságnál. A „pénzbiztosítékot“ azonban nem a munkások fizették be előzetesen gazdájuknak, hanem azt megszolgált béréből vonta el a munkaadó. Ily módon tulajdonképpen vétett volna a törvény 41. §-ának fenthivatkozott rendelkezése ellen, amely a munkabér visszatartását csak akkor teszi lehetővé, ha a munkás kötelezettségét már tényleg megszegte s ezáltal kárt is okozott. A szerződések által biztosítéknak nevezett ezen megállapodást azonban úgy tekinthetjük, hogy az a bérfizetés határidejét bizonyos munkák elvégzése utánra tolja ki. A felek ilyen megegyezésének pedig jogszerű akadálya nincs. Hogy a munkaszerződések alanyai a törvényben felsorolt biztosítékok lehetőségét nem merítették ki, könnyen érthető, ha figyelembe vesszük, hogy a szerződő munkás rendszerint nem tartozik ahhoz a népréteghez, amelynek tagjai biztosítékba adható pénztartalékkal, ingósággal, sőt ingatlannal rendelkeznek. A biztosíték szó azonban mégis igen sok aratási szerződésben szerepel. Még pedig olyan formájában, hogy a munkaadó az arató bizonyos terményjárandóságait tartja vissza. Az egyik gazdaság a munkás keresetének felét, a másik egész cséplőrészét. A többi szerződések a táblázatban feltüntetett mérvben meghatározták a visszatartható terményjárandóságok mennyiségét. A járandóságokat „páronkint“, kaszaerőnkint, tehát rendszerint csak az elsőosztályú munkások számát figyelembe véve tartják vissza, de egy zalai és egy vas megyei szerződés a segédmunkásoktól is vesz ilyen biztosítékot.

A biztosítékként visszatartható terményjárandóságok mennyisége:

1. búza:

50 kg.	2 szerződés szerint
75 "	1 " "
100 "	34 " "
150 "	6 " "
200 "	9 " "
250 "	1 " "

2. gabona általában:

50 kg.	1 szerződés szerint
100 "	7 " "
150 "	3 " "

3. meghatározott vegyes termény:

50 kg. búza, 50 kg. rozs, 50 kg. árpa 1 szerződés szerint

100 kg. búza és 50 kg. rozs 1 szerződés szerint

4. egyéb termény:

100 kg. zab 1 szerződés szerint

100 kg. csövestengeri 1 szerződés szerint

A legtöbb szerződés szerint a kérdéses járandóságot a munkaadó az összes munkálatok befejezése után adja ki. Az egyik zalai szerződés a kifizetés idejét december 15-ben jelöli meg, más kikötések az őszi munkák, néhány a cséplés bevégzéséhez, a napszámkötelezettség teljesítéséhez fűzik a biztosíték kifizetését.

A törvény 11. §-a alapján, ha a munkások szerződéskötéskor foglalt vagy előleget kapnak, azt a munkabérbe be kell számítani s annak visszadása a szerződés érvényét nem szünteti meg. A foglalt csupán egy fejmegyei szerződés említi meg, de az is csak közelebbi megjelölés nélkül, esetlegesen. Az előleg már 33 szerződésben szerepel. Kettőben „belátás szerint“ igéri adni a munkaadó, a többi szerződés azonban pontosan meghatározza. Három gazdaság pénzt ad, egy pénzt és terményt, a többi 30—100 kg. gabonát vagy búzát. Az előleget rendszerint azért adják, hogy a munkás a munka végzése közben addig se szenvedjen szükségét, míg munkabérét megkapja. Több szerződés közelebbiről is megjelöli, hogy mire szabad azt fordítani: az élelmezésre vagy bizonyos munka idején a létfenntartásra. Ebből következtethetünk arra, — bár a szerződések nem mondják ki —, hogy az előleget a munkaadó csak a kérdéses munka megkezdésekor folyósítja. Egy-egy szerződés árulja csak el, hogy az előleget a cséplőkeresetből, a tengerikapálás béréből, a cirok-, vagy répamunka részjárandóságából kell majd visszafizetni. Az egyik megállapodás külön ki is emeli, hogy az előlegek megtérítéséért a munkások egyetemleges kötelezettséget vállalnak.

Az aratási szerződéseknek jogi szempontból és a várható keresetalakulás miatt is egyik legfontosabb kelleke az, hogy a kötelembé lépő munkás pontosan tudja, milyen kiterjedésű és milyen nemű mezőgazdasági termény megmunkálására vállalkozott. Ezért a munkástörvény 9. §-a szerint „az aratási szerződésben a termények neme a terület nagyságának hozzávetőleges megjelölésével mindenkor kitüntetendő. Ha pedig a munkaadó gazdaságában az aratás egy részét hozzátartozóival, alkalmazottaival, cselédeivel

vagy napszámokkal kívánja végeztetni, ezen körülmény a szerződésben, az ily módon learatandó termények nemének s a terület nagyságának hozzávetőleges megjelölésével szintén kitüntetendő“. Az átvizsgált szerződések közül 14 vétett e parancsoló jogszabályok ellen, mert a learatandó terület nagyságát nem határozta meg. A többi gazdaság a területet „körülbelül“, „hozzávetőleg“ jelöli meg, az egyik hozzáteszi, hogy a hozzávetőlegesen megjelölt és a valóságban learatott terület között 10%-nál nagyobb eltérés nem lehet. Sok szerződés pontosan meghatározza a termények nemét, néhány viszont csak az őszi és tavaszi kalászosok területét különbözteti meg. A munkástörvény nyilvánvalóan csak a learatandó terület megjelölése iránt intézkedik. Azt a területet, amelyen más mezőgazdasági munkát vállalt az arató, már kihagyja gondoskodásából. Pedig rendszerint ott is arányban áll a munkadíj a megmunkált területtel. A vizsgált szerződések némelyike pontosan felsorolja azon területek nagyságát is, amelyeken a munkás más mezőgazdasági munkát végez. A többi szerződés a termények területről hallgat. Az egyik ezek közül megjegyzi, hogy a megmunkálandó borsó területe csak a tavaszi vetések után lesz megállapítva.

Hány szerződés határozza meg a művelendő nem kalászos termények területét:

cukorrépa	28	lencse	3
takarmányrépa	48	mák	7
tengeri	43	len	3
burgonya	20	kender	5
takarmány	29	bab	3
borsó	13		

Igen nagy zavarokra ad okot az, hogy a törvény nem határozza meg közelebbiről a „learatandó“ terület fogalmát sem. A nyelvhasználat általában ugyanis csak a kalászos termények szárának elvágását nevezi aratásnak. Lényegében ilyen munka a természetes és mesterséges növények levágása is, az mégsem aratás, hanem kaszálás. Viszont a szerződések a magbüköny, kender, len, mák és borsó lekaszálását aratásnak mondják. De azonkívül a mákot legubózni, a lent és borsót kinyűni (kitépni) is lehet. Ezért sok szerződés az egy aratónak jutó területbe a kalászosokon kívül más termények learatását is belefoglalja¹⁾ s ha azokat külön részletesen nem sorolja fel, lehetetlenné teszi

¹⁾ Így egy pestmegyei szerződés kijelenti: „magbüköny, len, borsó, lencse kalászosnak számít“.

az aratandó termények területének pontos kiszámítását.

8 megállapodás szerint a munkavállaló a szerződésben megjelölt területen kívül a munkaadó kívánságára többet is köteles learatni. Ez — bár a munkások szívesen fogadják — szintén bizonytalanná teszi a vállalt munka mérvét.

A törvényjavaslat meg akarta határozni közelebbről, hogy milyen vetéstáblák jutnak az aratókra. Ezt azonban a képviselőház elvetette,¹⁾ úgy hogy most minden hasonló korlátozás a felek elhatározásától függ. A vizsgált szerződések közül az aratásra kerülő táblákat csak kettő sorolja fel, 7 pedig kimondja, hogy a táblák kijelölése a gazdaság joga. Egy munkaadó a munkásgazdától megköveteli, hogy ismerje és a szerződés aláírása előtt tekintse meg a kérdéses területet. Másik három szerződés szerint viszont az uradalom aratóit bármelyik gazdaságban felhasználhatja, így tehát a munkások nem tájékozódhatnak a munkára elvállalt terület felől. 11 aratási szerződés felemlíti, hogy a gazdaság a szerződőkön kívül más munkásokkal is fog arattatni, de a törvény kifejezett rendelkezése ellenére közülük csak kettő tünteti fel az idegen munkások aratására bízott területet.

Bartóky kitűnő törvénymagyarázatában²⁾ leszögezi, hogy a termény és a terület megjelölésére vonatkozó kötelezettségüknek eleget téve a szerződő felek érdekeik biztosítására más feltételeket is megállapíthatnak. Így 41 szerződésben pontosan leszögezték azt, hogy a munkások az elvállalt területet hány nap alatt kötelesek learatni.

A munkálat idejére vonatkozólag három gazdaság megjegyezte, hogy a vásár- és ünnepnapokat nem számítja az aratási napok közé. Két munkaadó ígéretet tett arra, hogy figyelembe veszi a gabona megdőlése következtében mutatkozó munkatöbbletet. Négy gazdaság pedig az aratónapokból levonta azokat a napokat, amelyeken az aratást a rossz időjárás akadályozta. Természetesen az a két megállapodás már törvénybe ütközött, melyekben az aratási napokat a learatandó terület megjelölése nélkül tüntették fel.

A szerződésben megjelölt terület vetése elemi csapás következtében az aratás befejezése előtt megsemmisülhet. Nem a gazda okozta a kárt, tehát a magánjog mentesíti őt a kártérítés kötelezettsége alól. Főlösképpen ezt 21 szerződésbe külön is felvenni. De arra, hogy a munkást önként valahogy mégis kárpótolja, csak két munkaadó gondolt. Egy fehérmegyei megígérte, hogy ha az őszi vetést ki kell szántani, az aratóknak annyival több tavaszi gabonaterületet ad, egy pestmegyei pedig kötelezte magát arra, hogy a kiszántott gabonák után vetett más termények részes művelésére elsősorban őket alkalmazza.

Több gazdaság azt a jogot tartotta fenn magának, hogy bizonyos esetekben csökkenthesse a szerződésében ígért aratóterületet, illetve, hogy az aratási munka gyorsítására cselédjeit, más munkásokat, vagy aratógépeket állíthasson a kérdéses területre. 22 szerződés az aratásra pontosan megsza-

bott idő betartásához fűzte ezt a hátrányt, míg 56 munkaadó egyéb okok fennforgásának esetére tartotta fenn magának az idegen munkaerő igénybevételéhez biztosított jogát. Az utóbbiak közül 29 a természeti jelenségek által indokolt sürgősség esetére hivatkozott, amikor is a termények gyors beérése miatt a szempergés veszélye következtében károsodás fenyegeti mindkét szerződő fél érdekét. 27 megállapodás a munkavállalók magatartásán alapul. 3 vétkes hanyagságuk esetén veszi igénybe az idegen munkaerőt, a többi pedig akkor, ha az aratást nem tudják elvégezni a „kellő időben“, ha a munkában „nagyon elmaradnak“, ha azzal „megfelelően“ nem haladnak. Egy zala- és egy pestmegyei szerződés arra kötelezi a munkavállalókat, hogy ha az aratással nem boldogulnak, maguk fogadjanak segédmunkásokat.

Az aratás lévén a legdrágább munka, az aratók keresetét a szerződésben biztosított aratóterületük csökkentése lényegesen kisebbítheti. Ezen veszteségüket 12 megállapodás enyhíti, melyek szerint a munkások területén más kézi munkaerő által aratott terményekből a kikötött részjárandóságukat hiány nélkül megkapják ugyan, de ennek fejében az igénybevett idegen segítség minden munkában töltött napjáért 1—3 napszámot más alkalommal a gazdaságban visszaszolgálni kötelesek. 15 szerződés leszögezi, hogy idegen arató munkája után rész nem jár. 4 pedig ezenfelül arra kötelezi a szerződött munkavállalókat, hogy ha a gazdaság az aratásra csak drágább segítő munkásokat kap, a különbözetet ők térítsék meg.

Ezenfelül még 47 szerződést találtunk, ahol a felek előre nem tisztázták az idegen munkasegítség bérének kérdését. Ezáltal a munkásokat keresetükre vonatkozó bizonytalanságban hagyták s tág teret engedtek e későbbi munkabérvitáknak.

A legtöbb uradalom, hogy az aratási munkában netán beálló zavarok veszélye ellen magát biztosítsa, aratógépeket tart készenlétben. A munkástörvény az aratógépek használatáról még nem intézkedett. A mezőgazdasági munkálatok zavartalanságának biztosítására vonatkozó 100.000/1934. F. M. számú rendelet 6. §-ának a) pontja azonban kimondta, hogy: „ha a hatóság területén megfelelő munkaerő van, mindazon munkáknál, melyek kézi erővel elvégezhetők, a munkaadó kötelezhető a gépi erő mellőzésére“. A minisztérium a közigazgatási hatóságot azóta is minden évben felhívja, hogy igyekezzék megakadályozni az aratógépek használatát. Tehát sűrű agrárnépességünk legfontosabb keresetének biztosításáról a kormányzat közigazgatási úton gondoskodik. A magyar mezőgazdák nagy része pedig tényleg vállalja is az aratógépek rendszeres használatának mellőzéséből reá nehezdedő munkabérterhet. A hazánktól nyugatra lévő európai államokban és különösen Amerikában közben nagy léptekkel halad előre a mezőgazdasági munka gépesítése, ami lényegesen csökkenti a termelés költségeit. Nálunk egyrészt mezőgazdasági munkaerőfeleslegünket még így sem tudjuk kellőképp kihasználni, másrészt az aratógépek készenlétben tartását többek között szélsőséges éghajlatunk és a háborús veszély miatt sem nélkülözhetjük. Fontos és szép statisztikai feladat volna megállapítani, mennyit vágnak le gabonatermésünkől aratógéppel és mennyit kaszával. A géparatás megoldásra váró kérdésének rendezésénél ismernünk kellene annak pontos munkabérvonatkozásait.

A vizsgált szerződésekben az aratógépek használatáról néhány érdekes adatot találtunk. Csupán

¹⁾ 1898 jan. 8-i ülésén.

²⁾ *Bartóky* József: A gazdasági munkástörvény magyarázata. Bpest, 1907, 61. oldal.

3 okmány árulta el, hogy a munkások részére leköötött aratási területen kívül a gazdaság más részében aratógépeket is használ.¹⁾ Az egyik borsodmegyei megállapodás szerint az aratók kötelesek az így géppel vágott terményt elcsépelni.

46 aratási szerződés az aratógépet a munkás részére biztosított aratási területen kívánja igénybe venni. Ezekben kétségen kívül jogellenes az a 7 megállapodás, melyek szerint a felek nem szögezik le, hogy a munkaadó mikor állíthatja aratásba gépeit. Így módot ad arra, hogy a gazdaság tettségére szerint csökkenthesse a munkások aratási területét. 14 szerződésben az időjárás fenyegető veszélye, egyben a már bekövetkezett elemi csapás esetén folyamodhat a munkaadó gépei segítségéhez, 24-ben pedig akkor, ha munkásai a „termést kellő időben“ nem tudnák levágni. 4 szerződés kimondja, hogy a munkavállalók az aratási területükbe állított gépek következtében szenvedett keresetsökkenésükért kártérítést nem kapnak. Nehány gazdaság az aratógépeket saját személyzetével szolgáltatja ki. A többi gazdaságok azonban már a szerződött aratók munkaerejét az aratógép működésével kapcsolatos munkálatok elvégzésére igénybe óhajtja venni. Helytelen az, hogy nagyrészkül nem sorolja fel a gépkiszolgálás, a levágott termény, a tarlórendezés és terménybehordás körül megkívánt munkát, sőt azt is csak ritkán mondja meg, hogy kaszáló (marokrakó) vagy arató (kévekötő) gépet fog-e beállítani. Ezen munkálatok fejében 14 kikötés alapján a munkás részjárandóságát teljesen megkapja ugyan, de helyette bizonyos szolgálókat teljesít (hogy ezalatt élelmet nem kap, csak egy esetben kétségtelen). 19 egyesség szerint kézartásra biztosított részjárandóságának arányát leszállítják, 7 szerződés alapján pedig ellenszolgáltatás nélkül dolgozik. Két munkaadó a gépkiszolgálás díjára vonatkozólag esedékesség idején külön fog munkásával egyezkedni.

Az 1876 : XIII. t.-c. 92. §-a érvényességének idején a termény megromlása esetére jogot adott a szerződés feltételeinek megmástitására. Az 1898. évi törvény alkotói szintén nem tartották indokoltnak, hogy a munkás a gazda kockázatának korlátlan részese legyen. Az egyezkedéssel kapcsolatos erőszakoskodásnak is elejét óhajtották venni és a hatósági bérmegállapítás rendszerének sem voltak hívei.²⁾ A 10-ik §-ban tehát, bár meghagyták a szerződők részére a járandóság mérve megállapításának szabadságát, de a megállapodás formájára nézve kivételes rendelkezést alkottak. A felek ugyanis a munkabért kizárólag készpénzben, vagy a termény előre meghatározott mennyiségében, vagy pedig a remélt termés bizonyos hányadrészében állapíthatják meg. Az utóbbi esetben a kereset mennyisége a termés

eredményétől függ. Ennek a bizonytalanságnak a munkás érdekében való elhárítása végett a 10. §. előírja, hogy „ha az aratási, hordási, cséplési, nyomtatási munkabért a szerződő felek a remélt termés bizonyos hányadrészében állapítják meg, akkor a szerződésben a munkabér vagylagosan a munkaadó azon évi termése átlagos minőségének megfelelően a termény bizonyos súly szerinti mennyiségében, vagy pedig készpénzben is megállapítandó“. Mivel a törvény 35. §-a értelmében a munkások a vagylagosan meghatározott fizetési módok szerint való teljesítések közül az illető munka befejeztével választhatnak, módjukban áll a rájuk nézve legkedvezőbb munkabérhez jutni.

Az átvizsgált szerződések közül csak 6 állapítja meg az aratóbért pénzben, illetve napszámban, a többi a 10. §. rendelkezése alá esik. Három okiratot találtunk, amelyekből jogellenesen a vagylagos megállapodás elmaradt. Azonban azon szerződések közül is, amelyek a bérfizetés módjára vonatkozó kettős megállapodást kötöttek, igen sok ellentétbe került a törvény intézkedésével. Elsősorban úgy, hogy nagyrészkül csak az aratási munka bérére vonatkozólag fogadta el a vagylagos bérfizetési módot. 178 szerződés a cséplés munkadíját az aratásétól elkülönítve szabta meg. Ezek közül csak 17 gondolt a cséplési munkabér vagylagos fizetésére. Az aratási, hordási és cséplési járandóságot együttesen megállapító egyességekben egy kivétellel a vagylagos kikötés mindenütt szerepel, ami természetesen mindhárom munkálat együttes ellenértékére vonatkozik. A törvény rendelkezésén túlmenve, egy somogyi gazdaság a repcemunkáknál s egy-egy fejrermegyei a borsó-, illetve tengerimunkáknál kötött rossz termés esetére vagylagos bérfizetési megállapodást.

Az 1898 : II. t.-c. 35. §-ának 1. bekezdése határozottan kimondja, hogy a munkások a vagylagos fizetési módok között a munka befejeztével jogsultak és kötelesek választani. Az aratási bérről vonatkozó 201 vagylagos megállapodás közül a munkások választási időpontjára vonatkozólag 106 nem nyilatkozik, 21 azt a munka befejeztével írja elő, viszont jogellenesen 71 a munkás döntését az aratás megkezdése előtt, illetve 2 a munka alatt (annak megkezdésétől számított 8-ik napra) kívánja meg. Azon szerződések közül, amelyek a törvény fenti rendelkezését megtartják, némelyik az aratók munkavégzés utáni választásának határidejét is kiköti 12, illetve 24 órában. Nehány más szerződés viszont még súlyosbítja jogellenességét azáltal, hogy a választást az aratás megkezdése elé 1, 2, sőt 10 nappal is kitolja.

A törvénynek a többféle fizetési módban való megállapodásra vonatkozó említett rendelkezése azonban nemcsak parancsoló kötelezettség, hanem olyan is, hogy azt semmiféle más feltétel nem korlátozhatja. A vagylagos kikötést tartalmazó szerződéseknek azonban csak 48%-a felel meg ezen követelményeknek. Mert helytelen az a 24 megállapodás, amely a választást csak rossz termés esetén engedi meg, — bár a vagylagos munkabér rendszeren úgysem éri el a jó terméseredmény részjárandóságának mérvét. De még inkább jogellenes az a 81

¹⁾ A törvény 9. §-a 2. bekezdése csak a kézimunkaerővel learatott termények feltüntetését kívánja meg. Kívánatos és logikus volna e rendelkezésnek a géppel aratott területre való mielőbbi kiterjesztése.

²⁾ V. ö. Miniszteri indokolás. Orszgy. Képviselőházi Irományok X. köt.

szerződés, amely a kettős bérfizetési mód érvényesülését csupán elemi csapás esetére tartja fenn. Mint már említettük, az elemi csapás következtében bekövetkezett lehetetlenülést a munkaadó az általános magánjog keretein belül érvényesítheti, ha azonban köteles a munkabért kiadni, a munkások feltétel nélkül válogathatnak annak fizetési módzatai között.

Öt békésmegyei szerződésben a vagylagos megállapodáson kívül a munkaadó a saját maga biztosítására is gondolt. Kikötötte, hogy ha elemi csapás következtében a termés kisholdankint a 3 q-t sem éri el (vagy a kár a 25%-ot meghaladja, illetve ha a termés az elvetett magot és biztosítékot sem adná ki), 3 esetben a vagylagosan kikötötnél jóval kisebb munkabért ad, 2 szerződés szerint pedig az egész megállapodást hatálytalanítja és jogot biztosít magának külön egyességre. Egy biharmegyei szerződés mindezen túlmenve a vagylagos megállapítás kapcsán megjegyzi: „ha olyan elemi kár volna, ami miatt a termést ilyen díjért learatni nem érdemes, a gazdaság a gabonát akárkivel learathatja“. Egy komárommegyei uradalom felvette ugyan a vagylagos kikötésen kívül azt is a szerződésbe, hogy „az olyan mérvű elemi csapáshoz, melynek következtében a termés szemnyerés céljából le sem aratható“, szerződésbontó hatályt fűz, de ezzel már csak a lehetetlenülés jogelvét hangoztatta.

Fölösleges volt 7 szerződésbe felvenni azt, hogy az aratók a munkabér fizetésének módjai közül minden munka után a bérnek csak egyik fajtáját választhatják, mert ezt a 35. §. 3. bekezdése is előírja. Ugyancsak e jogszabály szerint, ha a munkások egyértelműleg megállapodni nem tudnak, az együtt szerződött munkások többsége, szavazategyenlőség esetén pedig sorshúzás dönt. 3 szerződés külön is megkívánja a munkások többségének elhatározását, de az egyik helytelenül, mert szavazategyenlőségük esetén a döntést nem a sorshúzásra, hanem a munkaadóra bízta. Azt, hogy az aratók milyen módon közöljék elhatározásukat a másik féllel, a törvény nem szabja meg. Csak 3 gazdaságnak jutott eszébe, hogy vita esetén fontos írásbeli nyilatkozatot kívánjon. 12 kikötés külön hangoztatja, hogy ha a munkavállalók biztosítékért aratnak, a munkát ugyanolyan lelkiismeretességgel kötelesek elvégezni, mintha részjárandóságot kapnának. 4 szerződés szerint vagylagosan megállapított bérüket abból a gabonából fizetik ki, amit arattak.

A gazdaságok nagy része terményét elemi csapás esetére különböző vállalatoknál biztosíttatja. Így rendszerint nagyobb nehézség nélkül viselheti terményének megsemmisülése után is a munkás által választott magasabb bért. A vizsgált szerződések közül 36 az aratót közvetlen kapcsolatba hozza a biztosítás tényével. 18 az aratásra kerülő termény jégverés elleni, 8 tűzbiztosításáról szól, 3 jég- és tűzkár esetére, 7 pedig általában biztosította a terményt. A törvény 32. §-a értelmében a termés biztosítási díját a munkások béréből levonni tilos. E tilalom azonban nem zárja ki, hogy a munkások a szerződésben kötelezettséget vállalhassanak arra, hogy a termés biztosítási díját részben vagy egészben ők fizessék. A munkaadó csak ilyen megállapodás hiányában önkényesen utólag nem vonhatja azt le.¹⁾ A szerződésekben 19 kikötés szerint a munkaadó a biztosítás díját a bérből lefoglalja,

12 pedig megjegyzi, hogy a biztosítás címen kapott összeg aratórésznek megfelelő hányadát a munkások megkapják, ha részért arattak. 8 munkaadó maga viseli a biztosítás költségét, a munkásnak azonban részjárandóságán felül a megfelelő biztosítási járadékot is kiadja. Egy fejérmegyei szerződés 10% alatt maradó jégkár esetén a jégkár hányadát nem fizeti ki, egy zalai gazdaság viszont leszögezi, hogy 100%-os jégkár esete a munkás minden igényét megszünteti.

Az ipari munkásvédelem külföldön is meghonosodott jogszabályaihoz hasonlóan az 1898 : II. t.-c. 32. §-ában a mezőgazdasági munkásság érdekében is felállított bizonyos rendelkezéseket, amelyek megszegését hivatalból üldözendő kihágásnak minősítette. Megtiltotta, hogy a munkások munkabérért, élelmezési járandóságát szeszes italokkal vagy árucikkkel válthassák meg, a törvény indokolása szerint a munkavállalók könnyelműsége való hajlama miatt és azért, hogy keresményüket kerülő utakon meg ne rövidíthessék.

A vizsgált szerződések közül néhányban előfordult ugyan, hogy a felek szeszesitalnak járandóságként való kiszolgáltatásában állapodtak meg. Azonban a szeszesital mennyisége nem volt több, mint amennyire rendes fogyasztás mellett a munkásnak munkája tartama alatt szükséges lett volna s így sehohsem gondolhattunk a törvény kijátszásának szándékára. Arra vonatkozó szerződéses megállapodást sem találtunk, hogy a munkaadó az idézett §. tilalma ellenére a munkások munkabérért, járandóságát bárminemű utalvánnyal akarta volna fizetni vagy a nekik adott előleg után kamatot kötött ki vagy az előleg értékéről váltót vett volna. A hivatkozott törvényszakasz szerint tilos a munkásokat arra kötelezni, hogy élelmi, élvezeti, ruházati cikkeiket a munkaadónál, vagy az általa kijelölt egyénnél vásárolják. A szerződésekben ilyen kikötések sem voltak. Egy békésmegyei uradalom csak azt írta elő, hogy az aratók búzájukat a gazdaság malmában őröltessék „rendes vám mellett“. Ezt a kérdést azonban a törvény nem szabályozta.

A későbbi cselédtörvény, az 1907 : XLV. t.-c. a munkásvédelemben tovább menve, 34. §-a 2. bekezdésében azt is megszabta, hogy: „a cselédeknek eladott, kölcsönadott, előlegezett vagy az ő kérelmére az ő járandósága terhére beszerzett terményeknek, élelmi, élvezeti, ruházati cikkeknek, eszközöknek s általában ingóságoknak árát a gazda nem számíthatja fel nagyobb értékben, mint amennyibe az magának a gazdának került, illetőleg amennyi értéke annak az átadáskor, az átadás helyén volt“. Hasonló megállapodásra a szerződő felek nem gondoltak. De már néhány szerződés szembe került a cselédtörvény 9. §-ának a munkástörvénynél szociálisabb ama rendelkezésével, hogy: „tilos és semmis az olyan előzetes megállapodás, amelynél fogva a cseléd előre kötelezné magát arra, hogy járandóságát egészben vagy részben a gazdának, a gazda családtagjának vagy bárki másnak eladja“. Az egyik győrmegyei gazdaság kikötötte, hogy a gabonarészt tőzsdei áron megválthatja, az egyik veszprémmegyei pedig, hogy azt a cséplés befejezése előtti városi piaci áron veheti át. Egy fejérmegyei szerződés szerint a munkás tengeri-részt tartozik átadni piaci áron. Helyesebb egy

¹⁾ V. ö. *Bartóky* i. m. 157. l.

bihari megállapodás, amely szerint a munkás a tengeriszárat az uradalomnak „átadhatja, de azt átadni nem köteles“. A másik szerződés ezen felül az esetleges átadási árat előre meg is határozza. Bizonyos szemes és ipari növények részjárandóságát a szerződések azért szabják meg búzában, vagy pénzben, mert a munkás a természetben kiadott részjárandóságával nem igen tudna mit kezdeni. Itt a megállapodás előzetesen meghatározott és kölcsönösen tisztázott. De már annál a két kikötésnél, ahol a munkaadó tetszésére van bízva az, hogy a borsórészt búzában adja-e ki vagy borsóban, a munkás könnyen megkárosítható és az olcsóbb bér kiadása elégedetlenséget szül.

A törvény nyitva hagyta az aratómunkások munkaidejének szabályozását. A magyar munkás józan szorgalmát dicséri az, hogy a vizsgált szerződések között igen kevés intézkedés akad a részes munkák lefolytatásánál megkívánt munkaidőre vonatkozólag. 23 szerződés az összes munkákra vonatkozólag csak annyit mond ki, hogy a munkaidő napkeltétől napnyugtáig tart. Egy veszprémi megyei gazdaság az általában napkeltétől napnyugtáig terjedő munkaidővel szemben az aratás és cséplés alatt látástól látásig terjedő munkát kíván. Egy másik, békésmegyei munkaadó pedig a munka beszüntetését a munkavezető külön engedélyéhez köti. 5 szerződés ahhoz ragaszkodik, hogy az aratók gabonabehordáskor a fogatok befogásától kifogásáig dolgozzanak. A Tisza mentén 9 gazdaság úgy kívánta, hogy az aratók szombaton és ünnepnap előtti napon délután 5, 6, fél 7 óra előtt ne távozzanak munkahelyükről, egy biharmegyei pedig előírta, hogy vasárnap d. u. 5-kor ott ismét megjelenjenek. Azon termények vágásánál, nyüvésénél, amelyeknél a forró napsütés szemveszteséget vagy más kárt okoz, a vizsgált szerződésekben igen gyakoriak az éjszakai, illetve hajnali munkára vonatkozó megállapodások is.

A szerződésszerű napszámmunkák munkaidejét 11 kikötés szabályozta, mégpedig tíz az 1898: II. t.-c. 49. §-ában az ideiglenes napszámosokra vonatkozó rendelkezés szerint.¹⁾ Egy tolnamegyei azonban napszámba állásra a reggel 6 órát, a távozásra pedig az esti 6, illetve a három nyári hónapban 7 órát jelölte meg. Tizenkét megállapodás az étkezési munkaszüneteket említi, a hivatkozott törvényben felhozott mérték szerint. Nagyobb részük azonban a reggeli és uzsonna szünetet nem április 15-től szeptember 30-ig biztosítja, hanem régi szokás szerint szent Györgytől szent Mihály napig.

¹⁾ V. ö. a 49. §. 2. bekezdésével: „a napszámos munkanapja, ha az iránt a felek között más megállapodás nem létesült, napkeltétől napnyugtáig számíttatik, mely időre a napszámosnak délben egy egész órai, április 15-től szeptember 30-ig pedig reggel és délután is egy-egy félórás szünet számíttatik.“

A mezőgazdasági munkástörvény sem a munkásokra, sem a napszámosokra vonatkozólag a vasárnapi munkaszünetről külön nem intézkedett, mert ezt a kérdést előzően az 1868: LIII. t.-c. 19. §-a és az 1879: XL. t.-c. 52. §-a már szabályozta. Később az 1907: XLV. t.-c. 30. §-a a gazdasági cseléd munkaadóját mégis kötelezte arra, hogy a cselédnek vasárnapon és „sátoros ünnepein“ munkaszünetet adjon s gondoskodjék arról, hogy a cseléd kötelességmulasztás nélkül időről-időre saját hitfelekezete délelőtti istentiszteletén részt vehessen. Ez a törvény részletesen megszabta, hogy miben állhat az a munka, amelyet az állatok gondozásával megbízott cseléd vasár- és ünnepnap is elvégezni köteles és hogy ezen szütnapokon mi a helyzete azoknak, akik olyan munkára szegődtek, amelynek félbeszakítása a munka természete és alkalmazásuk célja szerint lehetetlen. Ilyen a parádéskocsis, házi munkára is köteles gazdasági cseléd, csósz, fejős, vadór, pásztor, stb. munkaideje. A törvény kimondja továbbá, hogy „ha valamely munka a fenyegető kár miatt halaszthatatlan és annyira sürgős, hogy elmulasztása a gazdaságra súlyos anyagi kárral járna, a gazda a cselédétől kivételesen az ilyen munkát a munkaszüneti napon is, az azon vidéken szokásos napszám külön, azonnali kifizetése mellett megkívánhatja s a cseléd az ilyen munkát teljesíteni köteles.“ Tagadhatatlan, hogy a magyar mezőgazdaságban a munkaidőt és a munkaelosztást nem az emberi akarat, hanem szélsőséges éghajlati viszonyaink miatt a természet határozza meg. Ezért később törvényes rendezést nyert a mezőgazdasági munka vasárnapi szünetelésének kérdése és ma már a földművelésügyi miniszter szükség esetén, kérelemre a vasárnapi munkaszünetet meghatározott időre felfüggesztheti. A vizsgált szerződések közül 46-ban találtunk olyan rendelkezést, hogy a munkás vasárnap és más munkaszüneti napokon is köteles dolgozni. Ezt a munkát azonban csak 19-ben fűzték a „hátorsági engedély“ feltételéhez, 15-ben jogellenesen a munkák sürgősségéhez, míg 12 szerződés feltétel nélkül követelt e napokon munkába állást, (egy szatmármegyei gazdaság csak az istentisztelet után). 4 szerződés nem kívánt ugyan az aratóktól munkaszüneti napon munkát, de terményjárandóságuk hazaszállításához csak vasárnap biztosított fogatot. 3 munkaadó a vasárnapi munkát külön díjazta. Egy fejmegyei uradalom viszont a vasár- és ünnepnap munkaszüneten felül még azt sem engedte meg, hogy munkásai az előtte való nap este hat órája után arassanak, vagy csépeljenek.

Az 1898: II. t.-c. 33. §-a értelmében a munkaadó köteles nyolc napon át gondoskodni a munka tartama alatt megbetegedett és idegen községbe való munkása gyógykezeléséről és ellátásáról. Ennek az időnek elteltével intézkedés végett a községi előjáróságot értesíti. Tíz szerződés foglalkozik a munkaadó gyógykezelési kötelezettségével. Az egyik figyelmezteti munkását, hogy az uradalom orvosához forduljon, mert más orvos költségét nem fizeti ki. Három felhívja a megbetegedett munkást, hogy helyetteséről idejében gondoskodjék. Egy szerződés szerint a betegség második napja után bér nem jár. Egy békésmegyei szerződés kiköti, hogy a munkás részegességből, nemi bajból eredő betegségét nem gyógykezelheti. Törvénytelen azonban az a 2 megállapodás, mely négy napra szállítja le a munkaadó gyógykezelétes iránti kötelezettségének idejét és az a kijelen-

tés, hogy a munkaadó kórházi ápolási költséget nem fizet. Ha a munkást kórházba kell szállítani, nyolc napon belül még e törvény alapján is a gazdaság fogja viselni a kórházi költségeket. Az újabb joggyakorlat azonban épp e téren bővíteni igyekszik a munkaadó kötelezettségeit. Azt a munkást, aki a munkaadónál 30 napon át egyhuzamban mezőgazdasági munkát végzett, a cseleltörvény hatálya alá vonja és kiterjeszti rá az 1907:XLV. t.-c. és az avval kapcsolatos rendeletek haladottabb egészségvédelmi intézkedéseit.

Súlyosan vétett a törvény ellen az a megállapodás is, amely kísérletet tett arra, hogy a munkás balesetbiztosítási járulékát teljesen a munkavállalóra hárítsa át.

Az általános magánjog szabályai szerint a munkabérszerződéseken alapuló szolgálat teljesítése rendszerint személyes kötelezettség, tehát a munkavállaló abban magát nem helyettesítheti. Az 1898:II. t.-c. 30. §-a az egyetemleges kötelezettséggel szerződött munkások részére bizonyos feltételek között lehetőséget biztosít arra, hogy a munkaadó egyébként korlátlan szegődtetési jogával szemben maguk gondoskodhassanak a szükséges helyettesről. Ez a rendelkezés azonban csak a munkából kizárt, vagy kilépett munkás helyettesítésére vonatkozik. A törvény 40. §-a szerint viszont a munkaadó azonnal más munkást fogadhat fel, ha a munkás munkahelyén nem jelenik meg, természetesen, ha ez az elmaradás szerződésszegés jellegével bír. Azonban sem a törvény, sem a szerződések nagyrésze nem tisztázza pontosan azon eset lehetőségeit, amikor nem a szerződés megszűnte és nem a munkás szerződésszegő távolmaradása miatt szükséges helyettesről gondoskodni, hanem pl. azért, mert a munkás megbetegedett vagy elfogadható indokkal maradt távol a munkától. Ilyen esetben 7 szerződés szerint a munkások kötelesek idejében helyettesről gondoskodni. Egy munkaadó magának tartotta fenn e jogot, kettő pedig az aratógazdára bízta a helyettes beállítását. Az egyik gazdaság azt is kikötötte, hogy a helyettes magasabb bérét a munkások járandóságából vonhassa le.

A vizsgált szerződések szövegében alig találtunk a munkástörvényre való kifejezett utalást. Szövegüket rendszerint kézzel és írógéppel írták a munkaadók s alig néhány helyen használtak fel kitölthető nyomtatványt. Közöttük csak egyetlen kollektív megállapodás nyomára akadtunk.¹⁾

Csak 3 szerződés nevezte meg szövegében a munkások megbizottját, amit pedig a törvény 14. §-a mindenütt megkövetel. Viszont a szerződések nagyrésze záradékába felvette a munkástörvény 72. §-a, illetve más törvények által amúgy is tisztázott hatósági hatáskört, illetékességet. Két szerződés csak a közigazgatási hatáskört ismeri. Egy békésmegyei szerződés szerint elsőfokon a községi előljáróság, másodfokon pedig a főszolgabíró dönt. Ennek a döntésnek azután a felek kötelesek alávetni magukat. Egy zalamegyei megállapodás szerint a felek előre lemondanak a felebbezésről. Egy másik békésmegyei kikötés alapján pedig „per esetén visszavonhatatlanul alávetik magukat az illetékes hatóság által hozott sommás határozatnak.“ Egy somogyi gazdaság munkabérvita esetére megszabja, hogy a felek alávetik magukat a mezőgazdasági bizottság egyeztető határozatának.

Végeredményben tehát a 210 átvizsgált aratószerződés összesen 743 jogellenes kikötést tartalmazott. Ezenkívül számos olyan pontot, amely mint láttuk, igen sok jogbizonytalanságot szült. Megfigyelhettük azokat a nehézségeket is, amelyeket pusztán ezen jogi vonatkozások tornyosítottak a mezőgazdasági munkabérszociológia feladatának megoldása elé.

Azonban e néhány szerződésből is kiviláglott, hogy *Darányi Ignác* szociális szellemű munkástörvénye megállta a helyét. Csak a törvény végrehajtása nem váltotta be teljes mértékben 40 év múltán sem a hozzáfűzött reményeket.

Heller András dr.

¹⁾ Békésmegyei szerződésekben, amelyek nyomtatványmintáját a következő szöveggel látták el: „269/3—1930. sz. A szeghalmi járás főszolgabírája által 1930 febr. 3-án tartott értekezleten a járásbeli munkaadók és munkavállalók által elfogadott és kötelezőnek kimondott szöveg. A községek előljáróságai csak ezt a szerződésformát láttamozzák és záradékolják.“

I P A R

A fogyasztási adó alá eső cikkek termelése és forgalma.

Production et mouvement d'articles soumis à l'impôt de consommation en Hongrie.

A hivatalos lap, a Budapesti Közlöny közlése szerint a fogyasztási adó alá eső cikkek termelésében és forgalmában az 1938 szeptember 1-től 1939 augusztus 31-ig terjedő időszakban általános élénkülés észlelhető. Több cikknél az emelkedés igen jelentős. Így a cukornál, bár a termelés nem sokkal haladta meg az előző évi szintet, a belföldi

fogyasztás, mely 1937/38-ban nem érte el az 1 millió métermázsát, 1938/39-ben 1,4 millió métermázsán felül volt. A sörfogyasztás 287 ezer hektoliterről 478 ezer hektoliterre ugrott fel. A benzinfogyasztás emelkedése is nagymérvű: a tavalyi 598 ezer métermázsával az utolsó gazdasági évben 824 ezer métermázsára áll szemben.

A fogyasztási adó alá eső cikkek termelése és forgalma.

Production et mouvement d'articles soumis à l'impôt de consommation en Hongrie.

Megnevezés — Désignation	Egység Unité	Gazdasági év Année économique IX. 1—VIII. 31. du 1er sept. au 31 août	Termelés Production	Termelés + behozatal Production + impor- tations	Belföldi fogyasztás Consomma- tion inté- rieure	Belföldi fogy. + adómentes kivitel - Con- somm. inté- rieure + ex- port. exemp- tes d'impôt
Cukor — <i>Sucre</i>	q	1936/1937	1,322.899	1,323.194	936.251	1,254.825
		1937/1938	1,034.582	1,035.111	994.501	1,037.758
		1938/1939	1,184.575	1,184.882	1,412.467	1,440.658
Sör — <i>Bière</i>	hl	1936/1937	241.205	241.579	240.790	241.579
		1937/1938	287.682	287.962	286.825	287.962
		1938/1939	478.470	478.683	477.969	478.683
Benzin — <i>Benzine</i>	q	1936/1937	—	13.243	531.632	532.732
		1937/1938	—	17.545	598.240	600.335
		1938/1939	—	3.215	823.921	827.496
Petróleum — <i>Pétrole</i>	„	1936/1937	—	195	668.901	668.912
		1937/1938	—	67	700.083	700.091
		1938/1939	—	486	811.495	811.526
Gáz-, fűtő- és könnyűolaj — <i>Gas oil, huile de chauffage et huile légère</i>	„	1936/1937	—	310.103	720.946	722.359
		1937/1938	—	358.055	853.439	857.292
		1938/1939	—	291.399	916.585	920.311
Kenőolaj — <i>Huile à graisser</i>	„	1936/1937	—	40.072	128.337	128.667
		1937/1938	—	55.269	131.437	132.104
		1938/1939	—	67.441	164.741	165.525
Egyéb ásványolajtermék — <i>Autres produits d'huile minérale</i>	„	1936/1937	—	1,906.266	70.982	71.450
		1937/1938	—	2,693.821	25.758	26.104
		1938/1939	—	1,650.820	41.274	41.639
Gyufadoboz, tok — <i>Boîtes à allu- mettes</i>	1000 db pièces	1936/1937	191.058	195.058	194.024	194.024
		1937/1938	217.736	217.736	201.636	201.636
		1938/1939	229.058	229.058	230.998	230.998
Gyújtószerszám — <i>Briquets</i>	db pièces	1936/1937	1.679	12.724	13.065	13.853
		1937/1938	433	12.536	13.868	13.968
		1938/1939	1.999	16.602	18.022	18.052
Tűzkő — <i>Silex</i>	kg	1936/1937	—	5.80	5.80	5.80
		1937/1938	—	7.55	7.55	7.55
		1938/1939	—	7.43	7.43	7.43
Szivarkahüvely-doboz — <i>Boîtes à tubes à cigarettes</i>	1000 db pièces	1936/1937	10.282	10.282	10.271	10.273
		1937/1938	10.902	10.902	10.940	10.942
		1938/1939	12.307	12.307	12.335	12.336
Szivarkapapír-csomagocska — <i>Paquets de papier à cigarettes</i>	„	1936/1937	65.752	65.752	66.094	66.094
		1937/1938	70.204	70.204	70.310	70.310
		1938/1939	89.304	89.304	89.326	89.327

A világ ásványolajtermelése.

La production mondiale de l'huile minérale.

Táblázatunk a világ ásványolajtermelését világrészek és országok szerint csoportosítva mutatja be a Népszövetség 1938/39. évi Statisztikai Évkönyve adatai alapján. A világ össztermelése az utolsó tíz év folyamán 1932-ben volt a minimumon, de az 1934. év össztermelése már meghaladta az 1929. év termelését. 1937-ben kerekén 280 millió tonna, 1938-ban pedig 272 millió tonna ásványolajat termeltek az 1932. évi 181 millió tonnával szemben.

Az 1938. évi előzetes adatokat véve alapul, a világrészek közül a legjelentősebb Amerika termelése, utána Ázsia következik.

Az országok közül az Amerikai Egyesült Államok évi 164 millió tonna ásványolajtermelésével a vezető helyen áll és a világtermés 60%-át szolgáltatja. Szovjetország 29 millió tonna, Venezuela 28 millió tonna, Irán 10 millió tonna, Holland-India és Románia 7—7 millió tonna ásványolajat termel. Kiemelkedő még Közép-Amerikában Mexikó és a Trinidad szigetek ásványolajtermelése, Dél-Amerikában Kolumbia, Argentina és Peru, Ázsiában Irak és a Bahrein szigetek termelése. Afrikában csak Egyiptom ásványolajtermelése jelentős, Európában pedig Románián kívül Németország, Lengyelország, Albánia, Francia-

A világ ásványolajtermelése az utolsó tíz év alatt. (Ezer tonnában.)

Világrész, ország	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938 ¹⁾
<i>Afrika</i>	275	287	290	272	240	222	182	183	173	229
Algír	3	2	1	1	1	—	—	—	—	—
Egyiptom	272	285	289	271	238	221	182	183	171	226
Francia-Marokkó	—	—	—	—	1	1	—	—	2	3
<i>Eszak-Amerika</i>	138.244	123.308	116.877	107.776	122.680	123.109	135.094	149.056	173.233	165.017
Amerikai Egyesült Államok	138.104	123.117	116.683	107.645	122.536	122.931	134.912	148.868	172.866	164.153
Kanada	140	191	194	131	144	178	182	188	367	864
<i>Közép-Amerika</i>	7.917	7.229	6.305	6.267	6.432	7.200	7.616	7.954	9.068	8.149
Mexikó	6.700	5.914	4.934	4.842	5.087	5.667	5.974	6.091	6.888	5.654
Trinidad szigetek	1.217	1.315	1.371	1.425	1.345	1.533	1.642	1.863	2.180	2.495
<i>Dél-Amerika</i>	26.094	26.244	23.016	22.805	23.084	26.941	28.998	30.375	35.545	35.927
Argentina	1.365	1.301	1.689	1.887	1.951	1.998	2.037	2.202	2.330	2.430
Bolivia	—	7	3	5	14	20	21	13	16	14
Kolumbia	2.911	2.905	2.542	2.288	1.834	2.417	2.452	2.614	2.830	3.010
Ecuador	196	221	250	227	230	232	245	277	289	302
Perú	1.777	1.656	1.340	1.313	1.762	2.162	2.253	2.324	2.346	2.100
Venezuela	19.845	20.154	17.192	17.085	17.293	20.112	21.990	22.945	27.734	28.071
<i>Ázsia (Oroszország nélkül)</i>	13.180	13.919	12.694	13.753	14.895	16.948	19.817	21.794	25.472	25.864
Arábia	—	—	—	—	—	—	—	2	8	67
Bahrein szigetek	—	—	—	—	4	39	173	636	1.065	1.139
Borneo	760	699	535	530	611	660	707	685	789	907
Brit-India	1.230	1.249	1.225	1.239	1.229	1.293	1.296	1.345	304	317
Burma	(1.018)	(1.030)	(980)	(994)	(1.000)	(1.023)	(1.009)	(1.067)	1.103	1.049
Holland-India	5.239	5.531	4.698	5.093	5.535	6.055	6.082	6.438	7.262	7.398
Irak	121	121	120	115	115	1.031	3.682	4.011	4.255	4.272
Irán	5.549	6.034	5.843	6.549	7.200	7.658	7.608	8.330	10.331	10.359
Japán és Formóza	281	285	273	227	201	212	269	347	355	356
Szovjet-Oroszország	14.477	18.451	22.392	21.413	21.489	24.218	25.240	27.385	27.821	28.859
<i>Európa (Oroszország nélkül)</i>	5.710	6.736	7.725	8.255	8.294	9.443	9.449	9.819	8.351	7.999
Albánia	—	—	—	—	¹⁾ 2	¹⁾ 2	12	48	88	127
Ausztria	—	—	—	—	1	4	7	7	33	63
Cseh-Szlovákia	14	23	20	18	18	26	20	19	18	19
Franciaország	75	76	74	75	79	78	76	70	71	72
Lengyelország	675	663	630	557	551	529	515	511	501	507
Magyarország	—	—	—	—	—	—	—	—	2	43
Németország	103	174	229	230	239	318	427	445	451	552
Olaszország	6	8	16	27	27	20	16	16	14	13
Románia	4.837	5.792	6.756	7.348	7.377	8.466	8.376	8.703	7.153	6.603
Mindössze	205.897	196.174	189.299	180.541	197.114	208.081	226.346	246.566	279.663	272.044

¹⁾ Becslés, vagy előzetes adat.

Az ipari termelés a Népszövetség Évkönyve által közölt indexszámok tanúsága szerint az 1938. évben csökkent. Az 1932. évi mélypontról megindult emelkedés 1937-ben érte el a maximumot. A múlt év háborus izgalmi, amelyek az idén is tovább tartottak, s végül fegyveres összetűzésre vezettek, gazdasági téren is éreztetik hatásukat. A rendelkezésünkre álló havi indexszámokból még nem állapítható meg, hogy egyrészt a tengeri kereskedelmi szállítás megbénulása és a katonai tevékenységek, másrészt a fegyverkezés és az ipari termelés fokozottabb kihasználása milyen végső eredménnyel fog járni. Az 1939. év első fele mindenestre nagy fellendülést mutat a háborúra készülő — azóta már hadiállapotban levő — államoknál. Különösen nagy ez a fellendülés az Egyesült Államok, Franciaország és Nagy-Britannia indexeinél, mert itt a csökkenő irányzat fordult meg és az emelkedés már újra az 1937. évi maximum közelében jár.

Az általános index az 1938. évben az Egyesült Államokban, Franciaországban, Nagy-Britanniában csökkent, Japánban, Lengyelországban és különösen Oroszországban emelkedett. A gépindex, a beruházási- és fogyasztási iparok indexe, továbbá a textilindex alakulása nagyjából ugyanilyen. Az automobilindex az Egyesült Államokban az utolsó évben igen alacsony: az 1929 = 100 alaphoz viszonyítva 46,7 lett, viszont Oroszországban 12.662-re emelkedett. Az ipari tevékenység indexénél az irányzat az utolsó évben szintén csökkenő, különösen Észak-Amerikában; az Oroszország nélküli Európa indexe csökkent aránylag a legkevesebbet.

Magyarország indexei 1938-ban a világindeks hullámzásaihoz idomultak és a beruházási iparok emelkedő indexeit kivéve, mindenhol kis csökkenést találunk, az index azonban mindenütt jóval 100 felett marad. Az 1938. év második negyedében elért minimumra ugrásszerű emelkedés következett.

KERESKEDELEM, KÖZLEKEDÉS

Az autbuszvállalatok 1938. évi forgalma.

Les entreprises hongroises d'autobus en 1938.

Résumé. En 1938, il y avait en Hongrie 94 entreprises d'autobus (2 de plus que dans l'année précédente), dont 22 pour des services locaux, 62 pour des services interurbains, 10 pour des services non réguliers. On faisait marcher tous les jours 4.356 fois les autobus; on constate à cet égard une augmentation de 90% par rapport à l'année d'avant. La longueur des chemins à faire par jour a été de 10.171 kilomètres (3,3% de plus que dans l'année précédente). Il y avait en service 617 autobus en 1937 et 675 en 1938; ces derniers avaient ensemble une contenance de 22.844 personnes (15.973 places assises et 6.871 places debout). En 1938, les autobus ont marché 3,0 millions de fois, et la longueur des chemins parcourus par eux a été de 25,8 millions de km. En un an, le nombre des services a monté de 12,1%, et la longueur des chemins faits par les autobus, de 18,0%.

Il a été transporté en 1938 54,3 millions de personnes (23,0% de plus qu'en 1937). La consommation des autobus a été de 3,0 millions de kilos pour l'essence, y compris le „motalko“, et de 4,6 millions de kilos pour l'huile brute. Par rapport à l'année d'avant, la consommation d'essence et de motalko a baissé de 1,9%, et celle d'huile brute a monté de 40,0%. Il a été utilisé 5.065 pneumatiques

et chambres à air, dont la valeur totale représentait 1,0 million de pengős.

Les recettes brutes des entreprises de transport ont été de 19,2 millions de pengős, dépassant de 17,6% celles de l'année précédente.

*

Magyarországon az 1938. évben 94 vállalat tartott fenn autbuszjáratokat, kettővel több, mint az előző évben. Az év folyamán 9 új engedélyt adtak ki, az új engedélyesek közül azonban csak hatan indították meg járataikat, viszont három régi vállalat beszüntette forgalmát, egy pedig szünetelt, úgyhogy végeredményben a működő vállalatok száma kettővel emelkedett. Az autbuszvállalatok közül 22 helyijáratokat (1937-ben 21), 62 helyközi járatokat (1937-ben 63) tartott fenn, 10 vállalat pedig (1937-ben 8) nem rendszeres járatokat indított.

A naponta indított járatok száma 4.356 volt, 9,0%-kal több, mint az előző évben. Az összes járatok 10.171 km. hosszú útvonalon közlekedtek, ami 3,3%-os emelkedést jelent, s a forgalmat 675 autbusz bonyolít

Az ipari termelés a Népszövetség Évkönyve által közölt indexszámok tanúsága szerint az 1938. évben csökkent. Az 1932. évi mélypontról megindult emelkedés 1937-ben érte el a maximumot. A múlt év háborus izgalmi, amelyek az idén is tovább tartottak, s végül fegyveres összetűzésre vezettek, gazdasági téren is éreztetik hatásukat. A rendelkezésünkre álló havi indexszámokból még nem állapítható meg, hogy egyrészt a tengeri kereskedelmi szállítás megbénulása és a katonai tevékenységek, másrészt a fegyverkezés és az ipari termelés fokozottabb kihasználása milyen végső eredménnyel fog járni. Az 1939. év első fele mindenestre nagy fellendülést mutat a háborúra készülő — azóta már hadiállapotban levő — államoknál. Különösen nagy ez a fellendülés az Egyesült Államok, Franciaország és Nagy-Britannia indexeinél, mert itt a csökkenő irányzat fordult meg és az emelkedés már újra az 1937. évi maximum közelében jár.

Az általános index az 1938. évben az Egyesült Államokban, Franciaországban, Nagy-Britanniában csökkent, Japánban, Lengyelországban és különösen Oroszországban emelkedett. A gépindex, a beruházási- és fogyasztási iparok indexe, továbbá a textilindex alakulása nagyjából ugyanilyen. Az automobilindex az Egyesült Államokban az utolsó évben igen alacsony: az 1929 = 100 alapozó viszonyítva 46,7 lett, viszont Oroszországban 12.662-re emelkedett. Az ipari tevékenység indexénél az irányzat az utolsó évben szintén csökkenő, különösen Észak-Amerikában; az Oroszország nélküli Európa indexe csökkent aránylag a legkevesebbet.

Magyarország indexei 1938-ban a világindex hullámzásaihoz idomultak és a beruházási iparok emelkedő indexeit kivéve, mindenhol kis csökkenést találunk, az index azonban mindenütt jóval 100 felett marad. Az 1938. év második negyedében elért minimumra ugrásszerű emelkedés következett.

KERESKEDELEM, KÖZLEKEDÉS

Az autbuszvállalatok 1938. évi forgalma.

Les entreprises hongroises d'autobus en 1938.

Résumé. En 1938, il y avait en Hongrie 94 entreprises d'autobus (2 de plus que dans l'année précédente), dont 22 pour des services locaux, 62 pour des services interurbains, 10 pour des services non réguliers. On faisait marcher tous les jours 4.356 fois les autobus; on constate à cet égard une augmentation de 90% par rapport à l'année d'avant. La longueur des chemins à faire par jour a été de 10.171 kilomètres (3,3% de plus que dans l'année précédente). Il y avait en service 617 autobus en 1937 et 675 en 1938; ces derniers avaient ensemble une contenance de 22.844 personnes (15.973 places assises et 6.871 places debout). En 1938, les autobus ont marché 3,0 millions de fois, et la longueur des chemins parcourus par eux a été de 25,8 millions de km. En un an, le nombre des services a monté de 12,1%, et la longueur des chemins faits par les autobus, de 18,0%.

Il a été transporté en 1938 54,3 millions de personnes (23,0% de plus qu'en 1937). La consommation des autobus a été de 3,0 millions de kilos pour l'essence, y compris le „motalko“, et de 4,6 millions de kilos pour l'huile brute. Par rapport à l'année d'avant, la consommation d'essence et de motalko a baissé de 1,9%, et celle d'huile brute a monté de 40,0%. Il a été utilisé 5.065 pneumatiques

et chambres à air, dont la valeur totale représentait 1,0 million de pengős.

Les recettes brutes des entreprises de transport ont été de 19,2 millions de pengős, dépassant de 17,6% celles de l'année précédente.

*

Magyarországon az 1938. évben 94 vállalat tartott fenn autbuszjáratokat, kettővel több, mint az előző évben. Az év folyamán 9 új engedélyt adtak ki, az új engedélyesek közül azonban csak hatan indították meg járataikat, viszont három régi vállalat beszüntette forgalmát, egy pedig szünetelt, úgyhogy végeredményben a működő vállalatok száma kettővel emelkedett. Az autbuszvállalatok közül 22 helyijáratokat (1937-ben 21), 62 helyközi járatokat (1937-ben 63) tartott fenn, 10 vállalat pedig (1937-ben 8) nem rendszeres járatokat indított.

A naponta indított járatok száma 4.356 volt, 9,0%-kal több, mint az előző évben. Az összes járatok 10.171 km. hosszú útvonalon közlekedtek, ami 3,3%-os emelkedést jelent, s a forgalmat 675 autbusz bonyolít

Magyarország autobusjáratai az 1938. évben.

Services d'autobus en Hongrie en 1938.

Törvényhatóság <i>Comitats et villes autonomes</i>	A v á l l a l a t		A j á r a t o k — Services d'autobus			
	<i>Désignation</i>	<i>Sièges</i>	útvonala — <i>lignes</i>	neme <i>catégories</i> (<i>services locaux et services interurb.</i>)	működési időtartama <i>mois où il y eut des services</i>	s z á m a <i>nombre des services</i>
	megnevezése <i>des entreprises d'autobus</i>	székhelye				
Vármegyék: Comitats						
Bács-Bodrog vm.	Blücher József	Katymár	Bácsbokod—Madaras	helyközi	I. 1. — XII. 31.	naponként 2
	Vezér Pál	Kunbaja	Kunbaja—Bácsalmási szőlők	..	március 20-án	.. 3
Baranya vm.	Gergely Vilmos	Siklós	Siklós—Vokány vasútállomás	..	I. 1. — II. 28.	.. 6
	Pflug Péter	Mohács	Mohács—Magyarboly	..	I. 1. — VI. 14.	.. 1
			Mohács—Harkányfürdő	..	VI. 15. — IX. 15.	.. 1
			Mohács—Magyarboly	..	IX. 16. — IX. 30.	.. 1
	Varga Ferenc	Mohács	Mohács—Pécsvárad	..	I. 1. — XII. 31.	hetenként 4
			Mohács—Bátaszék	naponként 3
			Mohács—Szőlőhegy	helyi	IV. 1. — X. 31.	hetenként 6
Békés vm.	Első Mezőberényi Autobusz Vállalat	Mezőberény	Mezőberény—Köröstarcsa	helyközi	I. 1. — XII. 31.	naponként 5
			Mezőberény—Békés 1
	Karkalik és Magony	Békéssámson	Békéssámson—Tótkomlós	hetenként 16
Bihar vm.	Debreceni Helyi Vasút Rt.	Debrecen	Berettyóújfalu—Debrecen	naponként 5
			Debrecen—Derecske	..	VI. 12. — VIII. 28.	hetenként 3
			Berettyóújfalu—Komádi	..	I. 1. — XII. 31.	naponként 2
			Derecske—Hajduszoboszló gyógyfürdő	..	VI. 12. — VIII. 28.	.. 1
Csanád, Arad és Torontál vm.	Erdélyi József	Pitvaros	Pitvaros—Makó	..	I. 1. — XII. 31.	.. 1
	Ruttkay Sándor	Makó	Makó—Tótkomlós 2
	Schwarz Manó	Makó	Makó Korona-sz.—Püspökelle	hetenként 2
			Makó Korona-sz.—Szceev vasútállomás	helyi	naponként 9
			Makó Korona-sz.—Máv. vasútállomás 5
			Makó Korona-sz.—Partfürdő	..	VI. 15. — IX. 1.	.. 2
Csongrád vm.	Dömsödy József	Szentes	Szentes piactér—vasútállomás	..	I. 1. — XII. 31.	.. 22
Fejér vm.	Szabó Józsefné	Káloz	Káloz—Székesfehérvár	helyközi	I. 1. — VI. 30.	.. 1
	Bogdán József	Etyek	Etyek—Torbágy vasútállomás	..	IV. 12. — XII. 31.	.. 3
	Gippert Antal	Mór	Mór Kossuth L.-u.—vasútáll.	helyi	I. 1. — XII. 31.	.. 10
	Gombás Béla	Vál	Vál—Kisszentpéter vasútáll.	helyközi 2
	Horváth Testvérek	Kisláng	Kisláng—Székesfehérvár 1
	Králl Mihály	Adony	Adony—Pusztaszabolcs 2
			Adony—vasútállomás	helyi 6
	Őszi és Fazekas	Csákvár	Csákvár—Bicske	helyközi 2
	Knezits János	Csákvár	Csákvár—Székesfehérvár 1
Győr, Moson és Pozsony vm.	Magyaróvár m. v. Autobuszüzeme	Magyaróvár	Magyaróvár Közp. kávéház—vasútállomás	helyi 14
Hajdu vm.	Székely Imre	Hajduszoboszló	Hajduszoboszló vasútáll.—Gyógyfürdő	..	VII. 1. — IX. 30.	hetenként 8
Heves vm.	Gyórfi Jenő	Eger	Eger—Pétervására—Eger	helyközi	I. 1. — XII. 31.	naponként 1
	Valykó András	Heves	Heves—vasútállomás	helyi 8
	Veres Gusztáv	Eger	Eger vasútáll.—Rákóczi-tér 11
	Fükő Dezső	Verpelét	Verpelét—Eger	helyközi 1
Jász-Nagykun-Szolnok vm.	Angyal István és Tsa	Karcag	Karcag Főtér—Bereki strandf.	helyi	V. 18. — IX. 30.	.. 5
	Frisch Vilmos	Karcag	Karcag Kultúrsz.—vasútáll.	..	I. 1. — XII. 31.	.. 9
	Juhász János és Tsa	Szolnok	Szolnok—Besenyszög	helyközi 1
			Szolnok—Cibakháza 4
			Szolnok—Rákóczifalva 1
	Start Autófelszerelési és Műszaki Vállalat	Budapest	Szolnok—belterület	helyi 57
	Szegedi István és Tsai	Szolnok	Szolnok—Tizsasüly	helyközi 1
	König Arnold	Jászalsó-szentgyörgy	Jászalsó-szentgyörgy—Jászberény 1
			Alattyan—Újszász 2
	Sóthy Testvérek	Nagykörű	Szolnok—Nagykörű	hetenként 5

Törvényhatóság <i>Comitats et villes autonomes</i>	A v á l l a l a t		A j á r a t o k — <i>Services d'autobus</i>			
	<i>Désignation</i>	<i>Sièges</i>	útvonala — <i>lignes</i>	neme <i>catégories</i> (<i>services locaux et services interurb.</i>)	működési időtartama <i>mois où il y eut des services</i>	s z á m a <i>nombre des services</i>
	megnevezése	székhelye				
	<i>des entreprises d'autobus</i>					
Vármegyék: Comitats						
Jász-Nagykun-Szolnok vm.	Strompf Pál	Jászberény	Jászberény—Nagykátá Jászberény—Jászapáti Nagykátá—Tápiószentmárton Jászberény—Szentmártonkátá Jászberény Főter—vasútáll.	helyközi " " " helyi	I. 1. — XII. 31. " " " VII. 1.—XII. 31. I. 1. — XII. 31.	naponkint 4 2 4 2 3
Komárom és Esztergom vm.	Iéczfalvi Bodor Zoltán Puppi István	Esztergom Tatabánya	Esztergom—belterület Felsőgalla vasútállomás— Tatabánya vasútállomás	" helyközi	I. 1. — XII. 31. " "	" 9 5
Nógrád és Hont vm.	Start Autófelszerelési és Műszaki Vállalat	Budapest	Esztergom—Dorog Esztergom—Tokod—Bajna Esztergom—Visegrád Tata—Mocsa Tata—Tatalóváros Tata—Dad—Tata	helyközi " " " " "	" " " " " " "	" 1 hetenkint 1 naponkint 2 2 17 1
Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.	Budapest-Zsámbék-vidéki Közlekedési Vállalat Kft.	Budapest	Városmikola—Balassagyarmat Városmikola—Szob Zsámbék—Tarján Tarján—Héreg Héreg—Tatalóváros Zsámbék—Herceghalom Zsámbék—Bajna Zsámbék—Piliscsaba Perbál—Budapest	" " " " " " " " " "	" " " " " " " " " "	" 2 2 hetenkint 3 3 2 naponkint 6 hetenkint 5 naponkint 2 2
	Détáry János	Cegléd	Cegléd Kossuth-tér—vasútáll.	helyi	" "	" 17
	Nagykőrösi Egyesült Bérkocsitulajdonosok Autob. Vállalata	Nagykőrös	Nagykőrös—belterület	"	" "	" 10
	Garai Rózsi	Kunszentmiklós	Kunszentmiklós Kálvin-tér—Tass vasútállomás	"	" "	" 10
	Gröschl János	Űröm	Pilisborosjenő—Óbuda	helyközi	" "	" 10
	Halász Ernő	Nagykőrös	Nagykőrös—Ókéske	"	" "	" 2
	Kiripolszky Boldizsár	Alsónémedi	Alsónémedi—Soroksár Alsónémedi—Dunaharaszti	" "	" " "	" 2 1
	Kovács Mihály	Rákoshegy	Rákoshegy—Budapest	"	" "	" 10
	br. Kazy Ferencné	Budaörs	Budaörs—Budapest Közp. vásárcsarnok Budaörs—Budapest Élelmiszernagyvásártelep	" "	" " VI. 15.—XII. 31.	" 2 2
	Lajtavári József	Pilisszántó	Pilisszántó—Pilisvörösvár vasútállomás	"	I. 1. — XII. 31.	" 4
	Mayer István	Tass	Tass—Kunszentmiklós—Tass vasútállomás	"	" "	" 3
	Marjay Gyula	Dömsöd	Dömsöd—Dömsöd vasútáll.	helyi	" "	" 3
	Mike István	Ráckeve	Ráckeve Hév. áll.—Ráckeve Píactér	"	" "	" 6
	Oderwald József	Gödöllő	Gödöllő—Zsámbok Zsámbok—Tápiósüly Zsámbok—Jászfényszaru Jászfényszaru—Tápiósüly	helyközi " " "	" " " " "	hetenkint 17 5 17 5
	Pék Mihály	Kiskunlacháza	Kiskunlacháza—Ráckeve	"	" "	naponkint 8
	Petz Mihály	Vecsés	Pestszentlőrinc—Vecsés—Monor	"	" "	" 9
	Soltész G. János	Dány	Dány—Isaszeg	"	" "	hetenkint 8
	Szalay János és Imre	Bugyi	Bugyi—Taksony	"	" "	naponkint 4
	Szalay Sándor	Budafok	Kelenvölgy—Budapest	"	" "	" 25
	Végh János	Áporka	Áporka—Pestszenterzsébet	"	" "	hetenkint 4
	Budapesti Helyi Érdekű Vasutak Rt	Budapest	Szentendre—Visegrád—Horthy Miklós-telep Szentendre—Dunabogdány Szentendre—Tahi Szentendre—Leányfalu	" " " "	" " " " "	naponkint 4 1 5 5
	Budapesti Autobusz-közlekedési Rt.	Budapest	Csepel—Királyerdő Csepel—Kispest Csepel—Szigetszentmiklós Csepel—Tököl Pestszentlőrinc—Rákosi tem.	" " " " "	" " " " " III. 28.—XII. 31.	" 36 65 5 5 33

Törvényhatóság <i>Comitats et villes autonomes</i>	A v á l l a l a t		A j á r a t o k — Services d'autobus				
	<i>Désignation</i>	<i>Sièges</i>	útvonala — lignes	neme catégories (services locaux et services interurb.)	működési időtartama mois où il y eut des services	s z á m a nombre des services	
	megnevezése	székhelye					
	<i>des entreprises d'autobus</i>						
Vármegyék: Comitats							
Somogy vm.	Magyar János	Lengyeltóti	Balatonboglár—Lengyeltóti	helyközi	I. 1. — XII. 31.	naponkint 3	
	Puskás Gyula	Igal	Somogyszil—Igal—Kaposvár 2	
	özv. Vajka Jánosné	Nagybajom	Nagybajom—Jákó-Nagybajom vasútállomás 3	
Tolna vm.	Heil Géza és Gozon Lajos	Gyöng	Gyöng—Alsótengelic 2	
	Klim Albert István	Bonyhád	Bonyhád—Szakály-Högyész Bonyhád—Hidas Bonyhád 2 .. 5	
	Pesti Dezső	Tolna	Tolna—Mózs vasútállomás Tolna—Fadd-Tolna hajóáll.	..	III. 13. — XI. 30.	.. 5 .. 5	
Vas vm.	Seemann Antal	Högyész	Högyész—Szakály-Högyész vasútállomás	helyi	I. 1. — XII. 31.	.. 4	
	Takács Pál	Gyöng	Gyöng—Keszőhidegkút	helyközi 4	
	Gaugel Imre és Károly	Felsőcsatár	Felsőcsatár—Szombathely Szombathely—Nagynarda—Felsőcsatár Szombathely—Szentpéterfa Szombathely—Nagygyécs VIII. 20.—XII. 31.	.. 1 .. 2 .. 7 .. 14	
Veszprém vm.	Hoffer Imre és Ónodi Andorné	Pápa	Pápa—vasútállomás	helyi	I. 1. — XII. 31.	naponkint 11	
	Nitrokémia Ipartel. Rt.	Fűzfő-gyártelep	Fűzfő-gyártelep—Balatonfűzfő állomás Fűzfő-gyártelep—Balaton-száll. Fűzfő-gyártelep—Veszprém	helyközi I. 1.—VI. 20. és IX. 4—XII. 23.	.. 8 .. 2 .. 1	
			Fűzfő-gyártelep—Fűzfő-fürdő	..	VI. 15. — IX. 1.	.. 2	
Zala vm.	Debreceni Sándor	Badacsony	Badacsony hajóállomás—Kisfaludy-ház	helyi	V. 15. — IX. 15	.. 13	
	Nagykanizsavidéki Autobusz Vállalat	Nagykanizsa	Letenye—Nagykanizsa Nagykanizsa belterület	helyközi helyi	I. 1. — XII. 31. 1 .. 13	
Tj. városok: Villes autonom.							
Baja	Blücher Lajos	Paja	Baja, Szeremlei-utca—hajóállomás	helyi	IV. 1. — X. 1.	.. 4	
Budapest	Budapest-Zsámbék-vidéki Közlekedési Vállalat Kft.	Budapest	Budapest—Zsámbék	helyközi	I. 1. — XII. 31.	.. 5	
	Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt.	Budapest	Budapest belterület Budapest és környéke	helyi helyközi 2459 .. 343	
	Budapesti Autobusz-közlekedési Rt.	Budapest	Budapest—Árpádföld Budapest—Dobogókő Csobánka—Pomáz Budapest—Mogyoród Budapest—Érdliget Érd vasútállomás—Érd-Ofalu VII. 4.—XII. 31.	.. 30 .. 3 .. 5 .. 3 .. 17 .. 6	
			Budapest—Pesthidegkút Budapest—Gyálliget Budapest—Solymár—Óbuda Hűvösvölgy—Nagykovácsi	I. 1.—XII. 31. 49 .. 10 .. 9 .. 4	
		Budapesti Helyi-Érdekű Vasutak Rt.	Budapest	Római fürdő—Hungária-strandfürdő Aquincum Hév. állomás—Aquincum strand	helyi V. 15. — IX. 14.	.. 26 .. 17
		Magyar kir. Államvasutak Közúti Gépkocsiüzem	Budapest	Kisvárdá, Kalocsa, Kőszeg, Veszprém belterület Az ország területén	.. helyközi	I. 1. — XII. 31. 20 (naponkint 227 hetenkint 118
		Magyar kir. Államvasutak Közúti Gépkocsiüzem és Dr. Barry et Co.	Budapest	Budapest—Bécs	naponkint 2
	Debrecen	Debreceni Helyi-Vasút Rt.	Debrecen	Debrecen—Földes Debrecen belterület Homokkerti járat	helyi IX. 15.—XII. 20.	.. 1 .. 1 .. 21
		Szilágyi Endre	Debrecen	Kossuth-utca—Nyilastelep	..	I. 1. — XII. 31.	.. 16
	Győr	Győri Ált. Közlekedési Vállalat Kft.	Győr	Győr belterület Győr—Nagyigmánd Győr—Hédervár Győr—Kisbér Győr—Tápszentmiklós	.. helyközi 47 .. 2 .. 2 .. 2 .. 1

Törvényhatóság <i>Comitats et villes autonomes</i>	A v á l l a l a t		A j á r a t o k — <i>Services d'autobus</i>			
	<i>Désignation</i>	<i>Sièges</i>	útvonala — <i>lignes</i>	neme <i>catégories</i> (<i>services locaux et services interurb.</i>)	működési időtartama <i>mois où il y eut des services</i>	s z á m a <i>nombre des services</i>
	megnevezése	székhelye				
<i>des entreprises d'autobus</i>						
Tj. városok: <i>Villes autonom.</i>						
Győr	Győr-Téti Autób.üzem	Győr	Győr—Tét Győr—Nagybarátfalu	helyközi	I. 1. — XII. 31.	naponként 2 " 1
Hódmezővásárhely	Moese Testvérek	Hódmezővásárhely	Hódmezővásárhely belterület	helyi	" "	" 21
Miskolc	Miskolc-Tapolcai Autobusz Üzem Kezelési Vállalat Kft.	Miskolc	Miskolc—Tapolcafürdő	helyközi	" "	" 22
Pécs	Fóthi Viktor	Nyomja	Pécs—Mohács	"	" "	" 3
			Pécs—Vajszló	"	I. 1. — II. 28.	" 2
			Pécs—Vokány vasútállomás	"	XI. 14.—XII. 31.	" 1
	Klein József Pécs Városi Közlekedési Vállalat	Pécs	Pécs—Bonyhád	"	I. 1. — XII. 31.	" 2
			Pécs Széchenyi-tér—Mecseki üdülő	helyi	" "	" 16
			Pécs—Bányatelep	"	" "	" 11
			Pécs Széchenyi-tér—Megyeri kertváros	"	" "	" 32
Sopron	Győri Ált. Közlekedési Vállalat	Győr	Sopron belterület	"	I. 1. — XII. 31.	" 39
			Sopron—Brennberg	helyközi	" "	" 2
			Sopron—Tómalom	"	V. 15.—IX. 21.	" 2
			Sopron—Fertőrákos	"	I. 1. — XII. 31.	" 3
			Sopron—Bele-i	"	" "	" 1
Szeged	Szeged sz. kir. város Géperejű Társas-kocsi Vállalata	Szeged	Sopron—Fertő-fürdő	"	V. 15. — X. 3.	" 4
			Sopron—Kapunár	"	I. 1. — XII. 31.	hetenként 1
			Szeged—Újszeged	helyi	" "	naponként 41
			Szeged—Dorozsma	helyközi	" "	" 11
			Szeged—Árpádközpont	"	" "	" 3
			Szeged—Kübekháza	"	" "	" 3
			Szeged—Deszk	"	" "	" 3
			Szeged—Szóreg	"	" "	" 3
			Szeged—Szatymaz	"	" "	" 4
			Szeged—Kistelek	"	" "	" 3
Szeged—Sándorfalva	"	" "	" 3			
Székesfehérvár	Első Székesfehérvári Autófuvarozási Váll. Gánts L. és Tsa.	Székesfehérvár	Székesfehérvár belterület	helyi	" "	" 80

j á r a t o k s z a m a

totta le (1937-ben 617), melyeknek befogadóképessége 15.973 ülőhely és 6.871 állóhely volt. Az év folyamán indított összes menetek száma majdnem elérte a 3·0 milliót, s a megtett utak összes hossza 25·8 millió km-re rúgott, úgyhogy a menetek száma egy év alatt 12·1%-kal, a megtett utak hossza pedig 18·0%-kal emelkedett. A vállalatok az év folyamán 54·3 millió személyt szállítottak, 23·0%-kal többet, mint az előző évben. A kocsik üzemanyagfogyasztása 3 millió kg. benzin, illetőleg motalkó és 4·6 millió kg. nyersolaj volt. Az elfogyasztott benzin, illetőleg motalkó mennyisége 1·9%-kal visszaesett, ezzel szemben a nyersolaj mennyisége 40·0%-kal haladta meg az előző évi mennyiséget. Az autobuszok gumiabroncsból, illetőleg tömlőből 5.065 darabot használtak el, 43·5%-kal többet, mint 1937-ben, értékük 1 millió pengőt tett, ami

47·4%-kal haladta meg az előző évit. Az autobuszvállalatok bruttó bevétele elérte a 19·2 millió pengőt, itt az emelkedés 17·6%-nak felel meg.

1. Helyi járatok.

Az 1938. évben a naponként közlekedő helyi járatok száma 3.125 volt (1937-ben 2.972), 5·1%-kal több mint az előző évben. A helyi járatok útvonalainak hossza 368 km-t tett (1937-ben 342 km), a növekedés 7·6%-nak felel meg. A vállalatok a helyi forgalmat 260 autobusszal bonyolították le (1937-ben 222), melyeknek befogadóképessége 10.697 személy volt (1937-ben 8.768). A helyek közül 6.528 ülőhely, 4.169 pedig állóhely volt. A helyi forgalomban az autobuszok 2·1 millió menetet végeztek, 11·3%-kal többet mint az előző évben. A megtett utak hossza 11 millió km-t tett, ami 14·0%-os emelkedést jelent. A helyi járatok az 1938. év folyamán 36·4 millió utast szállítottak, 15·7%-kal többet mint az 1937. évben.

A helyi forgalom lebonyolítására a fővárosban 1 vállalat, a tj. városokban 5 vállalat, a megyei városokban és községekben pedig 16 vállalat

1. Az autbuszvállalatok forgalma. ¹⁾ — Services des entreprises d'autobus. ¹⁾

Megnevezés Designation des services	A közlekedett járatok Services		A forgalmi időszak tartama Durée du fonctionnement des services			A vállalatok gépjárműveinek Véhicules à moteur des entreprises:			Az év folyamán — Nombre, pour chacune des années envisagées,			
	száma naponként — leur nombre par jour	útvonalaiknak hossza km-ben — longueur des lignes, kilom.	1—3	4—6	7-12	darabszáma — leur nombre	befogadóképessége — leur capacité de contenance		közl. össz. menetek		szállított utasok száma — des voyageurs transportés	
			de 1 à 3	de 4 à 6	de 7 à 12		ülőhely — places assises	állóhely — places debout	száma des services	által megtett út hossza km.-ben — des faits		
Helyi járatok — Services locaux	1937 1938	2.972 3.125	342 368	1 1	1 2	19 19	222 260	5.592 6.528	3.176 4.169	1,924.713 2,141.958	9,670.225 11,020.697	31,496.765 36,482.230
Helyközi járatok — Services interurbains	1937 1938	1.025 1.231	9.508 9.803	1 2	1 1	61 59	354 371	7.815 8.351	1.839 2.626	708.898 810.216	11,499.311 14,091.844	12,433.706 17,621.012
Nem rendszeres járatok — Services extraord.	1937 1938	— —	— —	— —	— —	— —	41 44	913 1.094	28 76	13.545 14.915	685.394 677.447	246.690 267.125
Együtt — Ensemble	1937 1938	3.997 4.356	9.850 10.171	2 3	2 3	80 78	617 675	14.320 15.973	5.043 6.871	2,647.156 2,967.089	21,854.930 25,789.988	44,177.161 54,320.367
Ebből budapesti helyi járatok Dont services locaux à Budapest	1937 1938	2.280 2.493	110 135	— —	— —	1 1	155 187	4.321 5.108	2.780 3.772	1,474.122 1,733.313	8,111.585 9,282.452	28,010.500 32,647.071

¹⁾ 1937-ben 3, 1938-ban 4 vállalat adatai nélkül, amelyek közül 1937 és 1938-ban 1 nem működött. — Non compris 3 entreprises en 1937 et 4 en 1938; une de ces entreprises ne fonctionnait ni en 1937 ni en 1938.

²⁾ Helyesbített adat. — Chiffres rectifiés.

járatta kocsijait. A fővárosban 187 kocsi állott a közönség rendelkezésére (1937-ben 155), közülök 185 kocsinak a befogadóképessége 24 személynél nagyobb volt. A tj. városokban 35 kocsi végezte az utasszállítást (1937-ben 34). A megyei városokban és községekben 38 kocsi volt üzemben (1937-ben 33). A helyi forgalomban közlekedő 260 autbusz közül 227 magyar gyártmányú kocsi volt, ezenkívül 17 amerikai, 7 német, 6 francia és 3 olasz gyártmányú is közlekedett.

Az autbuszvállalatok forgalmi eredményeit az alábbi táblázat részletezi, különválasztva a budapesti és vidéki helyi járatokat:

	Év	Helyi járat		
		Évi menetek száma	Megtett utak hossza km	Szállított utasok száma
Budapest	1937	1,474.122	8,111.585	28,010.500
	1938	1,733.313	9,282.452	32,647.071
Vidék	1937	450.591	1,558.640	3,486.265
	1938	408.645	1,738.245	3,785.159

Amint látjuk, a fővárosban az évi menetek száma az előző évvel szemben 17,6%-kal, a megtett utak hossza 14,4%-kal, a szállított utasok száma pedig 16,6%-kal emelkedett. A vidéken közlekedő autbuszok meneteinek száma 9,3%-kal visszaesett, ezzel szemben a megtett utak hossza 11,5%-kal, a szállított utasok száma pedig 8,6%-kal megnövekedett.

A helyi forgalomban közlekedő autbuszok az 1938. év folyamán 361 ezer kg benzint, illetőleg motalkót és 3,7 millió kg nyersolajat használtak fel. A felhasznált benzin mennyisége 23,7%-kal maradt alatta a tavalyinak, a nyersolaj mennyisége viszont 54,2%-kal szárnyalja túl az előző évit. A nyersolajfogyasztás nagymértékű emelkedését a fővárosban közlekedő autbuszok okozták, amelyek nyersolajhajtású motorokkal rendelkeznek, míg a vidéken közlekedő autbuszok

inkább benzint, illetőleg motalkót használnak üzemanyagul. A helyi forgalomban közlekedő autbuszok egy év alatt 1.765 gumiabroncsot, illetve tömlőt használtak el 365 ezer pengő értékben. A vállalatok bruttóbevétele 10,4 millió pengőt tett, ami 19,9%-kal volt több az előző évi bevételnél.

2. Helyközi járatok.

Az 1938. évben a naponként közlekedő helyközi járatok száma 1.231 volt (1937-ben 1.025), 20,1%-kal több mint az előző évben. A járatok útvonalaiknak hossza 9.803 km-t tett (1937-ben 9.508 km.) és így egy év alatt 3,1%-kal növekedett. Az útvonalakon 371 gépkocsi bonyolította le a forgalmat (1937-ben 354). A kocsik közül 251 a tj. városok és környékén közlekedett, 120 pedig a vidéken szállította az utasokat. Az autbuszok befogadóképessége 10.977 személyre szolt, a helyek közül 8.351 ülő, 2.626 pedig állóhely volt. Az évi összes menetek száma elérte a 0,8 milliót, a megtett utak hossza pedig 14,1 millió km-t ért el. A menetek száma egy év alatt 14,3%-kal s a megtett utak hossza 22,5%-kal emelkedett. A vállalatok az év folyamán 17,6 millió utast szállítottak, 41,7%-al többet mint egy évvel előtte.

A helyközi járatokat a fővárosban 3 vállalat, a tj. városok közül Győrött és Pécsen 2—2 vállalat, Miskolcon, Sopronban és Szegeden 1—1 vállalat tartotta fenn. A vármegyék közül a legtöbb autbuszjárat Pest vármegyében és Fejér vármegyében volt, ahol 16, illetőleg 7 vállalat tartott fenn helyközi járatokat. A főváros környékén 213 kocsi bonyolította le a forgalmat, melyek mind 24 személynél nagyobb befogadóképességűek voltak. A tj. városokban 38 kocsi közlekedett, ezek közül 32-nek a befogadóképessége 24 személynél nagyobb. A vidéken közlekedő kocsik közül 48-nak a befogadóképessége 24 személynél nagyobb, 56-nak pedig 17—24 személyű volt. A forgalomban levő 371 kocsi közül 310 magyar gyártmányú volt, ezenkívül üzemben állott még 23 amerikai, 13 olasz, 12 német, 11 francia, 1 angol és 1 cseh eredetű gépkocsi is.

A helyközi vonalakon közlekedő autbuszok az 1938. évben 2,5 millió kg benzint, illetőleg mo-

2. Az autóbusszállat üzemanyagfogyasztása és évi nyers bevétele. ¹⁾Consommation de matières et recettes brutes des entreprises d'autobus. ¹⁾

Megnevezés — Services	A vállalatok						évi nyers (brutto) bevétele Recettes brutes des entreprises par an P pengős
	száma Nombre des entreprises d'autobus	által az év folyamán elhasznált Elles ont utilisé au cours de l'année:				gumiabroncsok pneumatiques:	
		benzin, ill. benzinszeszkeverék essence et mélange d'essence et d'alcool:	nyersolaj huile brute:				
				db. száma ²⁾ en nombre abs. ²⁾	értéke ³⁾ valeur ³⁾ P — pengős		
mennyisége kg-ban — kilos							
Helyi járatok — Services locaux	1937	21	473.324	2,378.728	997	217.925	8,661.162
	1938	22	361.369	3,667.493	1.765	364.772	10,383.915
Helyközi járatok Services interurb.	1937	63	2,387.606	876.499	2.303	³⁾ 430.895	7,051.781
	1938	62	2,459.591	896.740	3.052	599.886	8,255.044
Nem rendszeres járatok Services extraord.	1937	8	³⁾ 193.695	13.450	229	44.403	598.860
	1938	10	176.030	11.656	248	57.069	545.925
Együtt — Ensemble	1937	92	3,054.625	3,268.677	3.529	693.223	16,311.803
	1938	94	2,996.990	4,575.889	5.065	1,021.727	19,184.884

¹⁾ 1937-ben 3, 1938-ban 4 vállalat adatai nélkül, amelyek közül 1937-ben és 1938-ban 1 nem működött. — Non compris 3 entreprises en 1937 et 4 en 1938; une de ces entreprises ne fonctionnait ni en 1937 ni en 1938.

²⁾ Köpeny és tömlő együtt. — Enveloppes et chambres à air. ³⁾ Helysbitetti adat. — Chiffres rectifiés.

talkót és 0.9 millió kg nyersolajat fogyasztottak, 3.0%-kal, illetőleg 2.3%-kal többet, mint az előző évben. Az autóbusszok 3.052 db gumiabroncsot, illetőleg tömlőt használtak el 0.6 millió pengő értékben. A helyközi autóbusszállat bruttóbevétele 8.3 millió pengőt tett, ami 17.1%-kal volt nagyobb az előző évi bevételénél.

3. Nem rendszeres járatok.

E csoportba azok az autóbusszállat tartoznak, melyek egyes alkalmi utak megtételére kaptak engedélyt. Ilyen járatok például azok, amelyek nagy vásárok alkalmával szállítanak utasokat, vagy különféle kirándulásokra szállítanak belföldi és külföldi utasokat stb. Nem rendszeres járatokat az 1938. évben 10 vállalat indított

(1937-ben 8), ezek 44 autóbusszal rendelkeztek. A nem rendszeres járatok 1938. évben 14.915 menetet végeztek (1937-ben 13.545), az autóbusszok az év folyamán 677 ezer km utat tettek meg és 267 ezer utast szállítottak, 20 ezerrel többet, mint az előző évben.

A nem rendszeres járatok 176 ezer kg benzint, illetőleg motalkót és 12 ezer kg nyersolajat használtak fel üzemanyagul. A benzin mennyisége 9.1%-kal, a nyersolajé pedig 13.3%-kal volt kevesebb az előző évinél. Gumiabroncsból, illetőleg tömlőből 248 db-ot használtak el 57 ezer pengő értékben. A vállalatok bruttóbevétele 0.5 millió pengőt tett, ami 8.8%-kal kevesebb az előző évinél.

Petrichevich-Horváth Miklós báró dr.

IRODALMI SZEMLE

Könyvismertetések. — Chronique de livres.

(C'est le Journal de la Société Hongroise de Statistique qui rend compte en français, dans sa „revue des publications hongroises“, des ouvrages statistiques publiés en Hongrie.)

Budapest székesfőváros Statisztikai Évkönyve. XXVII. évfolyam. 1939.

Annuaire Statistique de la Ville de Budapest. XXVIIe année. 1939.

Szerkeszti: Illyefalvi I. Lajos dr. Kiadja: Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Rédigé sous la direction de Louis I. Illyefalvi. Publié par le Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.

Budapest, 1939. XIII + 687 l. — p.

A Székesfővárosi Statisztikai Évkönyvnek Illyefalvi I. Lajos dr. szerkesztésében az idén megjelent XXVII. évfolyama hatalmas statisztikai anyagot ölel fel az előző évek rendszerében. A kötet a következő 24 fejezetre oszlik: fizikai,

topográfiai viszonyok, épületek, lakásviszonyok, álló népesség, népmozgalom, községi közigazgatás, közbiztonság, tűzoltás, községi pénzügyek, adók és jövedelmek, építkezések, közmunkák, közegészségügy, őstermelés, ipar, kereskedelem, közlekedés, hitelviszonyok, közoktatásügy, egyházi ügyek, közművelődés, közéletmezés, áralakulás, szociális- és munkásügyek, munkabérek és fizetések alakulása, közjótékonyosság és szociális tevékenység. Függetlenül a közigazgatási területek és foglalkozási főcsoportok szerint részletezett népességmegoszlás adatait találjuk. A magyar- és németnyelvű táblákkal ellátott 429 statisztikai táblázat tanulmá-

2. Az autóbusszállat üzemanyagfogyasztása és évi nyers bevétele. ¹⁾Consommation de matières et recettes brutes des entreprises d'autobus. ¹⁾

Megnevezés — Services	A vállalatok						
	száma Nombre des entreprises d'autobus	által az év folyamán elhasznált Elles ont utilisé au cours de l'année :				évi nyers (brutto) bevétele Recettes brutes des entreprises par an P pengős	
		benzin, ill. benzinszeszkeverék essence et mélange d'essence et d'alcool :	nyersolaj huile brute :	gumiabroncsok pneumatiques :			
				db. száma ²⁾ en nombre abs. ²⁾	értéke ³⁾ valeur ³⁾ P — pengős		
mennyisége kg-ban — kilos							
Helyi járatok — Services locaux	1937	21	473.324	2,378.728	997	217.925	8,661.162
	1938	22	361.369	3,667.493	1.765	364.772	10,383.915
Helyközi járatok Services interurb.	1937	63	2,387.606	876.499	2.303	³⁾ 430.895	7,051.781
	1938	62	2,459.591	896.740	3.052	599.886	8,255.044
Nem rendszeres járatok Services extraord.	1937	8	³⁾ 193.695	13.450	229	44.403	598.860
	1938	10	176.030	11.656	248	57.069	545.925
Együtt — Ensemble	1937	92	3,054.625	3,268.677	3.529	693.223	16,311.803
	1938	94	2,996.990	4,575.889	5.065	1,021.727	19,184.884

¹⁾ 1937-ben 3, 1938-ban 4 vállalat adatai nélkül, amelyek közül 1937-ben és 1938-ban 1 nem működött. — Non compris 3 entreprises en 1937 et 4 en 1938; une de ces entreprises ne fonctionnait ni en 1937 ni en 1938.

²⁾ Köpeny és tömlő együtt. — Enveloppes et chambres à air. ³⁾ Helysbitett adat. — Chiffres rectifiés.

talkót és 0.9 millió kg nyersolajat fogyasztottak, 3.0%-kal, illetőleg 2.3%-kal többet, mint az előző évben. Az autóbusszok 3.052 db gumiabroncsot, illetőleg tömlőt használtak el 0.6 millió pengő értékben. A helyközi autóbusszállat bruttóbevétele 8.3 millió pengőt tett, ami 17.1%-kal volt nagyobb az előző évi bevételnél.

3. Nem rendszeres járatok.

E csoportba azok az autóbusszállat tartoznak, melyek egyes alkalmi utak megtételére kaptak engedélyt. Ilyen járatok például azok, amelyek nagy vásárok alkalmával szállítanak utasokat, vagy különféle kirándulásokra szállítanak belföldi és külföldi utasokat stb. Nem rendszeres járatokat az 1938. évben 10 vállalat indított

(1937-ben 8), ezek 44 autóbusszal rendelkeztek. A nem rendszeres járatok 1938. évben 14.915 menetet végeztek (1937-ben 13.545), az autóbusszok az év folyamán 677 ezer km utat tettek meg és 267 ezer utast szállítottak, 20 ezerrel többet, mint az előző évben.

A nem rendszeres járatok 176 ezer kg benzint, illetőleg motalkót és 12 ezer kg nyersolajat használtak fel üzemanyagul. A benzin mennyisége 9.1%-kal, a nyersolajé pedig 13.3%-kal volt kevesebb az előző évinél. Gumiabroncsból, illetőleg tömlőből 248 db-ot használtak el 57 ezer pengő értékben. A vállalatok bruttóbevétele 0.5 millió pengőt tett, ami 8.8%-kal kevesebb az előző évinél.

Petrichevich-Horváth Miklós báró dr.

IRODALMI SZEMLE

Könyvismertetések. — Chronique de livres.

(C'est le Journal de la Société Hongroise de Statistique qui rend compte en français, dans sa „revue des publications hongroises“, des ouvrages statistiques publiés en Hongrie.)

Budapest székesfőváros Statisztikai Évkönyve. XXVII. évfolyam. 1939.

Annuaire Statistique de la Ville de Budapest. XXVIIe année. 1939.

Szerkeszti: Illyefalvi I. Lajos dr. Kiadja: Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Rédigé sous la direction de Louis I. Illyefalvi. Publié par le Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.

Budapest, 1939. XIII + 687 l. — p.

A Székesfővárosi Statisztikai Évkönyvnek Illyefalvi I. Lajos dr. szerkesztésében az idén megjelent XXVII. évfolyama hatalmas statisztikai anyagot ölel fel az előző évek rendszerében. A kötet a következő 24 fejezetre oszlik: fizikai,

topográfiai viszonyok, épületek, lakásviszonyok, álló népesség, népmozgalom, községi közigazgatás, közbiztonság, tűzoltás, községi pénzügyek, adók és jövedelmek, építkezések, közmunkák, közegészségügy, őstermelés, ipar, kereskedelem, közlekedés, hitelviszonyok, közoktatásügy, egyházi ügyek, közművelődés, közéletmezés, áralakulás, szociális- és munkásügyek, munkabérek és fizetések alakulása, közjótékonyosság és szociális tevékenység. Függetlenül a közigazgatási területek és foglalkozási főcsoportok szerint részletezett népességmegoszlás adatait találjuk. A magyar- és németnyelvű táblákkal ellátott 429 statisztikai táblázat tanulmá-

nyozása Budapest életéről minden vonatkozásban érdekes képet nyújt a szakembereknek és a nagyközönségnek egyaránt igen tanulságos adatokat szolgáltat.

Budapest székesfőváros Statisztikai Zsebkönyve. 1939.

Manuel Statistique de la Ville de Budapest. 1939.

Szerkeszti: *Illyefalvi I. Lajos* dr. Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatalának kiadása.

Rédigé sous la direction de Louis I. Illyefalvi. Publié par le Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.

Budapest, 1939. 457 l. — pages.

Budapest székesfőváros Statisztikai Zsebkönyvének *Illyefalvi I. Lajos* dr. gondos szerkesztésében megjelent 1939. évi kiadása számos korszerű adattal bővült. Említésreméltók ezek közül az épületeket a bérjövővel nagysága szerint, a háztulajdonosok megoszlását hitfelekezetek és lakóhely szerint szemléltető táblázatok. Új adatközlés az építési és lakás egészségügyi vizsgálatokat, az iskolaorvosok és az iskolai gondozónővérek működését, továbbá a budapesti hűtőházak forgalmát és készletét feltüntető tábla. A budapesti Nemzetközi Vásárral kapcsolatban ez évfolyam ismerteti először a kiállítók megoszlását szakmai csoportok szerint, valamint a vásárigazolvánnyal érkezett külföldi látogatók számát. Érdekes a filléres gyorsvonatok, a nemzetközi cserevonatok, a légi- és a légiposta-forgalom adatainak bemutatása, továbbá a budapesti könyvtermelés tárgykör szerinti valószínűsítése. Az áttérésekről és a hitfelekezetből való kilépésekről készített kimutatásoknak időszerezése pedig közismert.

Egyébként ez az évfolyam is — mint az előbbiek — szemléltetően és kimerítően foglalkozik a meteorológiai-, topográfiai-, épület- és lakásviszonyokkal; az álló népesség, a népmozgalom, a közigazgatás, a közrendészet és tűzoltás, továbbá a községi háztartás, adóügyek, közmunkák, építkezések és az egészségügy kérdésével. Az őstermelés, az ipar és kereskedelem, a közlekedés, a hitelügy, a tanügy, a közművelődés és egyházi ügyek, a közélet, a szociális ügyek, az árak, munkabérek és fizetések, azután a közjótékonyosság és végül, de nem utolsó sorban, a legfontosabb közérdekű (nem statisztikai) adatok jelentősen járulnak hozzá a Zsebkönyv értékének és használhatóságának emeléséhez.

Tinbergen, J.: Les cycles économiques aux États-Unis d'Amérique de 1919 à 1932.

A Nemzetek Szövetsége kiadványsorozata. Genève, 1939. 267 l.

Publié par la Société des Nations. Genève, 1939, 267 p.

A Nemzetek Szövetsége gazdasági tájékoztató szolgálata kiadásában most jelent meg „A kon-

junktúra ciklus-elméletének statisztikai ellenőrzése“ című sorozatnak az Amerikai Egyesült Államok 1919—1932. évi konjunktúra-ciklusait ismertető kötete. Szerző a meglevő statisztikai adatok alapján és a „többszörös korrelációs módszer“ segítségével igyekszik megállapítani és mennyiségileg kifejezni azokat a legfontosabb összefüggéseket, amelyek az Amerikai Egyesült Államok gazdasági rendszerét irányították a vizsgált időszakban. Ilyenmódon mintegy negyven olyan egyenlethez jut, melyek az Egyesült Államok konjunktúra-ciklusai szerkezetének legfőbb sajátosságait mutatják. Ezeknek az egyenleteknek matematikai kombinációja („a kiküszöbölés módszere“) egy végső egyenlethez vezet, amely az Egyesült Államok gazdasági ciklusának általános jellegét fejezi ki.

Külpolitikai adatok az 1938. évről.

Documents de politique extérieure pour 1938.

Kiadja a M. kir. Külügyminisztérium.

Publié par le Ministère Royal Hongrois des Affaires Étrangères.

Budapest, 1939. 188 l. — pages.

A Külügyminisztérium kiadásában megjelent külpolitikai évkönyv a Magyarországgal diplomáciai kapcsolatban levő államok fontosabb politikai adatainak gyűjteménye. Az évkönyv negyvennyolc államot ölel fel és minden ország ismertetése azonos rendszer szerint történik. Az államforma megjelölése, a statisztikai (területi és lélekszám) adatok, továbbá a világháború óta a jelentősebb történelmi események felsorolása után — az 1938. évvégi állapotnak megfelelően — az államfőre, a kormány és parlament összetételére vonatkozó adatok következnek. Az év folyamán történt változások megemlézése után a fontosabb bel- és külpolitikai események felsorolása található, a jelentősebb szerződések megemlékezésével és a magyar vonatkozású kapcsolatoknak különös kidomborításával. Végül az illető államban lévő magyar külképviselet adatai foglalnak helyet a műben.

Statistique du tourisme dans les grandes villes 1929-1934. (Statistique internationale des grandes villes.)

Kiadja a Nemzetközi Statisztikai Intézet Állandó Hivatala. Hága, 1938. 89 l.

Office permanent de l'Institut International de Statistique. La Haye. 1938. 89 p.

A Nemzetközi Statisztikai Intézet, mely már két ízben, 1927-ben és 1931-ben kiadott egy „A nagyvárosok nemzetközi statisztikája“ című gazdag anyagú munkát, az Intézet madridi ülészakának határozata alapján — folytatva tevékenységét az összehasonlító városstatisztika terén — e munkából most újabb kiadást készített elő. Ez a kiadás a világ 173 nagyvárosáról (200.000 lakoson felüli városok és 100.000 lakoson felüli fővárosok) fog az 1929—

nyozása Budapest életéről minden vonatkozásban érdekes képet nyújt a szakembereknek és a nagyközönségnek egyaránt igen tanulságos adatokat szolgáltat.

Budapest székesfőváros Statisztikai Zsebkönyve. 1939.

Manuel Statistique de la Ville de Budapest. 1939.

Szerkeszti: *Illyefalvi I. Lajos* dr. Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatalának kiadása.

Rédigé sous la direction de Louis I. Illyefalvi. Publié par le Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.

Budapest, 1939. 457 l. — pages.

Budapest székesfőváros Statisztikai Zsebkönyvének *Illyefalvi I. Lajos* dr. gondos szerkesztésében megjelent 1939. évi kiadása számos korszerű adattal bővült. Említésreméltók ezek közül az épületeket a bérjövővel nagysága szerint, a háztulajdonosok megoszlását hitfelekezetek és lakóhely szerint szemléltető táblázatok. Új adatközlés az építési és lakás egészségügyi vizsgálatokat, az iskolaorvosok és az iskolai gondozónővérek működését, továbbá a budapesti hűtőházak forgalmát és készletét feltüntető tábla. A budapesti Nemzetközi Vásárral kapcsolatban ez évfolyam ismerteti először a kiállítók megoszlását szakmai csoportok szerint, valamint a vásárigazolvánnyal érkezett külföldi látogatók számát. Érdekes a filléres gyorsvonatok, a nemzetközi cserevonatok, a légi- és a légiposta-forgalom adatainak bemutatása, továbbá a budapesti könyvtermelés tárgykör szerinti valószínűsítése. Az áttérésekről és a hitfelekezetből való kilépésekről készített kimutatásoknak időszerezése pedig közismert.

Egyébként ez az évfolyam is — mint az előbbiek — szemléltetően és kimerítően foglalkozik a meteorológiai-, topográfiai-, épület- és lakásviszonyokkal; az álló népesség, a népmozgalom, a közigazgatás, a közrendészet és tűzoltás, továbbá a községi háztartás, adóügyek, közmunkák, építkezések és az egészségügy kérdésével. Az őstermelés, az ipar és kereskedelem, a közlekedés, a hitelügy, a tanügy, a közművelődés és egyházi ügyek, a közélet, a szociális ügyek, az árak, munkabérek és fizetések, azután a közjótékonyosság és végül, de nem utolsó sorban, a legfontosabb közérdekű (nem statisztikai) adatok jelentősen járulnak hozzá a Zsebkönyv értékének és használhatóságának emeléséhez.

Tinbergen, J.: Les cycles économiques aux États-Unis d'Amérique de 1919 à 1932.

A Nemzetek Szövetsége kiadványsorozata. Genève, 1939. 267 l.

Publié par la Société des Nations. Genève, 1939, 267 p.

A Nemzetek Szövetsége gazdasági tájékoztató szolgálata kiadásában most jelent meg „A kon-

junktúra ciklus-elméletének statisztikai ellenőrzése“ című sorozatnak az Amerikai Egyesült Államok 1919—1932. évi konjunktúra-ciklusait ismertető kötete. Szerző a meglevő statisztikai adatok alapján és a „többszörös korrelációs módszer“ segítségével igyekszik megállapítani és mennyiségileg kifejezni azokat a legfontosabb összefüggéseket, amelyek az Amerikai Egyesült Államok gazdasági rendszerét irányították a vizsgált időszakban. Ilyenmódon mintegy negyven olyan egyenlethez jut, melyek az Egyesült Államok konjunktúra-ciklusai szerkezetének legfőbb sajátosságait mutatják. Ezeknek az egyenleteknek matematikai kombinációja („a kiküszöbölés módszere“) egy végső egyenlethez vezet, amely az Egyesült Államok gazdasági ciklusának általános jellegét fejezi ki.

Külpolitikai adatok az 1938. évről.

Documents de politique extérieure pour 1938.

Kiadja a M. kir. Külügyminisztérium.

Publié par le Ministère Royal Hongrois des Affaires Étrangères.

Budapest, 1939. 188 l. — pages.

A Külügyminisztérium kiadásában megjelent külpolitikai évkönyv a Magyarországgal diplomáciai kapcsolatban levő államok fontosabb politikai adatainak gyűjteménye. Az évkönyv negyvennyolc államot ölel fel és minden ország ismertetése azonos rendszer szerint történik. Az államforma megjelölése, a statisztikai (területi és lélekszám) adatok, továbbá a világháború óta a jelentősebb történelmi események felsorolása után — az 1938. évvégi állapotnak megfelelően — az államfőre, a kormány és parlament összetételére vonatkozó adatok következnek. Az év folyamán történt változások megemlézése után a fontosabb bel- és külpolitikai események felsorolása található, a jelentősebb szerződések megemlékezésével és a magyar vonatkozású kapcsolatoknak különös kidomborításával. Végül az illető államban lévő magyar külképviselet adatai foglalnak helyet a műben.

Statistique du tourisme dans les grandes villes 1929-1934. (Statistique internationale des grandes villes.)

Kiadja a Nemzetközi Statisztikai Intézet Állandó Hivatala. Hága, 1938. 89 l.

Office permanent de l'Institut International de Statistique. La Haye. 1938. 89 p.

A Nemzetközi Statisztikai Intézet, mely már két ízben, 1927-ben és 1931-ben kiadott egy „A nagyvárosok nemzetközi statisztikája“ című gazdag anyagú munkát, az Intézet madridi ülészakának határozata alapján — folytatva tevékenységét az összehasonlító városstatisztika terén — e munkából most újabb kiadást készített elő. Ez a kiadás a világ 173 nagyvárosáról (200.000 lakoson felüli városok és 100.000 lakoson felüli fővárosok) fog az 1929—

1934. évekre vonatkozóan területi, népességi, lakásügyi, idegenforgalmi, közüzemi, köztisztasági adatokat tartalmazni. Az új kiadásnál az Intézet a régítől eltérő módszert követett, amennyiben a munka most a könnyebb kezelhetőség és gyorsabb adatközlés előmozdítása céljából nem egy kötetben jelenik meg, hanem minden egyes tárgykör-ről külön, tehát összesen öt kötet kerül a közönség elé. A közelmúltban hagyta el a sajtót e sorozatból elsőként a nagyvárosok idegenforgalmát tárgyaló rész.

A kötet bevezetése a Nemzetközi Statisztikai Intézet minden kiadványánál megszokott nagy pontossággal ismerteti a munka összeállításánál felmerült módszertani kérdéseket, nehézségeket, az egyes városok adatgyűjtései között fennálló különbségeket, lehetővé téve ezáltal a kutatóknak az anyag további kiértékelését. Nem érdektelen megemlíteni, hogy módszertani kérdésekben több alkalommal is hivatkozás történik *Thirring* Gusztávra, az Intézet tiszteleti tagjára, ki a Magyar Statisztikai Társaság folyóiratában megjelent tanulmányai alapján is e kérdések elsőrendű szakértőjének tekinthető és a kötet előkészítő munkálataiban tevékeny részt vett.

Az idegenforgalmat tárgyaló kötetben összesen 100 város összhangba hozható adatai foglaltattak egybe, melyeknek legnagyobb része természetesen Európára esik. Az Európán kívüli városok sajnos eléggé szerényen vannak képviselve, így pl. az amerikai kontinensről csak négy város adatai találhatóak a kiadványban, ezek is kisebb jelentőségűek, ami tekintve az urbanizációnak ottani magas fokát, feltűnően kevésnek mondható. A megfelelő adatokkal rendelkező városoknak több mint negyedrészt a német városok teszik, doku-

mentálva e városok statisztikai szolgálatának fejlettségét, szervezettségét és idegenforgalmi szempontból való nagy jelentőségét. A kiadvány megjelenése bizonyosan ösztönzőleg fog hatni azokra a városokra is, amelyek statisztikai szolgálatukat ebben az irányban még nem fejlesztették ki. A táblázatos rész jól tájékoztat az idegenforgalmi szempontból számbajöhető szállóhelyek számáról az 1934. évi állapot alapján, felöleli az érkezettek számát és az általuk eltöltött éjszakák számát, továbbá közli az idegenek megoszlását állandó lakóhelyük, illetve nemzetiségük szerint.

A közölt idegenforgalmi adatok fogalmat nyújtanak az idegenforgalom gazdasági jelentőségéről és hű kifejezői a gazdasági konjunktúrának. Az 1929. év a városok többségénél kulminációs időpontnak tekinthető. Ettől az időponttól fogva az egész vonalon depresszió mutatkozik. 1933-ban számos városban ismét felélénkült az idegenforgalom, mely jelenség 1934-ben majdnem általánossá lesz. A számadatokból csak annyit kívánunk kiemelni, hogy 1934-ben a számbavett városok közül Berlinnek volt a legnagyobb idegenforgalma, amennyiben az odaérkezett idegenek száma 1,082.066-ot tett. A második helyen München következik 812.438 érkezett idegennel. Összehasonlításképpen megemlítjük, hogy Budapest idegenforgalma ugyanebben az időpontban 202.113 főt tett.

Reméljük, hogy a Nemzetközi Statisztikai Intézet az összehasonlító városi idegenforgalmi statisztika terén kifejtett értékes tevékenységét a mai megnehezített viszonyok között is folytatni fogja és minél előbb sor kerül az 1934. év után következő és idegenforgalmi szempontból különösen érdekes korszakot felölelő kötet kiadására.

Sch. A. dr.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal könyvtárába érkezett munkák.

Ouvrages arrivés à la bibliothèque de l'Office Central Royal Hongrois de Statistique.

Nemzetközi vonatkozású művek és elméleti munkák. (*Publications d'intérêt international ou de théorie générale.*) — *Conférence internationale du travail. XXVe session, Genève 1939. Résumé des rapports annuels présentés en exécution de l'article 22 de la constitution de l'organisation internationale du travail.* Bureau international du travail. Genève.

La production mondiale et les prix, 1938/9. Société des nations. Genève.

Crédit agricole. Crédit à moyen terme à l'industrie. Rapport au Conseil sur les travaux de la soixante-huitième session du Comité. (Genève, 15—20 juin 1939.) Société des nations. Genève.

Rapport du Comité de coordination des questions économiques et financières figurant à l'ordre du jour de la vingtième session ordinaire de l'Assemblée. Société des nations. Genève. 1939.

Remarques sur les perspectives actuelles de la politique commerciale. Société des nations. Genève. 1939.

Répertoire international des organisations coopératives. Bureau international du travail. Genève. 1939.

Revue de la situation économique mondiale, 1938/9. Société des nations. Genève.

Ferenczi, Imre: Estimation du nombre réel des étrangers dans le monde selon la nationalité juridique vers 1910 et 1930. 16 l. Paris. (Congrès international de la population. Paris, 1937. Extrait.)

Linfield, H. S.: State population census by faiths. Meaning, reliability and value. 71 l. New York. 1938.

Takaróné Gáll Beatrix dr.—Tamás Károly dr.: A közgazdasági elméletek története. 495 l. Budapest. (Tébe-könyvtár. 94.)

Vecsekő József—Horváth Kálmán—Menczer Károly: Világvárosok közigazgatása. London, Páris, New-York, Berlin, Róma. VI+193 l. Budapest. 1938. (Magyar közigazgatástudományi intézet. 26.)

Magyarország. (Hongrie.) — A Budapesti mérnöki kamara jelentése, 1938. Budapest.

Spanyolország. (*Espagne.*) — Minlos, B.: *Das Dorf im republikanischen Spanien.* Internationales Agrarinstitut. 97 I. Moskau. 1939.

Svájc. (*Suisse.*) — *Bevölkerung und Wirtschaft der Stadt Bern. Jahrbuch, 1934/1935.* Statistisches Amt. Bern.

Graphisch-statistisches Handbuch des Kantons Basel-Stadt. I. rész. *Areal, Grundbesitz und Naturverhältnisse.* II. rész. *Bevölkerung und Wohnung.* Statistisches Amt des Kantons Basel-Stadt. Basel.

Jahresbericht der Schweiz. Handelsstatistik, 1938. I. rész. Eidgenössische Oberzolldirektion. Bern.

Statistisches Jahrbuch der Stadt Zürich, 1938. Statistisches Amt der Stadt. Zürich.

Statistisches Jahrbuch des Kantons Basel-Stadt, 1938. Statistisches Amt des Kantons Basel-Stadt. Basel.

Svédország. (*Suède.*) — *Annuaire statistique de la Suède, 1939.* Bureau central de statistique. Stockholm.

Causes de décès, 1936. Bureau central de statistique. Stockholm. (Statistique officielle de la Suède.)

Hygiène et service vétérinaire civil en Suède, 1937. Conseil supérieur de l'administration médicale de l'État. Stockholm. (Statistique officielle de la Suède.)

Législation et activités sociales en Suède. Administration du travail et de la prévoyance sociale. Stockholm.

Les élections communales, 1938. Bureau central de statistique. Stockholm. (Statistique officielle de la Suède.)

Les sociétés coopératives en Suède, 1937. Socialstyrelse. Stockholm. (Statistique officielle de la Suède.)

Uruguay. — *Anuario estadístico de la República Oriental de Uruguay, 1936.* I. rész. Dirección general de estadística. Montevideo.

El movimiento del estado civil y la mortalidad de la República Oriental del Uruguay, 1936. Dirección g. del Registro del estado civil. Montevideo.

Folyóiratszemele. — *Revue.*

Analele Economice și Statistice (22. évf. 4—6. sz., Bukarest 1939, rom., fr., ném.). — *Leon Gh. N.:* Románia és gazdasági kapcsolatai külfölddel. — *Brancovici E. M.:* Az árútozsde és szerepe az ország gazdasági életében. — *Dumitrescu S.:* A pénzkérdés valamely gazdasági terv keretében. — *Joachim V. M.:* A belföldi kereskedelem kérdése valamely gazdasági tervben. — *Areadian N.:* A román elem védelme és ösztönzése, mint alapkérdés a gazdasági terv előkészítésénél és végrehajtásánál. — *Mățăsaru N.:* A román gazdasági lehetőségek új megvilágításban. — *Secară V.:* Ion Ghica műve arról az oldalról szemlélve, amelyről nem írtak.

Archiv für Bevölkerungswissenschaft und Bevölkerungspolitik (9. évf. 1. sz., Leipzig 1939, ném.). — *Harusen H.:* A család fogalma, szerepe és népesedéspolitikai feladatai. — *Vietinghoff W.:* Nagyváros — iparváros. Népelettani hasonlat. — *Ungern-Sternberg R.:* Finnország népességi viszonyai. — A vándorlás-kutatás módszerei az Egyesült Államokban. — Németország népességének valószínű alakulása.

Budapesti Szemle (249. köt. 726. sz., Budapest 1938, m.). — *Kovács A.:* A házassági meg egyezések tulajdonképpeni számszerű hatása.

Deutsches Statistisches Zentralblatt (31. évf. 1. sz., Leipzig 1939, ném.). — *Burgdörfer Fr.:* A hetvenéves Zahn F. — *Burkhardt F.:* sajátos vonások a Szudéta-föld statisztikai képén. — (2. sz.). — *Barthel J.:* A cseh-morva élet és gazdasági tér.

Die Volkswirtschaft (12. évf. 6. sz., Bern 1939, ném.). — Forgalmi balesetek az 1938. évben. — Szarvasmarha- és sertésállomány 1939-ben. — Az idegenforgalom 1938/39 telén.

Econometrica (7. köt. 3. sz., Menasha Wis., U. S. A. 1939, ang.). — *Lewis H. G.:* és *Douglas P. H.:* Problémák a jövedelem rugalmasságának mérésében. — *Preinreich G. A. D.:* Az értékcsökkenés a gyakorlatban. — *Tintner G.:* A vásárlóképesség rugalmassága a kereslet dinamikus elméletében.

Economica (6. köt. 21. sz., London, 1939, ang.). — *Whale P. B.:* Nemzetközi rövidlejárati

tőkeforgalom. — *Kaldor N.:* A tőke intenzitása és a kereskedelmi ciklus. — (22. sz.). — *Plant A. és Fowler R. F.:* A kiskereskedelmi szétosztás költségeinek elemzése. — *Allen R. G. D. és Schultz H.:* A lineáris regresszió követelményei.

Internationale Rundschau der Arbeit (17. évf. 3. sz., Berlin 1939, ném.). — *Walker E. R.:* Bérpolitika és konjunktúra mozgalom II. — (4. sz.). — *Johnson E. M.:* A legkisebb munkabérekre vonatkozó törvény megvalósítása az Egyesült Államokban. — *Mitnitzky M.:* A munkás-ság egy iparosodott agrárországban. A magyar ipari munkások helyzete a háború óta. — (5. sz.). — Szociálpolitika és népességi kérdések I. — *Johnson E. M.:* A legkisebb munkabérekre vonatkozó törvény megvalósítása az Egyesült Államokban. — Mérészámok a világ munkanélküliségéhez.

Journal of the American Statistical Association (34. köt. 206. sz., Menasha, Wis., U. S. A. 1939, ang.). — *Hudson Ph. G.:* A fizikai termelés indexeinek szerkesztése. — *Walker O. F.:* Jegyzetek a „külső“ statisztikák értelmezéséhez. — *Kellogg L. S.:* Néhány probléma a statisztika elemeinek oktatásánál. — *Magdoff H.:* A termelékenység mérésének célja és módszere. — *Mosak J. L.:* A kereslet rugalmassági együtthatójának standard hibája.

Kisebbségvédelem (1. évf. 6. sz., Budapest 1938, m.). — *Thirring L.:* A felvidéki kérdés alakulásának népességi mérlege. — Magyar képviselők a román parlamentben. — *Fekete L.:* A magyar kisebbség politikai és gazdasági helyzete Jugoszláviában. — (2. évf. 1. sz.). — Az új „Cseh-Szlovákia“. — (2—3. sz.). — *Kolozs S.:* Az erdélyi magyarság gazdaságpolitikája. — *Rónai A.:* Erdély nemzetiségi viszonyai. — *Thirring L.:* Kárpátalja és Magyarország népessége.

Közgazdasági Szemle (81. köt. 9—10. sz., Budapest 1939, m.). — *György E.:* Kereskedelmi áralakulás 1937—1938-ban. — *Tóth J.:* A tervgazdaság megvalósításának az akadályai. — *Kisléghi Nagy D.:* Az univerzalizmus hívei és bírálói II. — *Eber E.:* Az önellátási törekvés eredményei és határai Németországban. — (11—12. sz.). — *Ihrig K.:* A népi birtokpolitika kérdései. — *Lipták L.:* Ipar-

Prac
kut.

+

fejlesztés és agrárpolitika. — *Domanovszky A.*: A magyar ötéves tervről. — (82. köt. 1—2. sz.). — *Balás K.*: A mai pénzbeli jövedelemeloszlás alapvázlata. — *Szeibert J.*: A mezőgazdasági munkásház- és cselédlakásépítés közületi támogatása. — (3—4. sz.). — *Éber A.*: Járadékbirtok vagy kisbirtok. — *Mórotz K.*: — Mezőgazdasági termelésünk ármeghatározó tényezői. — *Gidófalvy E.*: A községi tisztviselők és alkalmazottak illetményviszonyai az 1936. évben. — *Éber E.*: A földárak és haszonbérek alakulása tíz év alatt. — (5—6. sz.). — *Surányi-Unger T.*: Magyar jólét az új Középeurópában. — *Balás K.*: A pénz és az arany mai problémája. — *Bikkal D.*: A társadalombiztosítás helyzete Magyarországon az 1937. évben. — (7—8. sz.). — *Neubauer Gy.*: A magyar nemzeti jövedelem nagysága. — *Andreich J.*: Magyar—lengyel gazdasági kapcsolatok új közlekedéspolitikai lehetőségei. — *Futó M.*: A termelési költségek a korporatív gazdaságban. — *Gábor L.*: Nemzetközi tőke mozgalmak a háború után. — *ifj. Leopold L.*: Államosított mezőgazdaság Oroszországban.

Külügyi Szemle (16. évf. 1. sz., Budapest 1939, m.) — *Domány Gy.*: A Felvidék visszatérésének gazdasági jelentősége. — (2. sz.). — *Flachbart E.*: A második Cseh-Szlovák köztársaság nemzetiségi problémái. — Nagyhatalmi vetélkedés a Földközi tengeren. — *Buocz E.*: A német gyarmati követelések. — *Orkonyi A.*: A fasizmus közgazdasága.

Kyoto University Economic Review. (14. köt. 3. sz., Kyoto 1939, ang., ném.). — *Taniguchi K.*: Az árúkorlátozási rendszer fejlődése Japánban. — *Yagi Y.*: Kölcsönös mezőgazdasági kapcsolatok Japán, Mandzsukuó és Kína közt. — *Shibata K.*: További magyarázatok Keynes általános elméletéhez.

Magyar Szemle (35. köt. 3. [143.] sz., Budapest 1939, m.). — *Kerék M.*: A földreform körül. — *Hilscher R.*: Egy napközi otthon tanulságai. — *Erdeős L.*: A német gyarmatok. — (36. köt. 4. [144.] sz.). — *Hilscher R.*: A munkanélküli. — *Mauritz B.*: Magyar földgáz és ásványolaj. — (37. köt. 1. [145.] sz.). — *Kovács I.*: Menekülés a faluból. — *Marék D.*: A szovjetparaszt. — *Ruisz R.*: Az új Középeurópa gazdasági forgalma. — *Csiszár B.*: Dobrudzsa.

Markt und Verbrauch (11. évf. 1. sz., Berlin 1939, ném.) — A német fogyasztási készárak 1938-ban. — (2. sz.). — A német fogyasztási készárak 1938-ban. — A német fogyasztási készárak a jugoszláv piacon való versenyben. — (3. sz.). — A német nagyvárosok, mint a fogyasztás központjai. — (4. sz.). — *Vershofen W.*: Széljegyzetek az „igazságos ár“ kérdéséhez.

Mezőgazdasági Közlöny (12. évf. 5. sz., Budapest 1939, m.). — *Szabó M.*: Reagrariizálás. — *Moskovits I.*: Húsminőség és világpiac. — (6. sz.). — *Móry B.*: A motorszesz. — *Gulácsy I.*: A mezőgazdasági társadalombiztosítás jelenlegi szabályai. — (7. sz.). — *Kendi Finály J.*: Iparfejlesztés a mezőgazdaság érdekében. — (8. sz.). — *Halács Á.*: A mezőgazdasági iparok nemzetközi kongresszusa. — *Szeibert J.*: Munkaidő szabályozás a mezőgazdaságban. — (9. sz.). *Simoncsics M.* és *Szentkirályi M.*: A magyar búzatermés mennyiségének becslése az időjárás adatok alapján.

Miskolci Jogászélet (15. évf. 1—5. sz., Miskolc 1939, m.). — *Diczig A.*: A kereskedelmi jog, az iparjog, a tisztességtelen versenyjog és az ipari tulajdonra vonatkozó jogok alakulása a csonka

országban 1918—1938. — *Vilkovszky J.*: A kereskedelmi jog, az iparjog, a tisztességtelen versenyjog és az ipari tulajdonra vonatkozó jogok alakulása a volt cseh megszállt területeken 1918—1938. — *Sz. Haendel V.*: A váltó- és csekkjog alakulása a csonka országban 1918—1938. — A váltó- és csekkjog alakulása a volt cseh megszállt területen 1918—1938. — *Halmy A.*: A volt cseh megszállt területek munkajoga. — *Pongrácz E.*: A csőd, a csődönkívüli kényszeregyezségi eljárás alakulása a csonka országban 1918—1938. — (6. sz.). — *Hacker E.*: A Nemzetek Szövetségének tevékenysége a kriminalitás elleni küzdelem terén. — *Schneller K.*: Az agrárnépsűrűség számításmódja. — *Szontagh V.*: A zsidótörvény jogtudományos szemléletben.

Népegészségügy (20. évf. 1. sz., Budapest, 1939, m.). — *Scholtz K.*: Szolgálati emlékek és tapasztalatok. — *Mészáros G.*: A vidéki magyar népkonyhák élelmezéséről. — (2. sz.). — *Somogyi Zs.*: A kórház a nemibetegségek elleni küzdelemben. — *Jobst P.*: Antiveneriás törekvések Európában a világháború után. — (3. sz.). — *Sós J.*: Lakásviszonyok és gyermekfejlődés. — *Andriska V.*: Mérgező hatású anyagok az iparban. — (4. sz.). — *Nyirő Gy.*: Szociális elmehygiene. — *Rötth A.*: A trachoma morbiditása Magyarországon. — (5. sz.). — *Towcsik J.*: Egészségügyi ismeretek terjesztése vándorkiállítás útján. — *Andriska V.*: Mérgező hatású anyagok az iparban. — *Heinrich B.*: Védetség ellenőrzése 1 évvel a vörhenyvédőoltás után. — (6. sz.). — *Dreguss M.*: Az influenzakérdés mai állása. — (7. sz.). — *Olay A.*: Cigányprobléma a salgótarjáni járásban. — *Andriska V.*: Mérgező hatású anyagok az iparban. — (8. sz.). — *Bernák A.*: Tizenhét nemzet népélelmezési politikája. — *Petrilla A.*: Egészségügyi mérlegünk 1938-ban. — *Petres A.*: A zöldkeresztes egészségvédelmi szolgálatok szerepe a syphillisellenes küzdelemben. — (9. sz.). — *Sulyok D.*: Az iszappláz előfordulása Magyarországon. — *Pazár Z.*: Az idült ipari chrommérgezés ritkább tünetei. — (10. sz.). — *Lelkes Z.*: Az iskola levegőjének minősége. — *Szentkereszty L.*: Syphiliskérdés egy alföldi járásban, különös tekintettel Szeghalom községre. — (11. sz.). *Johan B.*: A laboratórium szerepe a gyakorlati közegészségügyi munkában. — *Rauss K.*: A Salmonella-csoport, különös tekintettel egy új típusra. — (12. sz.). — *Gáll S.*: A hatósági orvosi ügyvitel rendezéséről. — (13. sz.). — *Stockinger J.*: A hatósági (tiszt) orvosok szerepe a falusi építkezések körül. — (14. sz.). — *Fenyvessy B.*: Városi iparos- és tisztviselőcsaládok táplálkozásáról. — *Havas I.*: Népelelmezési javító kísérletek Csongrád vármegyében. „Zöldkeresztes kiskertek“. — (15. sz.). — *Petres A.*: Tisztiorvos képzés Amerikában. — (16. sz.). — *Svoboda F. V.*: „Zöld kereszt“ egészségvédelem a falusi iskolában. — (17. sz.). — *Straub J.*: Miskolckörnyéki endemiás golyva biokémiai vizsgálata. — *Bakó J.*: Az emberi ürülék kezelése falun. — (18. sz.). — *Kramár J.* és *Sajó L.*: A városi gyermekek egészségvédelmének megszervezéséről. — *Raics J.*: A szabad bábgyakorlat kérdéséről. — *Demtsa P.*: A vándorcigány ügy közigazgatási rendezése. — *Heiczinger J.*: Adatok a falu cigánykérdéséhez.

Notiziario demografico (12. évf. 4. sz., Róma 1939, ol.). — Házasságok termékenysége Olaszországban 1931—1937. évben. — Foglalkozás és családi állapot a VIII. demografiai összeírás szerint. — A fasiszta kormányzat demografiai rendszabályai. — Számítások a német nép jövődő szaporodásáról. — Termékenység Jugoszláviában val-

lás szerinti megoszlásban. — Betegségek és a tömegek. — Törvényes születések Kanadában, az anya származása szerint. — Szovjetország előzetes népszámlálási adatai. — (5. sz.). — Halálokok és gyermekhalandóság 1938-ban Olaszországban. — A „segítő családtagok” a nem mezőgazdasági iparokban, az 1936—XIV. április 21-i népszámlálás eredményei szerint. — Utcai balesetek Olaszországban 1938-ban. — Délafrika népessége korszerinti megoszlásban, az 1936. évi népszámlálás adatai szerint. — Az Am. Egy. Áll. és Kanada népmozgalma az 1937. évben. — Belgium népmozgalma 1936-ban, községi csoportok szerint. — Finnország halálozási táblázatai az 1931—35. években. — Számítások a német nép jövő fejlődéséről. — A finnek átlagos súlya és testalkata.

Population (3. köt. 1. sz., London, 1939, ang., fr.). — *Van Zanten J. H.* és *Van den Brink T.*: Népesedési jelenségek Amsterdamban. — *Frunkin G.*: Megjegyzések a zsidókra vonatkozó népmozgalmi statisztikákhoz.

Revista de Igienă Socială (9. évf. 5. sz., Bukarest 1939, rom.). — *Banu G.*: Népeségpolitika és gyermekvédelem Olaszországban. — *Bogdanovici T.*: A gümőkóros beteg újraértékelése és újraalkalmazása.

Revue de Transylvanie (3. köt. 3. sz., Kolozsvár 1937, fr.). — *Coliani A.*: Az elemi oktatás fejlődése Erdély „kulturális zónájában”. — *Petrinca P.*: A magyar kisebbségi sajtó Romániában. — (4. sz.). — *Crăciun J.*: A román Erdély bibliográfiája.

Revue Internationale du Travail (39. köt. 4. sz., Genf 1939, fr.). — *Mitniczky M.*: Az ipar fejlődésének gazdasági és társadalmi következményei Magyarországon. — Módozatok a munkások fizetett szabadsága kihasználásának megkönnyítésére. — (5. sz.). — *Dickinson Z. C.*: A szin-

dikátusok szerepe az Egyesült Államok munkabérei legutóbbi fejlődésében. — *Hävermark G.*: A mezőgazdasági munkaidő törvényes rendezése Svédországban. — (6. sz.). — *Myrdal A.*: Népesedéspolitika és családvédelem Svédországban. — *Siewers E.*: A venezuelai bevándorlás és gyarmatosítás szervezete I. — Közmunkák és munkaalkalmak teremtése az Egyesült Államokban. — (40. köt. 1. sz.). — *Mackintosh M.*: A munkabalesetek elhárítása Kanadában. — *Siewers E.*: A venezuelai bevándorlás és gyarmatosítás szervezete. II. — A családi juttatások Norvégiában. — A szövetkezeti mozgalom Palesztinában. — Az afrikai bennszülöttmunka.

The American Economic Review (29. köt. 2. sz., Menasha, Wis., U. S. A. 1939, ang.). — *Machlup F.*: A monopolisztikus verseny elmélete gyakorlati jelentőségének értékelése. — *Ware N. J.*: Munkamozgalmak Nagy-Britanniában és az Egyesült Államokban. — *Lonigan E.*: A modern technológiai viszonyok hatása a munka alkalmazásánál. — *Lewis B. W.*: A kormányzat versenyben való részvételének hatása a magánbefektetésekre. — *Parrish J. B.*: Változások a nemzet munkalehetőségeiben 1930—1937.

The Journal of Political Economy (47. köt. 3. sz., Chicago 1939, ang.). — *Stigler G.*: Rövid időszaki termelés és szétosztás. — *Harris A. L.*: Tiszta kapitalizmus és a középosztály eltűnése. — *Vickrey W.*: A jövedelem átlagosítása a jövedelemadó szempontjából. — *Copeland M. A.* és *Martin E. M.*: Nemzeti jövedelem és tőkeképződés. — *Timoshenko V. P.*: Monetáris hatások a háború utáni búzaárakra: válasz.

The Oriental Economist (6. köt. 3. sz., Tokió 1939, ang.). — *Cameron R. E. R.*: Német és japán kereskedelmi módszerek. — (4. sz.). — A gyári munkabérek emelkedése. — A nyersselyem árának alakulása. — (5. sz.). — Legújabb bankviszonyok.

K Ü L Ö N F É L E

Lengyelország gazdasági jelzőtáblája.

Tableau économique de la Pologne.

A versaillesi Lengyelország gazdasági élete az elmúlt két évtizedben a világgazdasági válság ellenére is kedvezően alakult. A világháború után olyan területi keretek állottak rendelkezésére, amelyeken Lengyelország nyugodtan foghatott hozzá gazdasági életének kiépítéséhez.

Lengyelország erősen agrárjellegű állam. Területe 388.634 km², lakossága pedig az 1938. év végén már meghaladta a 35 milliót. Az 1938. évi lengyel statisztikai adatok szerint a lakosság 68,9%-a lengyel, 10,1%-a ukrán, 8,6%-a zsidó, 3,8%-a rutén, 3,5%-a orosz, 2,3%-a pedig német anyanyelvű volt. Az ország agrárjellegéhez képest meglehetősen sűrűn lakott, egy km²-re 90,3 lakos esik. A Lengyelországra vonatkozó népmozgalmi

adatok arról tanúskodnak, hogy a népessége rendkívül szapora. Az elveszületési arányszám 25‰ körül mozog, szemben az 1938. évi magyar 19,5‰-kel. A halálozási arányszám ugyan kedvezőtlenebb, mint a magyar, a természetes szaporodási arányszám azonban megközelíti a 11‰-ket, míg Magyarországon a természetes szaporodási arányszám pl. 1938-ban ennek a felét sem érte el (5,2‰).

Az ipari, kereskedelmi és az értelmiségi osztály tíz 100.000-nél nagyobb lakosú és tíz 50.000-en felüli lélekszámú városban tömörült, a 684 ezer lakossal bíró Lodzon és az 1,2 millió lelket számláló fővároson, Varsón kívül.

Lengyelország kereső népességének 76,0%-a őstermeléssel, 0,7%-a bányászattal, 8,7%-a iparral, 3,8%-a pedig kereskedelemmel foglalkozik. Az

lás szerinti megoszlásban. — Betegségek és a tömegek. — Törvényes születések Kanadában, az anya származása szerint. — Szovjetország előzetes népszámlálási adatai. — (5. sz.). — Halálokok és gyermekhalandóság 1938-ban Olaszországban. — A „segítő családtagok” a nem mezőgazdasági iparokban, az 1936—XIV. április 21-i népszámlálás eredményei szerint. — Utcai balesetek Olaszországban 1938-ban. — Délafrika népessége korszerinti megoszlásban, az 1936. évi népszámlálás adatai szerint. — Az Am. Egy. Áll. és Kanada népmozgalma az 1937. évben. — Belgium népmozgalma 1936-ban, községi csoportok szerint. — Finnország halálozási táblázatai az 1931—35. években. — Számítások a német nép jövő fejlődéséről. — A finnek átlagos súlya és testalkata.

Population (3. köt. 1. sz., London, 1939, ang., fr.). — *Van Zanten J. H.* és *Van den Brink T.*: Népesedési jelenségek Amsterdamban. — *Frunkin G.*: Megjegyzések a zsidókra vonatkozó népmozgalmi statisztikákhoz.

Revista de Igienă Socială (9. évf. 5. sz., Bukarest 1939, rom.). — *Banu G.*: Népeségpolitika és gyermekvédelem Olaszországban. — *Bogdanovici T.*: A gümőkóros beteg újraértékelése és újraalkalmazása.

Revue de Transylvanie (3. köt. 3. sz., Kolozsvár 1937, fr.). — *Coliani A.*: Az elemi oktatás fejlődése Erdély „kulturális zónájában”. — *Petrinca P.*: A magyar kisebbségi sajtó Romániában. — (4. sz.). — *Crăciun J.*: A román Erdély bibliográfiája.

Revue Internationale du Travail (39. köt. 4. sz., Genf 1939, fr.). — *Mitniczky M.*: Az ipar fejlődésének gazdasági és társadalmi következményei Magyarországon. — Módozatok a munkások fizetett szabadsága kihasználásának megkönnyítésére. — (5. sz.). — *Dickinson Z. C.*: A szin-

dikátusok szerepe az Egyesült Államok munkabérei legutóbbi fejlődésében. — *Hävermark G.*: A mezőgazdasági munkaidő törvényes rendezése Svédországban. — (6. sz.). — *Myrdal A.*: Népesedéspolitika és családvédelem Svédországban. — *Siewers E.*: A venezuelai bevándorlás és gyarmatosítás szervezete I. — Közmunkák és munkaalkalmak teremtése az Egyesült Államokban. — (40. köt. 1. sz.). — *Mackintosh M.*: A munkabalesetek elhárítása Kanadában. — *Siewers E.*: A venezuelai bevándorlás és gyarmatosítás szervezete. II. — A családi juttatások Norvégiában. — A szövetkezeti mozgalom Palesztinában. — Az afrikai bennszülöttmunka.

The American Economic Review (29. köt. 2. sz., Menasha, Wis., U. S. A. 1939, ang.). — *Machlup F.*: A monopolisztikus verseny elmélete gyakorlati jelentőségének értékelése. — *Ware N. J.*: Munkamozgalmak Nagy-Britanniában és az Egyesült Államokban. — *Lonigan E.*: A modern technológiai viszonyok hatása a munka alkalmazásánál. — *Lewis B. W.*: A kormányzat versenyben való részvételének hatása a magánbefektetésekre. — *Parrish J. B.*: Változások a nemzet munkalehetőségeiben 1930—1937.

The Journal of Political Economy (47. köt. 3. sz., Chicago 1939, ang.). — *Stigler G.*: Rövid időszaki termelés és szétosztás. — *Harris A. L.*: Tiszta kapitalizmus és a középosztály eltűnése. — *Vickrey W.*: A jövedelem átlagosítása a jövedelemadó szempontjából. — *Copeland M. A.* és *Martin E. M.*: Nemzeti jövedelem és tőkeképződés. — *Timoshenko V. P.*: Monetáris hatások a háború utáni búzaárakra: válasz.

The Oriental Economist (6. köt. 3. sz., Tokió 1939, ang.). — *Cameron R. E. R.*: Német és japán kereskedelmi módszerek. — (4. sz.). — A gyári munkabérek emelkedése. — A nyersselyem árának alakulása. — (5. sz.). — Legújabb bankviszonyok.

K Ü L Ö N F É L E

Lengyelország gazdasági jelzőtáblája.

Tableau économique de la Pologne.

A versaillesi Lengyelország gazdasági élete az elmúlt két évtizedben a világgazdasági válság ellenére is kedvezően alakult. A világháború után olyan területi keretek állottak rendelkezésére, amelyeken Lengyelország nyugodtan foghatott hozzá gazdasági életének kiépítéséhez.

Lengyelország erősen agrárjellegű állam. Területe 388.634 km², lakossága pedig az 1938. év végén már meghaladta a 35 milliót. Az 1938. évi lengyel statisztikai adatok szerint a lakosság 68,9%-a lengyel, 10,1%-a ukrán, 8,6%-a zsidó, 3,8%-a rutén, 3,5%-a orosz, 2,3%-a pedig német anyanyelvű volt. Az ország agrárjellegéhez képest meglehetősen sűrűn lakott, egy km²-re 90,3 lakos esik. A Lengyelországra vonatkozó népmozgalmi

adatok arról tanúskodnak, hogy a népessége rendkívül szapora. Az elveszületési arányszám 25‰ körül mozog, szemben az 1938. évi magyar 19,5‰-kel. A halálozási arányszám ugyan kedvezőtlenebb, mint a magyar, a természetes szaporodási arányszám azonban megközelíti a 11‰-ket, míg Magyarországon a természetes szaporodási arányszám pl. 1938-ban ennek a felét sem érte el (5,2‰).

Az ipari, kereskedelmi és az értelmiségi osztály tíz 100.000-nél nagyobb lakosú és tíz 50.000-en felüli lélekszámú városban tömörült, a 684 ezer lakossal bíró Lodzon és az 1,2 millió lelket számláló fővároson, Varsón kívül.

Lengyelország kereső népességének 76,0%-a őstermeléssel, 0,7%-a bányászattal, 8,7%-a iparral, 3,8%-a pedig kereskedelemmel foglalkozik. Az

Lengyelország népmozgalmi és gazdasági adatai.
Chiffres démographiques et économiques concernant la Pologne.

Megnevezés — Spécification	Egység Unités	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Terület¹⁾ — Territoire¹⁾	km ²	388.634					
Népesség²⁾ — Population²⁾	szám — nombre absolu	35,090.000					
Népmozgalom — Mouvement de la population							
Házasságkötés — Nouveaux mariages	‰	8·3	8·3	8·3	8·4	8·0	·
Élveszületés — Enfants nés vivants	"	26·5	26·5	26·1	26·2	24·9	24·4
Halálozás — Décès	"	14·2	14·4	14·0	14·2	14·0	13·8
Természetes szaporodás — Accroissement naturel	"	12·3	12·1	12·1	12·0	10·9	10·6
Mezőgazdaság — Agriculture							
a) Vetésterület — Superficies ensemencées							
Búza — Froment	1000 ha.	1.694	1.746	1.754	1.742	1.693	1.754
Rozs — Seigle	"	5.775	5.639	5.784	5.831	5.721	5.895
Árpa — Orge	"	1.166	1.177	1.219	1.187	1.232	1.178
Zab — Avoine	"	2.204	2.190	2.234	2.255	2.294	2.277
Tengeri — Maïs	"	91	90	93	88	92	88
Burgonya — Pommes de terre	"	2.740	2.762	2.832	2.893	2.980	3.030
Cukorrépa — Betterave à sucre	"	99	112	119	121	147	150
b) Termelés — Récoltes							
Búza — Froment	1000 q. — q	21.741	20.804	20.108	21.326	19.262	21.719
Rozs — Seigle	"	70.733	64.640	66.170	63.640	56.378	72.534
Árpa — Orge	"	14.359	14.526	14.684	14.014	13.634	13.713
Zab — Avoine	"	26.829	25.507	25.979	26.401	23.429	26.565
Tengeri — Maïs	"	559	757	1.264	1.049	1.031	1.262
Burgonya — Pommes de terre	"	283.301	334.704	325.017	342.813	402.210	345.582
Cukorrépa — Betterave à sucre	"	18.523	25.665	25.006	25.554	32.456	31.624
Ipari termelés — Production industrielle							
Kőszén — Houille	1000 t.	27.356	29.233	28.545	29.747	36.218	38.104
Só — Sel	"	450	506	515	467	603	642
Vasérc — Minerai de fer	"	50	78	105	149	248	270
Vas — Fer	"	306	382	394	586	720	968
Acél — Acier	"	833	856	946	1.149	1.467	1.542
Ólom — Plomb	"	12·0	10·4	18·8	15·0	17·6	13·1
Horganyérc — Minerai de zinc	"	42·0	49·0	43·0	44·0	58·0	·
Horgany — Zinc	"	82·7	92·9	84·6	92·6	107·2	107·4
Cement — Ciment	"	411	721	843	1.052	1.284	1.719
Ezüst — Argent	t.	1·3	0·7	2·0	3·2	3·6	·
Petróleum — Pétrole	1000 t.	551	529	515	511	501	507
Ipari termelési index							
<i>Indice de la production industrielle</i>							
Általános index — Indice général	1929=100	69	77	83	93	109	118
Gépek — Machines	"	66	79	89	107	134	153
Textil — Textiles	"	84	89	103	112	124	129
Kereskedelem és közlekedés — Commerce et transp.							
<i>1,000.000 Z millions de zlotys</i>							
Behozatal — Importations	"	827	799	861	1.003	1.254	1.300·4
Kivitel — Exportations	"	960	975	925	1.026	1.195	1.184·8
Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet — Excéd. des imp. sur les exp. (—) ou des exp. sur les imp. (+)	"	+ 133	+ 176	+ 64	+ 23	— 59	— 15·6
Vasútvonalhossz. — Longueur des chemins de fer	Km.	20.142	20.217	21.445	20.059	20.118	·
Gépjárműállomány — Véhicules à moteur en service	drb. — unités	33.448	35.320	34.173	34.129	37.468	45.985
Árstatisztika és pénzügy							
<i>Statistique de prix et finances</i>							
Nagykereskedelmi index — Indice des prix de gros	1928=100	59	56	53	54	59	57
Megélhetési index — Indice du coût de la vie	"	67	63	60	58	62	61
Aranytartálék — Réserve-or	1,000.000 Z	476	503	444	393	435	445
Bankjegyforgalom — Billets de banque en circulation	"	1.346	1.365	1.411	1.462	1.497	1.866
Takarékbetétek — Dépôts d'épargne	"	2.732	3.004	3.042	3.243	3.888	·
Bankkamatláb — Taux en banque	‰	5·8	5·0	5·0	5·0	5·0	4·5
Államadósság — Dette publique	1,000.000 Z	5.997	5.144	5.458	5.465	5.405	·
Egy lélekre eső aránya — Proportion de cette dernière pour 1 habit.	Z — en zlotys	184	156	163	162	158	·
Állami bevétel — Recettes de l'Etat	1,000.000 Z	2.245	2.231	2.302	2.337	2.213	2.335
Állami kiadás — Dépenses de l'Etat	"	2.000	1.860	2.194	2.030	2.217	2.373

¹⁾ A megművelt terület — Superficie cultivée: 67·5‰; ebből — dont terres labourables: 49·0‰ szántó — prairies: 10·0‰, rét — pâturages: 7‰ legelő. — ²⁾ 68·9‰ lengyel, 10·1‰ ukrán, 3·8‰ rutén, 3·5‰ orosz, 2·3‰ német, 8·6‰ zsidó. — Polonais: 68·9‰; Ukrainiens: 10·1‰; Ruthènes: 3·8‰; Russes: 3·5‰; Allemands: 2·3‰; Juifs: 8·6‰.

őstermelés tehát sokkal nagyobb arányban van képviselve, mint Magyarországon (55,7%). A lengyel ipari termelés ellenben kevésbé fejlett, mint a magyar, mivel jelenleg a magyar keresők közel 20,6%-a talál elhelyezkedést az iparban.

A gazdaságilag művelhető területnek 25%-a, az összes területnek pedig 45%-a nagybirtok. A művelhető terület 75%-a tehát a kis- és középbirtokra esik. A 37,9 millió hektárnyi terület 49%-a (18,5 millió ha) szántó, 1,5%-a (857 ezer ha) kert és szőlő. Lengyelország igen kiterjedt erdőségek felett rendelkezik. Összes területének 27%-a (8,3 millió ha) erdő, 17,1%-a pedig (6,5 millió ha) legelő volt.

Az 1938. évi mezőgazdasági statisztikai adatokat tekintve azt látjuk, hogy termő területének legnagyobb része, 5,9 millió hektár rozssal, kerekén 3 millió hektár burgonyával, 2,3 millió hektár zabbal volt bevetve, míg a búza vetésterülete csak 1,8 millió hektárra rúgott. A mezőgazdasági terméseredmények azt mutatják, hogy Lengyelországban a legfontosabb mezőgazdasági termék a rozs és a burgonya. 1938-ban 72,5 millió q rozs és 345,6 millió q burgonya termett, a búzatermése pedig 21,7 millió q-t tett. A lengyel állattenyésztés igen kiterjedt. A lengyel mezőgazdaság 10,6 millió szarvasmarhával rendelkezik; a magyar állomány közel ötszörösével. Sertésállománya 7,7 millió darabot tesz, 16 állománya pedig megközelíti a 4 milliót, de a juhállomány is felül van a 3 millió darabon.

Lengyelország rendkívül gazdag bányászati kincsekben. A kőszén, kősó, kőolaj, földgáz, vasérc, cinkérc, ólomérc, foszfor, kén és kálisó a fontosabb bányászati termékei. 1938. évi kőszéntermelése meghaladta a 38 millió tonnát, melynek 38%-át exportálta, míg Magyarország széntermelése alig valamivel emelkedett az egy millió tonna fölé. Vasérctermelése 270 ezer tonnára, nyersvastermelése pedig 968 ezer tonnára, a magyar termelésnek több, mint háromszorosa rúgott, acéltermelése pedig felül van a másfél millió tonnán. A közel 110 ezer tonnát kitevő cinktermelésével kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy annak 90%-a külföldön talál elhelyezést.

Mezőgazdasági ipara igen fejlett. Cukortermelése 412 ezer tonnát tett, mely több, mint négyeszerese a magyar termelésnek. Cukorgyárain kívül több, mint 400 szeszgyára van s ezeknek évi termelése 800 ezer hl körül mozog. Fűrészmalmai 21 millió m³ fát termeltek, melynek 15—26%-a exportra került. De jelentős mennyiséget exportál még cukorból és szeszből is.

Az 1929—34. évekre terjedő világgazdasági válság természetesen Lengyelország gazdasági életét sem kímélte meg. De azóta, a válság mélypontjához képest, minden vonalon lényeges javulás következett be. Lengyelország külkereskedelmi

forgalmának alakulása éppen ezért az elmúlt másfél évtizedben nagyjában azonos képet mutatott a magyar külforgalom fejlődésével és hanyatlásával. Úgy a behozatal, mint a kivitel az 1926—29. évekre terjedő konjunkturális időszakban, 1928-ban érte el tetőpontját. A lengyel beviteli érték ekkor 3,362 millió zlotyval kulminált. A kiviteli érték pedig egy évvel korábban, 1927-ben 2,515 millió zlotyval érte el a tetőpontját. A fellendülés éveiben a behozatal erőteljes fokozódása folytán külkereskedelmi mérlege mindig passzív volt.

Az 1927—34. évre terjedő világgazdasági válság alatt Lengyelország külkereskedelme is erőteljesen hanyatlott s az 1929. évének csaknem egyharmadára csökkent. A gazdasági önellátásra való törekvés és a kényszergazdálkodás, mint Európa többi államaiban, Lengyelországban is fékezőleg hatott a külforgalom későbbi fejlődésére. Lengyelország a kényszergazdálkodás kezdete óta, tekintettel arra, hogy gazdag nyersanyagforrásokkal rendelkezik, állandóan aktív kereskedelmi mérleget produkált. Csak az új gazdasági fellendülésben, az 1937—38. években volt ismét passzív a mérlege.

Ami már most a lengyel gazdasági kapcsolatokat illeti, megállapítható, hogy a gazdasági élet és a világkereskedelem minden kötöttsége ellenére Lengyelország egészséges gazdasági kapcsolatokkal rendelkezett s gazdasági élete biztos alapokon nyugodott. Ez magyarázza azt, hogy a nemes valutájú országokkal és a tengerentúli országokkal létesített szilárd gazdasági kapcsolatok fenntartásához erejének teljes latbavetésével ragaszkodott.

Az a körülmény, hogy tengeri kikötője és hatalmas vízi útjai révén árufeleslegének jelentős mennyiségét kis szállítási költség mellett tudta exportálni az észak- és délamerikai államokba, továbbá más tengerentúli országokba, biztosította számára az ipari termeléséhez szükséges nyersanyagok beszerzését is. Ha az 1937. évi kivitelének megoszlását rendeltetési országok szerint vizsgáljuk, azt látjuk, hogy az észak- és délamerikai államokba, továbbá a többi tengerentúli országokba 221,9 millió zloty értékű árut exportált. A nyolc nemes valutájú európai országba pedig 537,7 millió zloty értékű árut szállított. Összesen 759,6 millió értékű árut vitt ki ezekbe az államokba. Összes kivitelének tehát 63,3%-a talált kedvező valutáris viszonyok mellett elhelyezést. Az Ausztriával és Csehországgal megnagyobbodott Németországgal is élénk kereskedelmi kapcsolatot tartott fenn. Erre a területre irányuló kivitele 283,6 millió zlotyra rúgott s összkivitelének 23,7%-át tette.

Kiépített külkereskedelmi hálózata folytán természetesen bevitelének legnagyobb része is hasonló megoszlást mutat. A beviteli érték 66,6%-a származott tengerentúlról és a nyolc nemes valutájú

	Behozatal		Kivitel	
	millió zloty	%-ban	millió zloty	%-ban
Tengerentúli államok	452.3	36.1	221.9	18.4
8 nemes valutájú európai ország ¹⁾	392.9	30.5	537.7	44.9
Együtt	845.2	66.6	759.6	63.3
Az új Németbirodalom	284.0	22.6	283.6	23.7
A többi európai országok ¹⁾	96.7	10.1	150.4	12.7
Együtt	380.7	33.7	384.0	36.4

¹⁾ Oroszország nélkül.

európai országból, míg az új, megnagyobbodott Németországból behozatalának csak 22.6%-a származott. Lengyelország behozatalának megoszlása tehát csaknem azonos a kivitel rendeltetési országok szerinti megoszlásával. Ezek az adatok igen világosan szemléltetik Lengyelország kapcsolatait az angol-francia, továbbá a tengerentúli demokratikus államok gazdasági érdekközösségével.

Ami a magyar-lengyel gazdasági kapcsolatokat illeti, ezek a Cseh-Szlovákia beékelődése és az általa folytatott elzárkózó politika folytán az elmúlt másfél évtizedben igen kedvezőtlenül alakultak. Magyarország 1937-ben Lengyelország bevételében és kivételében egyaránt mindössze csak 0.6%-kal részesedett, Lengyelország részesedése a magyar behozatalban 1.11%-ot, a kivitelben

pedig csak 0.9%-ot képviselt. A két ország között a legerőteljesebb volt a kapcsolat 1925-ben, amikor is Lengyelország a magyar behozatali értékben 5.24%-kal részesedett, exportunknak pedig 4.99%-át vette fel. 1931-ig a magyar-lengyel árucseret forgalom még igen élénk volt. A kényszerdevizagazdálkodás bevezetésével azonban a forgalom lényegesen összezsugorodott úgy, hogy a gazdasági válság legkedvezőtlenebb esztendejében, 1935-ben, a Lengyelországból származó áruk értéke összbehozatalunknak már csak 0.9%-át tette, exportunknak pedig a lengyel piac mindössze 0.76%-át volt képes felvenni.

A kedvezőtlen útviszonyok miatt Lengyelország gépjárműállománya nem fejlődhetett kellőképpen, 1938 végén az állomány nem érte el a 46 ezret sem. Magyarországon ugyanebben az időpontban 35.045 gépjármű volt forgalomban, jelenleg pedig azok száma már 45.534.

A lengyel jegybank által kibocsátott bankjegyeknek arannyal és nemes devizával való fedezete normális. 1938 végén a lengyel jegyforgalom 1.866 millió zlotyra rúgott. Az érckészlet pedig 445 millió zlotyot tett. Az állami bevételek és kiadások meglehetősen egyensúlyban vannak. A betétképződés is kielégítőnek mutatkozik, mert a lengyel betétállomány az elmúlt év végével megközelítette a 4 milliárd zlotyot.

Sipos Sándor dr.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

Az 1939. augusztus hó. — Chiffres du mois d'août 1939.

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés. — Kereskedelem és közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel.

Gazdasági jelzőtábla.

Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Production. — Commerce et transports. — Mouvement des prix.

— Monnaie et crédit.

Tableau économique.

Graphiques au tableau économique.

Résumé. Nous présentons les chiffres relatifs au mois d'août 1939:

Le nombre et la proportion des nouveaux mariages (sur le territoire selon le traité de Trianon, 6.026 et 7.8‰, dans la zone nord réincorporée en vertu de la sentence de Vienne, 604 et 6.8‰) ont dépassé les chiffres du mois précédent et du mois d'août de l'année d'avant. Pour le nombre des naissances vivantes (respectivement 14.674 et 2.287, contre 13.851 et 1.660 en juillet), on a vu une augmentation particulièrement forte dans la zone nord (fait attribué à une cause connexe à la libération de cette région). Par rapport à 1.000 habitants, la proportion des naissances vivantes (19.0‰ et 25.8‰) a dépassé notablement celle de juillet précédent (17.9‰ et 18.8‰). Mais sur le territoire selon le traité de Trianon, elle a été légèrement inférieure au chiffre du mois d'août de 1938 (19.4‰). — La mortalité continuant à baisser,

le nombre et la proportion des décès (8.997 et 1.099, 11.6‰ et 12.4‰) furent au-dessous des résultats de juillet précédent (9.209 et 1.103, 11.9‰ et 12.5‰). Comparativement au mois d'août 1938 (10.802 et 14.1‰), on voit, à cet égard, une amélioration frappante. — L'accroissement dit naturel (sur le territoire selon Trianon, 5.677, soit 7.4‰, dans la zone réincorporée en vertu de la sentence de Vienne, 1.188, soit 13.4‰) a progressé tant par rapport aux mois derniers qu'au mois d'août des 4 années précédentes. — En Subcarpathie, il y eut 582 nouveaux mariages; on y a noté 1.372 naissances vivantes et 835 décès, de sorte que l'accroissement naturel a été de 537.

D'après les syndicats ouvriers, le nombre des chômeurs y inscrits, accusant une diminution saisonnière, a baissé à 14.790 (—1.879 par rapport au mois précédent, —1.859 par rapport au mois d'août de l'année d'avant).

	Behozatal		Kivitel	
	millió zloty	%-ban	millió zloty	%-ban
Tengerentúli államok . . .	452.3	36.1	221.9	18.4
8 nemes valutájú európai ország ¹⁾	392.9	30.5	537.7	44.9
Együtt	845.2	66.6	759.6	63.3
Az új Németbirodalom . . .	284.0	22.6	283.6	23.7
A többi európai országok ¹⁾	96.7	10.1	150.4	12.7
Együtt	380.7	33.7	384.0	36.4

¹⁾ Oroszország nélkül.

európai országból, míg az új, megnagyobbodott Németországból behozatalának csak 22.6%-a származott. Lengyelország behozatalának megoszlása tehát csaknem azonos a kivitel rendeltetési országok szerinti megoszlásával. Ezek az adatok igen világosan szemléltetik Lengyelország kapcsolatait az angol-francia, továbbá a tengerentúli demokratikus államok gazdasági érdekközösségével.

Ami a magyar-lengyel gazdasági kapcsolatokat illeti, ezek a Cseh-Szlovákia beékelődése és az általa folytatott elzárkózó politika folytán az elmúlt másfél évtizedben igen kedvezőtlenül alakultak. Magyarország 1937-ben Lengyelország bevételében és kivételében egyaránt mindössze csak 0.6%-kal részesedett, Lengyelország részesedése a magyar behozatalban 1.11%-ot, a kivitelben

pedig csak 0.9%-ot képviselt. A két ország között a legerőteljesebb volt a kapcsolat 1925-ben, amikor is Lengyelország a magyar behozatali értékben 5.24%-kal részesedett, exportunknak pedig 4.99%-át vette fel. 1931-ig a magyar-lengyel árucseret forgalom még igen élénk volt. A kényszerdevizagazdálkodás bevezetésével azonban a forgalom lényegesen összezsugorodott úgy, hogy a gazdasági válság legkedvezőtlenebb esztendejében, 1935-ben, a Lengyelországból származó áruk értéke összbehozatalunknak már csak 0.9%-át tette, exportunknak pedig a lengyel piac mindössze 0.76%-át volt képes felvenni.

A kedvezőtlen útviszonyok miatt Lengyelország gépjárműállománya nem fejlődhetett kellőképpen, 1938 végén az állomány nem érte el a 46 ezret sem. Magyarországon ugyanebben az időpontban 35.045 géperejűjármű volt forgalomban, jelenleg pedig azok száma már 45.534.

A lengyel jegybank által kibocsátott bankjegyeknek arannyal és nemes devizával való fedezete normális. 1938 végén a lengyel jegyforgalom 1.866 millió zlotyra rúgott. Az érckészlet pedig 445 millió zlotyot tett. Az állami bevételek és kiadások meglehetősen egyensúlyban vannak. A betétképződés is kielégítőnek mutatkozik, mert a lengyel betétállomány az elmúlt év végével megközelítette a 4 milliárd zlotyot.

Sipos Sándor dr.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

Az 1939. augusztus hó. — Chiffres du mois d'août 1939.

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés. — Kereskedelem és közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel.

Gazdasági jelzőtábla.

Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Production. — Commerce et transports. — Mouvement des prix.

— Monnaie et crédit.

Tableau économique.

Graphiques au tableau économique.

Résumé. Nous présentons les chiffres relatifs au mois d'août 1939:

Le nombre et la proportion des nouveaux mariages (sur le territoire selon le traité de Trianon, 6.026 et 7.8‰, dans la zone nord réincorporée en vertu de la sentence de Vienne, 604 et 6.8‰) ont dépassé les chiffres du mois précédent et du mois d'août de l'année d'avant. Pour le nombre des naissances vivantes (respectivement 14.674 et 2.287, contre 13.851 et 1.660 en juillet), on a vu une augmentation particulièrement forte dans la zone nord (fait attribué à une cause connexe à la libération de cette région). Par rapport à 1.000 habitants, la proportion des naissances vivantes (19.0‰ et 25.8‰) a dépassé notablement celle de juillet précédent (17.9‰ et 18.8‰). Mais sur le territoire selon le traité de Trianon, elle a été légèrement inférieure au chiffre du mois d'août de 1938 (19.4‰). — La mortalité continuant à baisser,

le nombre et la proportion des décès (8.997 et 1.099, 11.6‰ et 12.4‰) furent au-dessous des résultats de juillet précédent (9.209 et 1.103, 11.9‰ et 12.5‰). Comparativement au mois d'août 1938 (10.802 et 14.1‰), on voit, à cet égard, une amélioration frappante. — L'accroissement dit naturel (sur le territoire selon Trianon, 5.677, soit 7.4‰, dans la zone réincorporée en vertu de la sentence de Vienne, 1.188, soit 13.4‰) a progressé tant par rapport aux mois derniers qu'au mois d'août des 4 années précédentes. — En Subcarpathie, il y eut 582 nouveaux mariages; on y a noté 1.372 naissances vivantes et 835 décès, de sorte que l'accroissement naturel a été de 537.

D'après les syndicats ouvriers, le nombre des chômeurs y inscrits, accusant une diminution saisonnière, a baissé à 14.790 (—1.879 par rapport au mois précédent, —1.859 par rapport au mois d'août de l'année d'avant).

La production de houille, continuant à augmenter, a monté à 981 mille q, dépassant de 20% celle de juillet dernier et de 19.7% celle du mois d'août précédent. En ce qui concerne la production de lignite, qui a chez nous une importance supérieure à celle de houille, elle a été de 7.6 millions de q, dépassant de 1.1 million le chiffre de juillet dernier et de 1.4 million celui du mois d'août précédent (+16.1% et +22.2%).

Les importations ont représenté 42.8 millions de pengős; les exportations, 61.1 millions; par rapport au mois d'août 1938, les premières ont augmenté de 34%; les secondes, de 31%. Notre balance commerciale s'est soldée par un excédent de 18.3 millions de pengős, dépassant considérablement (+24%) celui du mois d'août de l'année dernière.

L'importation a progressé pour une importante part à cause de l'augmentation du territoire de notre pays et des investissements faits par l'Etat, lesquels ont cette année influencé tous les mois notre commerce extérieur. Pour ces deux faits, nos importations ont accusé sur les chiffres correspondants de l'année précédente un accroissement considérable quant aux matières premières et demi-produits importants nécessaires à l'industrie, sauf les bois bruts et ouvrés, le minerai de fer et l'huile minérale brute, pour lesquels l'augmentation de notre production, due surtout à l'agrandissement du pays, nous a permis de réduire nos achats à l'étranger.

Notre exportation globale a monté de 14.3 millions de pengős, et cela en raison surtout de nos ventes de froment. Celles-ci ont représenté 22.2 millions de pengős (15.909 wagons) contre 8.3 millions de p. (5.717 wagons) en août 1938; ainsi donc, rien que pour le froment, l'exportation s'est améliorée de 14 millions de p. Mais l'ensemble de nos exportations industrielles a diminué comparativement au mois d'août 1938 de près de 2.1 millions de p. On y voit une régression particulière pour les produits de l'industrie lourde, lesquels avaient pourtant ces derniers temps dans notre exportation une place principale; et l'on ne constate une avance que quant à l'exportation de quelques industries de moindre importance (poterie, industrie du bois, etc.).

Le trafic ferroviaire, qui progressait fort par suite de causes saisonnières, a été de 2.331 mille tonnes pour les marchandises, contre 1.883 mille en juillet dernier et 1.827 mille au mois d'août de l'année d'avant (+23.8% et +27.6%). Par rapport à ces deux époques, le nombre des tonnes kilométriques a monté de 36.4% et de 26.7%; celui des wagons chargés s'est élevé à 165.829, dépassant de 27 mille le chiffre de juillet et de 36 mille celui du mois d'août précédent (+19.5% et +27.9%). Le trafic-voyageurs a monté fort (à 8.4 millions); un an auparavant, il a progressé de 22%, montant de 22.8% pour les voyageurs kilomètres.

Le trafic postal est monté pour le nombre des correspondances à 50.8 millions, s'élevant de 3.5 millions par rapport à juillet dernier et de 11.6 millions par rapport au mois d'août précédent (+7.5% et 29.8%). Comparativement à cette dernière époque-là, il a progressé de 27.3% pour le nombre des

colis, et bien considérablement (+36.9%) pour les télégrammes. Le nombre des postes téléphoniques principaux s'est élevé à 129.262, grandissant de 12.458 en un an. Celui des usagers de la Radio, y compris ceux de la zone nord et de la Subcarpathie recouvrées, était à la fin d'août dernier de 467.920, montrant une légère régression sur le mois précédent et une forte augmentation (74.380) sur le mois d'août de l'année d'avant.

Le nombre des véhicules à moteur en service a monté à 45.534, s'accroissant de 2.083 comparativement à juillet dernier et de 9.252 par rapport au mois d'août de l'année précédente (+4.8% et +25.5%). Pour les automobiles destinées au transport des personnes, comparativement à ces deux époques il s'est élevé de 1.154 et de 6.230 (+5.4% et +38.6%). Le nombre des camions automobiles était à la fin d'août de 4.418 seulement, dépassant de 200 celui de juillet dernier et de 733 celui du mois d'août précédent (+4.7% et +19.9%).

Cette année, l'indice des prix de gros est tombé le plus bas en juin. En août, il s'éleva à 86.3, accusant une légère augmentation sur le chiffre de juillet dernier (+1 point) et sur celui du mois d'août précédent. La progression a été due surtout à la hausse des produits rentrant dans la catégorie de l'agriculture et de l'élevage, dont l'indice est revenu à 76.3 (+2 points par rapport à juillet dernier, +3 points par rapport au mois d'août précédent). L'indice des objets fabriqués et des matières premières nécessaires à l'industrie n'a pas changé. Celui de la catégorie „autres industries“ s'élevait un peu, montant à 92.6 (+0.2 point). La disparité indiquée entre les prix industriels et les prix agricoles par les „ciseaux agricoles“ est tombée à 16.5%; elle a représenté 18.6% en juillet dernier et 20.2% en août précédent. En ce qui concerne l'indice du coût de la vie, il a, en raison de la hausse des vivres, monté de 1.2 point, revenant à 102.3. Ce niveau, le plus haut noté cette année, a été supérieur de 0.6 point à celui du mois d'août de l'année précédente.

D'après les chiffres de la Banque Nationale de Hongrie, la circulation fiduciaire s'est élevée à 1.038.3 millions (+158.9 millions de pengős). Dépassant les chiffres de chacun des mois de cette année, elle a monté de 432 millions par rapport au mois d'août de l'année dernière. Le Portefeuille-effets, augmentant de 158.5 millions, représentait à la fin d'août 576.4 millions, accusant un accroissement de 177.6 millions sur le chiffre du même mois de l'année d'avant. L'encaisse métallique a, à cause de l'accroissement du stock de monnaies et de devises (+7.8 millions de pengős), monté à 225.4 millions, dépassant de 65.7 millions celle du mois d'août de l'année dernière.

En raison de l'incertitude causée par la tension européenne, les dépôts d'épargne ont notablement baissé. L'ensemble des dépôts en banque, diminuant depuis fin juillet de 43.6 millions de pengős, est tombé à 1.462.5 millions (—24.6 millions par rapport au mois d'août de l'année dernière).

A la Bourse de Budapest, il n'y eut plus de baisse. Le niveau de cours s'est mis à monter et

L'indice des actions revint à 78·0, augmentant de 2·4 points comparativement à la fin de juillet dernier (75·6) où on avait vu cette année la plus grande baisse. Les transactions boursières furent peu nombreuses: on a vendu près de 42 mille actions, contre 64 mille en juillet.

Le nombre des nouvelles insolvabilités, inférieur à celui de chacun des mois de cette année, a été de 22, contre 40 en juillet dernier et 64 au mois d'août précédent (— 45% et — 65·6%). L'ensemble des passifs des concordats privés et judiciaires n'a représenté que 333 mille pengős, contre plus d'un million en juillet dernier et 4·2 millions au mois d'août de l'année d'avant (— 68·4% et — 92·0%).

*

Népmozgalom.

1939 augusztusában a házasságkötések arányszáma magasabb volt, mint egy hónappal korábban. Az előző hónapokhoz képest emelkedett az élveszületések adata; különösen jelentős javulás mutatkozik a bécsi döntéssel visszatért északi terület születési számánál. A halálozási arányszám további javulást mutatott úgy a korábbi hónapok, mint az előző év augusztusának eredményeivel szemben. Természetes szaporulatunk jelentékenyen nagyobb volt, mint a megelőző hónapok bármelyikében vagy 1938 augusztusában.

A népmozgalmi adatszolgáltatás Kárpátaljáról 582 házasságkötést, 1.372 élveszületést és 835 halottat jelentett; a természetes szaporulat 537 fő volt. A trianoni terület és a bécsi döntéssel visszatért északi határsáv júliusi népmozgalmi eredményeit következő kis összeállításunk mutatja be:

	Trianoni terület	Visszatért északi terület ¹⁾	Együtt ¹⁾
Házasságkötés	6.026	604	6.630
" ezer lélekre	7·8	6·8	7·7
Élveszületés	14.674	2.287	16.961
" ezer lélekre	19·0	25·8	19·7
Halálozás	8.997	1.099	10.096
" ezer lélekre	11·6	12·4	11·7
Egy éven aluli elhalt	1.938	309	2.247
Egy éven aluli elhalt száz élveszületésre	13·2	13·5	13·2
Gümőkórban elhalt	732	78	810
" ezer lélekre	0·95	0·88	0·94
Természetes szaporodás	5.677	1.188	6.865
" ezer lélekre	7·4	13·4	8·0

¹⁾ Kárpátalja nélkül.

A bécsi döntéssel megnagyobbodott Magyarország területén a házasságkötések száma (6.630) és arányszáma (7·7‰) magasabb volt, mint az előző hónapban. Volt augusztusban 16.961 élveszületés; az élveszületési arányszám (19·7‰) a korábbi hónapokkal szemben javulást mutat. Augusztusi halottaink száma 10.096 fő; halálozási arányszámunk (11·7‰) ennek megfelelően örvedetesen tovább javult. Minthogy egyidejűleg az élveszületések számánál is fellendülés jelentkezett, a természetes szaporulat (6.865 fő, 8·0‰) meg-

haladta és pedig jelentősen az esztendő minden előző hónapjának meglehetősen gyenge eredményét.

Összehasonlítva a trianoni terület és a bécsi döntéssel visszatért északi terület népmozgalmi adatait, a trianoni rész házasságkötési gyakorisága (7·8‰) augusztusban magasabb volt, mint a bécsi döntés területén (6·8‰). A visszacsatolt északi területen jóval magasabb volt ezúttal az élveszületési arányszám (25·8‰), mint a trianoni területen (19·0‰). Érdemes a bécsi döntés területének élveszületési adatát a korábbi hónapok adataival is egybevetni:

	élveszületések szám szerint ezer lakosra	
1939 január	1.606	18·3
" február	1.496	18·8
" március	1.807	20·6
" április	1.700	19·9
" május	1.880	21·2
" június	1.563	18·3
" július	1.660	18·8
" augusztus	2.287	25·8

Az élveszületések számának örvedetes emelkedése nyilvánvalóan az 1938 novemberi felszabadulással áll összefüggésben. A visszatért terület augusztusi halálozási arányszáma (12·4‰), amely önmagában kedvezőnek mondható és az előző hónapi eredménnyel szemben még javult is, alacsonyabb, mint a trianoni terület 11·6‰-es kiváló adata. A Felvidék visszatért részén valamivel kedvezőtlenebb volt a csecsemőhalálozás is (egy éven aluli elhalt száz élveszületésre 13·5), mint a trianoni területen (13·2‰), viszont a gümőkóros halálozásnál a bécsi döntés területének adata kedvezőbb (0·88 ill. 0·95‰). A Felvidék természetes szaporulata (1.188 fő) hatalmasan felülmúlja augusztusi eredményével a korábbi hónapok gyenge adatait. Ezer lélekre a bécsi döntés területén ezúttal 13·4 főnyi természetes szaporulat jutott; ez az arányszám majdnem kétszer akkora, mint a trianoni terület augusztusi természetes szaporulatának jelzője (7·4‰).

A trianoni területen a házasságkötések száma (6.026) és gyakorisága (7·8‰) magasabb volt, mint 1938 augusztusában (5.125 ill. 6·7‰). Az élveszületések száma (14.674) és ezer lakoshoz viszonyított arányszáma (19·0‰) nagyobb volt ugyan augusztusban, mint egy hónappal korábban (13.851 ill. 17·9‰), de elmaradt az előző év augusztusának eredménye mögött (14.901 ill. 19·4‰) és nem éri el még a 20‰-ben meghatározott egykehatárt sem. A halálozási viszonyok továbbra is örvedetesen javultak. 1939 augusztusában 8.997 haláleset történt; ezer lakosra tehát 11·6 halálozás jutott. Ezek az adatok nemcsak az előző év augusztusának eredményeinél (10.802 halott, 14·1‰) kedvezőbbek, de kisebbek, mint a júliusi adatok, amelyekről legutóbbi jelentésünkben, mint az ezideig legked-

vezőbb eredményről számolhattunk be. A csecsemő-halálozás valamivel gyengébb volt; nem szabad azonban elfelejteni, hogy a nyári hónapok, különösen pedig július és augusztus időjárási viszonyai a csecsemőhalálozást általában kedvezőtlenül befolyásolják. Ezekben a hónapokban rendszerint idényszerű emelkedés mutatkozik tehát. Az egy évnél fiatalabb halottak száma 1.938 volt, száz élveszületésre pedig 13·2 csecsemő halott esett, ami a júliusi adatokkal szemben (1.769 ill. 12·7%) némi rosszabbodást jelent, de jóval kedvezőbb, mint 1938 augusztusának adata (2.559 egy éven aluli halott száz élveszületésre 17·2). Az 1—6 éves gyermekhalottak száma (563 lélek) ugyancsak magasabb volt, mint az előző hónapokban; a javulás a gyermekhalálozásnál is az előző év megfelelő hónapjának az adatával (859 gyermekhalott) való összehasonlítás során mutatkozik. A 7 évnél idősebb halottak száma (6.496) azonban már az előző hónapokhoz képest is (július: 6.954, június: 7.121, május: 7.768, április: 8.416) fokozatos javulást mutat. Ez a javulás is bizonyos fokig idényszerű, hiszen némileg hasonló alakulást figyelhettünk meg a korábbi évek során is; a hullámvölgy azonban ezúttal mélységében felülmúlja a korábbi éveket. 1938 augusztusában a 7 évnél idősebb halottak száma még 7.384 volt. Kevesebb áldozatot szenvedett augusztusban a gümőkór (732), mint egy hónappal (895) vagy egy évvel korábban (865) és kisebb volt a gümőkóros halottaknak az összes népességhez viszonyított arányszáma is (1939 augusztus: 0·95‰, július: 1·16‰, 1938 augusztus 1·13‰). A gyakoribb fertőző betegségek áldozatainak száma kisebb volt ezúttal (964), mint az előző hónapban (1.029) vagy 1938 augusztusban (1.282), ez azonban csak a gümőkóros halottak alacsony számában leli magyarázatát. Júliushoz képest erősen emelkedett a hasi hagymázos (59), vérhasos (112), gyengébben a szamárhurutos (26) és vörhenyes (7) halottak száma. Az előző év augusztusával szemben azonban itt is csökkenés mutatkozik: vérhasban akkor 296, hasi hagymázban 68 személy halt meg; a szamárhurutnál és vörhenynél azonban így is emelkedés mutatkozik: az előbbi csak 14, az utóbbi pedig 6 áldozatot követelt az előző év megfelelő hónapjában.

A trianoni terület augusztusi természetes szaporulata (5.677 fő, ezer lakosra 7·4) jóval nagyobb volt, mint az év bármely hónapjában, vagy a négy korábbi esztendő bármelyikének augusztusában (1938 augusztus: 4.099 ill. 5·3‰, 1937 augusztus: 5.300 ill. 6·9‰, 1936 augusztus: 5.541 ill. 7·3‰, 1935 augusztus: 5.127 ill. 6·8‰). Élveszületési eredményünk, sajnos, nem volt kiváló. Az említett nagyobb természetes szaporulat tehát a halálozási viszonyok javulásának köszönhető.

Munkapiac.

A munkapiaci feszültség évszaki behatásokra tovább enyhült. A munkanélküliek számában bekövetkezett idényszerű hanyatlás lényegesen meghaladta a szokásos kereteket s ennek folytán a foglalkozási ágak túlnyomó részében a foglalkoztatottság mérve lényegesen emelkedett.

A munkanélküliek számának idényszerű hanyatlása augusztus hó folyamán folytatódott s a hanyatlás lényegesen meghaladta a szokásos idényszerű kereteket. A tárgyalt hó végén a szociáldemokrata és a keresztényszocialista szakszervezetek együttesen 14.790 munkanélkülit mutattak ki, 1.879-cel kevesebbet, mint az előző hó végén (—11·3%) s 1.859-cel kevesebbet, mint a múlt év ugyanezen időpontjában (—11·2%). A munkapiaci helyzetre vonatkozó számsorok magukban véve is azt mutatják, hogy a gazdasági konjunktúra még mindig magas szinten mozog.

A kimutatott munkanélküliek 89·6%-a férfi, 10·4%-a pedig nő volt. Az előző hónappal szemben a férfi munkanélküliek száma 11·5%-kal (—1.727), a női munkanélkülieké pedig 9%-kal (—152) csökkent. A hó végén kimutatott munkanélküliekből 8.935 (60·4%) Budapestre, 5.855 (39·6%) pedig vidékre esett.

Az erős idényszerű hanyatlás folytán a legtöbb foglalkozási ágban számottevően csökkent a munkanélküliek száma. Különösen nagyarányú volt a hanyatlás az építőiparban, ahol 31·0%-os csökkenés következett be. Jelentős százalékos arányú hanyatlás mutatkozik a bőriparban (—21·0%), a ruházati iparban (—14·1%) és a vasiparban (—9·1%). Mérsékelt arányú csökkenés észlelhető az élelmezési iparban, ahol 7·9%-kal csökkent a munkanélküliek száma. A sokszorosító iparban és a szellemi munkásoknál kisebb arányú hanyatlás következett be (—2·6%, —1·6%). A munkanélküliek száma csak a szállodai és éttermi alkalmazotknál, továbbá a faiparban emelkedett az előző havival szemben (+371·4%, +5·0%).

Termelés.

A széntermelés igen magas szinten mozog. A kőszéntermelés augusztus havi mennyisége újabb tetőpontot ért el. A barnaszéntermelésben az évszaki erők igen kedvezően játszottak közre.

Az elektromos áramtermelésben a kedvező évszaki erők már éreztették hatásukat s az áramtermelés számottevő módon emelkedett. Ugyancsak gyarapodott az elektromosáramfogyasztók száma is, mely különösen a múlt évvel szemben mutat jelentős arányú emelkedést.

Augusztus hó folyamán Magyarország kőszéntermelése 160.000 q-val 980·7 ezer q-ra emelkedett (+19·5%) s ezzel a kőszéntermelés havi mennyisége újabb tetőpontot ért el. A tavalyihoz képest még valamivel nagyobb, 161·7 ezer q volt a gyarapodás (+19·7%). Az ország gazdasági élete szempontjából nagyobb jelentőséggel bíró barnaszéntermelés

is igen magas szinten mozog. Az előző havihoz képest a barnaszéntermelés évszaki behatásokra erősen megduzzadt. A termelt mennyiség 7.6 millió q-t tett, az előző havi 6.5 és a múlt évi 6.2 millió q-val szemben. A gyarapodás 1.1 millió, illetve 1.4 millió q volt (+16.1%, +22.2%).

Budapest Székesfőváros *elektromosáramtermelése* évszaki behatásokra mérsékelten emelkedett. A termelt áram 31.1 millió kw órára rúgott s több, mint egy millió kw órával haladta meg az előző havit, a tavalyit pedig 3.2 millió kw órával multa felül (+3.4%, +11.3%). A *motorikus célokra* felhasznált áram mennyisége 2.4 millió kwó-val 14.5 millió kwó-ra esett vissza (—14.3%). A múlt évivel szemben azonban még így is némi emelkedés mutatkozik (+2.2%). Az *elektromosáramfogyasztók* száma a hó végén 274.043 volt, 224-gyel több, mint az előző hó végén és 6.587-tel több, mint a múlt év azonos időpontjában.

Kereskedelem és közlekedés.

A behozatalban a fán, vasércen és ásványolajon kívül a fontos ipari alapanyagok emelkedése volt érezhető. A kiviteli eredményt elsősorban a búza exportja javította meg az ipari export általános visszaesésével szemben.

A vasúti forgalom igen magas szinten mozog s augusztus hó folyamán mind a teherforgalom, mind pedig az utasforgalom újabb tetőpontot ért el.

Jóllehet az augusztus havi postaforgalom emelkedése nem volt nagyarányú, a legtöbb postaforgalmi számsorban mégis újabb tetőpont jött létre s így a múlt évhez képest jelentős százalékos arányú emelkedés mutatkozik.

A gépjárműállomány augusztus hó folyamán is lényegesen emelkedett, a hó végén az állomány újabb tetőpontot ért el. A szaporulat legnagyobb része a személykocsik állományára esett. A teherkocsik állományának száma továbbra is nagyon mérsékelt arányban növekedett.

Külkereskedelmi forgalmunk augusztus havában 42.8 millió pengős behozatali, 61.1 milliós kiviteli értéket ért el, ami a behozatalban 34%-os, a kivitelben 31%-os emelkedést jelentett a múlt évi eredményekkel szemben. A mérleg 18.3 millió pengős aktív egyenlege is jelentősen, 24%-kal nagyobb volt a tavalyinál.

A *behozatal* oldalán az emelkedést nagy mértékben előmozdította, hogy mind a területnövekedés, mind pedig a kormányzat beruházási programjának megvalósítása — ami a folyó évi külkereskedelmi forgalom alakulását minden egyes hónapban befolyásolta — általában jelentősen nagyobb ipari nyersanyag- és félgyártmánybeszerzéssel járt a múlt évhez képest. Kivételt azok az ipari alapanyagok tesznek, amelyek beszerzésénél a belső termelésnek főként a területnövekedéssel kapcsolatos fejlődése folytán már kisebb mértékben szorulunk a külföldre. Így a *nyers- és megmunkált fa* tételénél (3.966 vagón) 45%-os a mennyiségi visszaesés, ami legerősebb, 95%-os a tűzifánál volt (87

vagónnal importáltunk a múlt évi 1.679 vagónnal szemben), a gömbfánál (1.591 vagón) 46%-ot tett, s legkisebb mértékben, 10%-os visszaeséssel a bárdolt és fűrészelt fánál (2.288 vagón) mutatkozott, annak jeléül, hogy a visszatért Kárpátalja erdősegei tűzifával eléggé ellátják az országot, fenyőfűrészáruból azonban továbbra is erős behozatalra szorulunk. Csökkent 38%-kal a beszerzett *vasérc* mennyisége is (3.351 vagón), míg a nyers *ásványolajnál* (1.758 vagón) beállott 10%-os visszaesést a régi terület olajkútjainak nagyobb hozadéka tette lehetővé. Emelkedés jelentkezik ellenben a *textilipar* minden ágában: a nyers pamutnál (235 vagón) 69%, a műselyemnél (33 vagón) 55%, a nyers jutánál (39 vagón) 27%. Még erősebb mértékben nőtt a gyapjú, a műrost, a fésült gyapjú és a rongy behozatala. A *nehézipar* nyers- és ócskavasból (1.174 vagón) csaknem hatszorosát szerezte be a tavalyi mennyiségnek (amely utóbbi azonban mélyen a múlt évi havi átlag alatt maradt), a nyersfémek importját (343 vagón) megkétszerezte. Eléggé jelentősen emelkedett a papirosanyag, továbbá a nyersbőrök, cserzőanyagok, valamint a nyers kaucsuk beszerzése is.

A *kivitel* 14.3 millió pengős emelkedése főként a búzaexport kedvező alakulásának köszönhető. Búzából ugyanis a múlt évi 5.717 vagónnal (8.3 millió P) szemben 15.909 vagónnal (22.2 millió P) helyeztünk el külföldön, s így ennél az egyetlen tételnél 14 millió pengővel javult a mérlegünk. Kedvező volt a vágó- és igásállatok (+1.3 millió P), a friss gyümölcs (+940 ezer P), a toll (+670 ezer P) s a friss és elkészített hús (+430 ezer P) exportja is. A múlt évinél kevesebb bevételt értünk el ellenben a friss főzelékféléknél (—510 ezer P), a rozsnál (—500 ezer P), a lóhere- és lucernamagnál (—480 ezer P), az olajosmagvaknál (—360 ezer P). Kedvezőtlenül alakult az ipari export is, amely egészében mintegy 2.1 milliós veszteséget szenvedett. Legjobban a nehézipar exporthelyzete romlott, amely pedig a kivitel terén a vezető helyet foglalja el, javulás viszont jóformán kizárólag néhány kisebb fontosságú iparágban (pl. agyagipar, faipar) mutatkozott.

Vasúti forgalom. A kedvező évszaki erők hatása alatt a vasúti teheráruforgalom augusztus hó folyamán rendkívül megélnékült. A forgalom növekedése lényegesen felülmulta a szokásos idényszerű kereteket s így a forgalom újabb tetőpontot ért el. A *szállított áruk* mennyisége 2.331 ezer tonnára rúgott, az előző havi 1.883 ezer és a múlt évi 1.827 ezer tonnával szemben. A százalékos növekedés 23.8%-ra, illetve a múlt évvel szemben, a gazdasági helyzet megszilárdulása folytán 27.6%-ra rúgott. A gazdasági forgalom megítélését jobban alátámasztó *árútonna kilométer* adatsora még nagyobb arányú növekedést mutatott. Ez a számsor

augusztus hó folyamán 84·5 millió kilométerrel 316·9 millióra emelkedett (+36·4%), a tavalyihoz képest 66·8 millió km volt a gyarapodás (+26·7%). Ugyancsak a forgalom alakulását jelző harmadik számsor, a *megrakott teherkocsik* adatsora is számottevő gyarapodást ért el. Augusztus hó folyamán összesen 165·829 megrakott teherkocsi került szállításra, 27 ezerrel több, mint július hónapban és 36 ezerrel több, mint a múlt év azonos hónapjában (+19·5%, +27·9%). Az utasforgalom is rendkívül magas szinten mozog s augusztus hó folyamán a *szállított utasok* száma 8·4 millióval újabb tetőpontot ért el. Az előző havinhoz képest 3·3%-os javulás mutatkozik, a múlt évihez viszonyítva azonban 22% volt az emelkedés. Az *utaskilométer* számsora 43·1 millió km-rel 294·1 millió km-re emelkedett (+17·2%), a tavalyihoz képest pedig 54·6 millió km volt a gyarapodás (+22·8%).

A *postaforgalmi* számsorok legnagyobb része, jóllehet az augusztus havi gyarapodás nem volt nagyarányú, mégis újabb tetőpontot ért el. A postaforgalom tehát szintén gyorsuló. A *levélküldemények* darabszáma 3·5 millióval 50·8 millióra emelkedett s a tavalyit is 11·6 millióval haladta meg (+7·5%, +29·8%). A *csomagküldemények* darabszáma 15 ezerrel 1·040 ezerre emelkedett (+1·5%), a múlt év azonos hónapjához képest a gyarapodás közel $\frac{1}{4}$ millió darab volt (+27·3%). A *postautalványok* darabszámánál 1·7%, illetve 29·6% volt az emelkedés, míg a *postautalványok összegénél* a százalékos gyarapodás 5·5% és 21·4% volt. A tavalyihoz képest legnagyobbarányú emelkedést a *táviratok* darabszáma mutatja (+36·9%), de az előző havinhoz is jelentős, több mint 18%-os javulás mutatkozik. A hó végén 129·262 *távbeszélő főállomás* volt forgalomban, 625-tel több, mint az előző hó végén s 12·458-cal több, mint a múlt év azonos időpontjában. A *rádióvevőberendezések* számsorában a nyári idényzerű hanyatlás még mindig tart. A hó végén összesen 467·920 rádióvevőengedélyest tartottak nyilván, 370-nel kevesebbet, mint a megelőző hónapban, de 74·380-nal többet, mint egy évvel azelőtt.

Aralakulás.

A nagykereskedelmi árszínvonal tovább emelkedett s augusztus hó végén érte el az ideai legmagasabb szintet. Az emelkedést elsősorban a mezőgazdasági termékek árjavulása idézte elő. Az iparcikkek áránál csak árnyalati emelkedés volt észlelhető. Az agrárrolló a mezőgazdasági termékek erőteljesebb árjavulása folytán összességében emelkedett.

A létfenntartási költségek indexe az élelmezési cikkek kiskereskedelmi árának emelkedése folytán magasabbra szökkent. Az augusztus hó végi állásával folyó évben tetőpontot ért el.

A nagykereskedelmi árnívó az idén június hó végén 84·9-del érte el a legmélyebb állását. Az azóta megindult árjavulások augusztusban is folytatódtak.

A hivatalos *nagykereskedelmi árszínvonal* a hó végéig egy ponttal 86·3-re emelkedett s a tavalyihoz képest is 0·2 pontos emelkedés mutatkozik. Az átlagos árszínvonal emelkedését főleg a mezőgazdasági termékek árjavulása idézte elő. A „mezőgazdaság és állattenyésztés“ csoportindexe a hó végén 76·3-en állott, az előző hó végi 74·3-del és a tavalyi 73·3-del szemben. A mezőgazdasági termékek árjavulása egyébként egyöntetű volt, mert mind az *állati eredetű termékek*, mind pedig a *növényi eredetűek* csoportindexe emelkedett. Az előbbinél egy hó leforgása alatt bekövetkezett növekedés 1·4 pontot, az utóbbinál pedig 2·2 pontot tett. Ezzel szemben az ipari anyagok és termékek indexe csak árnyalati javulást ért el. A hó végén az „egyéb ipar“ indexe 92·6-en állott, 0·2 ponttal magasabban, mint az előző hó végén s 0·1 ponttal alacsonyabban, mint egy évvel azelőtt. A *készárúk* és a *nyersanyagok* árszínvonala nem mutat lényegesebb változást. A nyersanyagok ára azonban a készárúkéval szemben valamivel nagyobb mértékben emelkedett. A mezőgazdasági termékek nagyobbarányú árjavulása folytán az *agrárrolló* állása is kedvezőbb lett s így a mezőgazdasági termékek és az iparcikkek ára között fennálló diszparitás csökkent s a hó végével csak 16·5%-ot tett, az előző havi 18·6%-kal és a múlt évi 20·2%-kal szemben.

A *megélhetési költségek indexe* a hó folyamán tovább emelkedett s augusztus végén 102·3-del érte el az ideai legmagasabb állását. Az előző hó végén az index 101·1-en, a múlt év azonos időpontjában pedig 101·7-en állott. Az index emelkedését kizárólag az élelmezési cikkek drágulása idézte elő. A kiskereskedelmi árszínvonal emelkedése folytán az „élelmezés“ csoportindexe 2·4 ponttal 94·3-re emelkedett s a múlt évinél is 1·4 ponttal állott magasabban. A megélhetési költségek indexének többi komponensei közül csak a „fűtés és világítás“ csoportindexe szenvedett változást, egy ponttal 136·7-re esett.

Pénz és hitel.

Mind a jegyforgalom, mind pedig a váltótárca állománya erősen megnőtt. Ennek folytán újabb tetőpont jött létre a jegyforgalomban, a váltótárca-állomány pedig a jelenlegi gazdasági fellendülésben ért el tetőpontot.

A bizonytalan helyzet folytán augusztus hó folyamán a betétállomány kedvezőtlenül alakult. A takarékbetétek állományában jelentős hanyatlás következett be.

A több hónapon át tartó tőzsdei árfolyamhanyatlásokat augusztusban javuló irányzat váltotta fel, az árfolyamjavulások azonban nem öltöttek nagyobb arányokat s rendkívül szűk forgalmi keretek közt következtek be, úgy, hogy a tőzsdei forgalom az árfolyamnívónál egy hónappal később, augusztusban érte el a mélypontját.

A hitelbiztonsági viszonyok javulása tovább folytatódott s a fizetésképtelenségek száma mély-

Gazdasági jelzőtábla.*)

Megnevezés	Egység	1937	1938	1 9 3 8								
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾		márc.	április	május	június	július	aug.	szept.	október	
		Mars	Avril	Mai	Juin	Juillet	Août	Sept.	Octobre			
Népmozgalom.												
1	Házasságkötés	szám	6.613	6.107	3.979	5.457	7.769	5.652	3.870	5.125	6.171	7.089
2	Házasságkötés 1000 lélekre	"	8·8	8·2	5·2	7·4	10·1	7·7	5·0	6·7	8·3	9·2
3	Élvezületés	"	14.818	14.728	15.835	15.433	15.046	14.296	14.980	14.901	15.272	14.455
4	Élvezületés 1000 lélekre	"	19·8	19·6	20·6	20·8	19·6	19·4	19·5	19·4	20·6	18·8
5	Halálozás	"	10.566	10.759	12.728	12.208	11.669	10.056	10.082	10.802	9.475	9.759
6	Halálozás 1000 lélekre	"	14·1	14·3	16·6	16·5	15·2	13·6	13·1	14·1	12·8	12·7
7	Egy éven aluli elhalt	"	1.999	1.972	2.393	1.849	2.058	1.737	1.988	2.559	1.986	1.942
8	Egy éven aluli elhalt 100 éveszülöttre	"	13·4	13·3	15·1	12·0	13·7	12·1	13·3	17·2	13·0	13·4
9	Gümőkórban elhalt	"	1.082	1.033	1.307	1.398	1.341	1.143	958	865	748	797
10	Gümőkórban elhalt 1000 lélekre	"	1·45	1·38	1·70	1·89	1·75	1·55	1·25	1·13	1·01	1·04
11	Természetes szaporodás	"	4.252	3.969	3.107	3.225	3.377	4.240	4.898	4.099	5.797	4.696
12	Természetes szaporodás 1000 lélekre	"	5·7	5·3	4·0	4·3	4·4	5·8	6·4	5·3	7·8	6·1
13	Kivándorolt	"	128	134	176	118	146	96	110	141	188	118
14	Visszavándorolt	"	40	19	28	29	39	11	19	18	11	10
Munkapiac.												
15	Társadalombiztosító szervek taglétszáma	1.000	—	—	1.132·2	1.158·0	1.170·5	1.152·7	1.160·6	1.196·5	1.196·6	1.218·4
Ebből:												
16	Férfi	"	—	—	743·4	769·8	776·6	761·0	773·9	806·0	793·7	810·5
17	Nő	"	—	—	388·8	388·2	393·9	391·7	386·7	390·5	402·9	407·9
Munkanélküli:												
18	Szociáldem. szakszervezeti összesen	szám	14.279	16.703	17.486	18.476	18.767	19.191	19.134	15.534	12.889	12.664
19	Szociáldem. szakszervezeti Budapesten	"	8.030	9.861	9.876	10.164	10.299	10.915	10.834	10.140	8.175	7.677
20	Ker. szoc. szakszervezeti Budapesten	"	945	1.093	1.150	1.061	1.022	1.214	1.205	1.115	946	891
21	Szakszervezeti munkanélküli együtt	"	15.224	17.796	18.636	19.537	19.789	20.405	20.339	16.649	13.835	13.555
Hatósági és ingyenes magánközvetítés:												
22	Munkahely	szám	18.106	17.380	18.566	16.836	16.638	15.378	15.174	18.645	24.571	21.799
23	Munkakereső	"	48.359	47.425	50.850	47.423	46.445	45.415	45.454	47.659	47.413	45.328
24	100 munkahelyre esett munkakereső	"	269	283	274	281	279	295	299	255	192	207
25	Munkaközvetítés	"	14.356	13.649	14.402	13.414	13.310	12.505	11.938	15.082	18.085	16.411
26	100 munkahelyre esett közvetítés	"	79·4	87·7	77·6	79·7	80·0	81·3	79·1	80·8	73·6	75·3
Felajánlott órabérek:												
27	Bádógos	Pengő	0·58	0·63	0·55	0·60	0·60	0·62	0·66	0·64	0·65	0·66
28	Asztalos	"	0·51	0·55	0·53	0·53	0·56	0·56	0·54	0·54	0·57	0·55
29	Szabó	"	0·55	0·61	0·54	0·61	0·62	0·58	0·60	0·65	0·63	0·68
30	Kőműves	"	0·63	0·71	0·68	0·65	0·65	—	0·70	0·68	0·70	0·77
31	Napszámos	"	0·35	0·42	0·38	0·36	0·34	0·36	0·38	0·39	0·45	0·46
32	Gyári munkásnő	"	0·23	0·24	0·19	0·25	0·24	0·25	0·24	0·24	0·24	0·24
33	Napszámosnő	"	0·28	0·35	0·33	0·39	0·30	0·34	0·31	0·31	0·38	0·34
Termelés.												
34	Kőszén	1.000 q	764·2	868·4	901·5	821·3	849·7	781·6	836·1	819·0	876·4	942·4
35	Barnaszén ⁴⁾	"	6.712·6	6.921·5	6.331·7	5.658·8	5.630·7	5.300·7	5.581·8	6.240·3	7.280·5	8.495·8
36	Vasérc és vassalak ⁴⁾	"	241·3	248·0	279·5	219·3	227·2	252·1	259·0	232·2	295·6	241·3
37	Finomításra való nyers vas	"	298·3	279·1	362·9	232·5	271·6	300·4	277·6	292·3	326·2	172·1
38	Szesz	1.000 hl.	38·7	27·8	31·9	24·2	20·2	6·4	3·8	12·1	0·5	18·6
39	Cukor ⁴⁾	1.000 q	92·5	93·1	0·0	0·0	0·0	0·0	0·0	0·0	1·2	562·0
Budapest Szív. Elektromos Művei												
40	Villamosáram ⁵⁾	1.000 kw. óra	28.851	30.004	30.176	27.539	27.306	25.282	26.486	27.956	29.810	33.055
41	Motorikus célra elosztott áram ²⁾	"	13.485	13.975	12.858	13.593	13.387	12.918	13.459	14.189	14.935	15.610
42	Magánvilágítási célra elosztott áram ²⁾	"	5.765	5.942	6.942	6.293	5.452	4.899	3.992	3.344	3.938	5.180
43	Egyéb célokra elosztott áram ²⁾	"	3.918	4.211	4.180	3.800	3.694	3.629	3.818	3.400	4.016	4.454
44	Elektromosáramfogyasztók	szám	—	—	268.422	268.506	266.637	266.717	266.616	267.456	268.544	269.536

¹⁾ A közölt adatsorok részletes magyarázata a Magyar Statisztikai Szemle 1932. évi 10. számának mellékletében található. (Gazdaságstatisztikai adatok 1926—32.) — ²⁾ Az évi átlagok ideiglenes jellegűek. Az 1939 január havától a népmozgalmi adatokban a visszacsatolt felvidéki rész adatai is bennfoglaltatnak. — ³⁾ A budapestkörnyéki városok fogyasztása nélkül. — ⁴⁾ 1939 január havától a visszacsatolt felvidéki rész termelésével együtt. 1938 november és december havában a visszacsatolt felvidéki bányák termelése barnaszénből 118.3 ezer q, vasércből 723.7 ezer q volt — ⁵⁾ A vásárolt árammennyiséggel együtt.

Tableau économique.*)

1939										Unités	Désignation	
nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août			
Mouvement de la population.												
7.658	6.114	7.207	9.159	5.120	6.439	9.591	5.476	4.611	6.630	nombre	Mariages	1
10·3	8·0	8·4	11·8	6·0	7·8	11·1	6·6	5·4	7·7	"	Mariages pour 1000 habitants	2
13.360	13.777	16.750	15.359	17.814	16.419	16.490	15.243	15.511	16.961	"	Nés vivants	3
18·0	17·9	19·5	19·7	20·7	19·8	19·2	18·4	18·0	19·7	"	Nés vivants pour 1000 habitants	4
8.946	10.231	15.285	13.012	13.312	12.445	10.973	10.382	10.312	10.096	"	Décès	5
12·1	13·3	17·8	16·7	15·5	15·0	12·8	12·5	12·0	11·7	"	Décès pour 1000 habitants	6
1.444	1.603	2.056	2.034	2.330	2.459	1.872	1.917	2.030	2.247	"	Décédés au-dessous d'un an	7
10·8	11·6	12·3	13·2	13·1	15·0	11·4	12·6	13·0	13·2	"	Décédés au-dessous d'un an, pour 100 enf. nés viv.	8
726	847	1.375	1.346	1.546	1.464	1.344	1.101	1.004	810	"	Décès par tuberculose	9
0·98	1·10	1·60	1·73	1·80	1·76	1·56	1·33	1·17	0·94	"	Décès par tuberculose pour 1000 habitants	10
4.414	3.546	1.465	2.347	4.502	3.974	5.517	4.861	5.199	6.865	"	Accroissement naturel	11
5·9	4·6	1·7	3·0	5·2	4·8	6·4	5·9	6·0	8·0	"	Accroissement naturel pour 1000 habitants	12
137	143	173	210	184	191	190	133	218	194	"	Émigrés	13
8	20	15	7	13	13	30	30	8	25	"	Émigrés rentrés	14
Marché du travail.												
1.225·5	1.151·4	1.166·6	1.189·8	1.183·5	1.232·6	1.273·5	.	.	.	1.000	Nombre des membr. des caiss. d'assur. soc.	15
814·5	761·1	771·6	788·6	783·3	830·7	860·1	.	.	.	"	Dont:	
411·0	390·3	395·0	401·2	400·2	401·9	413·4	.	.	.	"	Sexe masc.	16
							.	.	.	"	Sexe féminin.	17
Chômeurs:												
12.953	16.103	20.965	20.929	20.122	19.899	18.664	16.924	15.842	14.064	nombre	Aux syndicats soc.-démocrates de Hongrie	18
8.043	9.758	11.830	11.656	11.505	11.158	10.178	9.304	8.976	8.209	"	Aux syndicats soc.-démocrates de Budapest	19
990	1.041	1.087	1.090	1.146	884	807	842	827	726	"	Aux syndicats soc. chr. de Budapest	20
13.943	17.144	22.052	22.019	21.268	20.783	19.471	17.766	16.669	14.790	"	Chômeurs syndiqués au total	21
Bureaux de placem., offic. et privés grat.:												
15.969	14.010	13.069	13.533	16.970	18.652	19.447	19.726	19.206	.	nombre	Offres d'emploi	22
43.631	49.216	54.262	57.418	58.107	53.795	50.046	46.876	44.876	.	"	Demandes d'emploi	23
273	352	414	424	342	288	257	238	233	.	"	Demandes pour 100 offres d'emploi	24
12.667	12.078	11.031	11.182	13.714	14.579	14.810	15.355	14.935	.	"	Placements	25
79·3	86·2	84·4	82·6	80·8	78·2	76·7	77·9	77·8	.	"	Placem. pour 100 offres d'emploi	26
Salaires horaires offerts:												
0·67	0·65	0·62	0·65	0·55	0·62	0·62	0·65	0·62	0·69	pengős	Ferblantiers	27
0·55	0·57	0·56	0·48	0·51	0·53	0·56	0·57	0·59	0·61	"	Menuisiers	28
0·65	0·68	0·58	0·62	0·62	0·66	0·64	0·62	0·66	0·76	"	Tailleurs	29
0·78	0·78	0·78	.	.	0·78	0·78	0·78	0·79	0·79	"	Maçons	30
0·41	0·41	0·39	0·42	0·46	0·40	0·42	0·48	0·46	0·44	"	Journdliers	31
0·25	0·25	0·26	0·26	0·29	0·27	0·29	0·30	0·29	0·29	"	Ouvrières de fabrique	32
0·34	0·30	0·34	0·31	0·30	0·35	0·35	0·33	0·37	0·37	"	Journalières	33
Production.												
934·5	935·6	887·4	800·0	901·1	832·7	907·8	884·1	820·7	980·7	1.000 q	Houille	34
8.715·1	8.525·2	9.253·6	7.896·4	8.090·6	6.701·4	6.565·3	6.208·0	6.566·3	7.626·3	"	Lignite ⁴⁾	35
279·3	220·0	493·7	494·1	618·5	485·1	596·2	484·8	529·4	.	"	Minerai de fer et scorie de fer ⁴⁾	36
285·7	276·9	284·1	332·7	401·4	355·5	408·4	337·4	326·0	.	"	Fonte à affiner	37
53·2	72·3	72·6	57·9	50·7	42·1	46·1	25·2	19·5	31·3	1.000 hl	Alcool	38
543·6	109·2	0·0	0·0	0·0	0·0	0·0	0·0	22	23	1.000 q	Sucre ⁴⁾	39
Usines Electr. de la V. de Budapest:												
35.019	36.215	35.563	31.160	33.415	28.809	30.543	29.540	30.112	31.122	1.000 kWh	Energie électrique ⁵⁾	40
15.509	15.316	15.099	14.892	13.716	15.350	14.157	16.538	16.920	14.502	"	Energie él. distr. comme force motrice ⁵⁾	41
5.966	7.932	8.528	8.688	7.644	6.913	5.657	4.964	4.323	1.669	"	Energie él. distr. pour l'éclairage privé ⁵⁾	42
5.024	5.257	5.191	4.612	4.970	4.089	4.474	3.414	3.728	168	"	Energie él. distribuée à d'autres fins ⁵⁾	43
271.711	273.597	273.972	274.174	274.567	274.689	273.914	273.002	273.819	274.043	nombre	Consommateurs d'énergie électrique	44

*) Pour l'explication détaillée des séries de données ci-dessous, voir le supplément du no d'oct. 1932 de cette Revue (Données de statistique économique de Hongrie, 1926-1932). — ¹⁾ Les moyennes annuelles sont provisoires. Les chiffres du mouvement de la population comprennent, à partir de janvier 1939, ceux de la zone septentrionale rétrocedée. — ²⁾ Sans les villes situées aux environs de Budapest. — ³⁾ Y compris les villes situées aux environs de Budapest. — ⁴⁾ A partir de janv. 1939, y compr. le territoire septentr. rétrocedé. En nov. et déc. 1938, on a produit sur ce territoire 118·3 mille q de lignite et 723·7 mille q de minerai de fer. — ⁵⁾ Y compr. le courant acheté.

Megnevezés	Egység	1937	1938	1 9 3 8								
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾	március Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	okt. Octobre		
Kereskedelem és közlekedés.												
Külkereskedelem:												
45	Behozatal összesen	1,000.000 P	34·9	40·3	36·1	35·6	34·5	34·4	34·8	32·0	31·5	33·7
E b b ó l:												
46	Nyers és megmunkált fa	1.000 q	779·0	905·6	672·2	637·7	923·5	1.078·0	984·1	717·9	714·4	372·1
47		1.000 P	4.212	5.056	3.563	3.775	5.504	6.217	5.718	4.265	3.459	2.285
48	Szén	1.000 q	436·4	482·7	526·8	478·7	460·1	449·6	456·6	441·5	406·9	145·9
49		1.000 P	1.234	1.380	1.511	1.355	1.292	1.265	1.277	1.225	1.102	436
50	Papíros és papírosárak	q	52.079	57.585	44.473	53.056	51.005	55.261	60.213	59.547	33.169	40.927
51		1.000 P	1.826	2.353	1.787	1.843	1.752	2.009	2.178	2.055	1.239	1.431
52	Nyers pamut	q	22.267	22.009	25.339	17.030	13.077	20.036	17.462	13.907	16.793	28.744
53		1.000 P	1.895	2.257	2.086	1.428	1.135	1.710	1.470	1.127	1.470	2.420
54	Gépek és készülékek	q	5.300	6.126	6.037	4.418	6.922	5.756	3.625	7.357	4.443	4.331
55		1.000 P	1.434	1.642	1.878	1.506	2.090	1.692	1.405	2.107	1.646	1.617
56	Nyers bőr	q	13.174	13.198	11.066	15.630	13.303	12.198	13.638	12.556	16.404	14.028
57		1.000 P	1.688	2.462	1.693	2.107	1.666	1.555	1.592	1.465	1.862	1.719
58	Nyers dohány	q	1.297	1.059	2.184	2.392	1.997	5.211	707	—	137	942
59		1.000 P	523	399	970	945	1.053	1.710	304	—	13	488
60	Selyem és selyemfonál	q	2.012	3.236	2.121	1.702	1.468	1.372	2.242	2.164	2.217	2.367
61		1.000 P	721	1.060	772	667	529	548	857	782	733	796
62	Ásványolaj	1.000 q	174·6	233·4	209·5	189·2	240·6	135·1	215·3	222·5	185·8	138·9
63		1.000 P	1.345	1.698	1.842	1.524	1.794	1.000	1.592	1.570	1.344	1.057
64	Pamutszövet	q	474	586	561	450	379	349	498	461	443	499
65		1.000 P	299	373	456	309	307	272	247	244	279	303
66	Kivitel összesen	1,000.000 P	43·5	49·0	47·0	41·6	39·9	36·5	38·2	46·8	56·6	44·1
E b b ó l:												
67	Szarvasmarha	drb.	4.555	8.960	6.069	7.220	6.547	5.617	5.421	3.230	2.154	2.047
68		1.000 P	1.960	3.138	2.487	2.872	2.690	2.398	2.449	1.549	1.023	1.045
69	Baromfi	q	20.948	21.769	13.247	8.200	7.748	8.209	7.632	9.210	14.640	28.786
70		1.000 P	2.200	2.139	1.360	862	927	981	867	1.033	1.574	3.036
71	Búza	1.000 q	363·4	299·0	177·6	156·2	108·7	40·7	19·8	571·7	1.542·1	863·3
72		1.000 P	5.692	5.191	2.983	3.130	2.231	851	415	8.250	24.274	13.081
73	Liszt	1.000 q	29·3	48·6	20·8	30·1	10·3	59·8	2·7	2·9	5·4	31·7
74		1.000 P	692	1.189	488	759	233	1.312	55	52	83	716
75	Villamos gépek és készülékek	q	2.230	2.549	1.810	1.724	1.826	1.395	1.715	2.099	2.295	3.236
76		1.000 P	2.121	2.371	1.693	1.554	1.781	1.519	1.850	2.045	2.226	3.092
77	Sertés	drb.	19.075	13.774	13.364	13.623	21.419	21.252	30.896	26.270	9.978	13.304
78		1.000 P	2.874	2.028	1.925	1.901	3.072	3.101	4.510	3.963	1.459	2.126
79	Prémbőr, kikészített	q	332	395	354	440	354	404	520	460	434	451
80		1.000 P	592	856	571	832	744	539	734	838	808	744
81	Tojás	q	11.736	9.551	24.627	24.591	26.348	17.494	6.684	1.990	3.043	951
82		1.000 P	882	767	1.594	1.530	2.063	1.418	566	155	258	71
83	Toll	q	2.132	2.650	2.973	1.938	1.525	1.104	1.913	1.941	1.207	2.031
84		1.000 P	1.097	1.539	1.459	922	548	464	839	857	601	1.050
85	Friss gyümölcs	1.000 q	25·6	32·6	0·1	0·1	0·0	6·0	33·4	147·3	90·6	26·6
86		1.000 P	816	805	5	4	1	384	1.871	3.830	2.836	695
87	Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet	1,000.000 P	+ 8·6	+ 8·7	+ 10·9	+ 6·0	+ 5·4	+ 2·1	+ 3·4	+ 14·8	+ 25·1	+ 10·4
Vasúti forgalom: ^{1) 4)}												
88	Szállított áru ^{2) 3)}	1.000 t.	1.642	1.668	1.446	1.400	1.510	1.421	1.459	1.827	2.098	2.277
89	Árutonna-kilométer ^{2) 3)}	1,000.000 km	218·8	220·1	189·2	181·6	199·5	184·0	187·2	250·1	288·6	284·6
90	Megrakott teherkocsi ²⁾	szám	113.891	108.445	102.836	95.921	101.751	98.187	104.855	129.665	145.256	158.940
91	Szállított utas ³⁾	1.000	6.702·3	6.274·1	6.024·4	6.397·3	6.822·9	6.523·7	6.398·8	6.842·5	7.191·6	7.462·7
92	Utaskilométer ^{2) 3)}	1,000.000 km	204·8	191·0	156·6	213·2	227·6	217·4	210·2	239·5	251·7	209·0

¹⁾ 50 q-n alul. — ²⁾ 500 pengőn alul. — ³⁾ Az évi átlagok ideiglenes jellegűek. — ⁴⁾ Az adatok csak fizetőteljesítményekre vonatkoznak. — ⁵⁾ Az utolsó 13 hónap adatai ideiglenesek. — ⁶⁾ 1938 november havától a visszacsatolt felvidéki rész forgalmával együtt.

		1 9 3 9								Unités	Désignation
nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	március Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août		
40·9	45·0	39·4	39·3	43·3	38·5	40·7	42·0	40·5	42·8	1,000.000 p	Commerce et transports.
											Commerce extérieur :
											Importations totales 45
											<i>Dont :</i>
828·1	661·1	587·7	972·6	668·4	679·4	509·7	506·0	398·5	396·6	1.000 q	Bois bruts et ouvrés 46
5.131	4.031	2.986	3.856	2.921	2.970	2.978	3.310	2.431	2.579	1.000 p	Charbon 48
338·1	587·1	660·8	954·8	844·6	679·1	555·6	651·5	533·3	573·9	1.000 q	Papier et articles en papier . . . 50
978	1.654	1.872	2.782	2.516	1.987	1.661	1.829	1.512	1.682	1.000 p	Coton brut 52
74.070	78.107	33.208	65.761	46.751	54.609	70.763	58.674	79.474	74.425	q	Machines et appareils 54
2.317	2.473	1.007	2.069	1.708	1.934	2.200	1.907	2.378	2.297	1.000 p	Peaux brutes 56
34.325	30.565	30.938	20.391	22.934	23.757	33.328	22.342	25.059	23.473	q	Tabacs bruts 58
3.003	2.757	2.767	1.618	1.920	1.938	2.738	1.944	2.093	2.046	1.000 p	Soie et fils de soie 60
3.936	8.079	3.568	4.478	4.203	5.720	4.433	4.641	4.216	4.995	q	Huile minérale 62
1.351	2.772	1.424	1.751	1.609	2.153	1.654	1.801	1.990	1.899	1.000 p	Tissus de coton 64
11.086	14.596	13.297	12.737	14.249	18.460	17.672	20.597	22.988	21.368	q	Exportations totales 66
1.410	1.614	1.477	1.441	1.623	1.968	1.997	2.430	2.600	2.236	1.000 p	<i>Dont :</i>
271	573	532	377	242	14	760	4.642	2.656	1.865	q	Bêtes à cornes 67
159	78	247	195	29	4	243	2.148	1.039	694	1.000 p	Volaille 70
2.718	2.249	2.458	2.392	3.122	2.542	2.862	2.929	3.252	3.389	q	Froment 72
948	771	755	785	1.050	1.046	996	1.332	1.028	1.106	1.000 p	Farine 74
112·5	161·7	92·6	216·7	227·8	129·4	215·5	180·0	206·2	199·4	1.000 q	Machines et appareils électriques 76
946	1.284	699	1.699	1.663	1.056	1.769	1.548	1.794	1.913	1.000 p	Porcs 78
748	623	308	487	660	643	531	546	511	538	q	Pelletteries apprêtées 80
379	326	184	304	439	409	372	378	312	385	1.000 p	Oeufs 82
40·1	44·5	50·1	49·6	42·8	49·0	46·8	43·5	48·1	61·1	1,000.000 p	Plumes 84
1.659	1.773	3.251	2.723	2.710	3.151	6.635	11.567	9.741	7.241	ête	Fruits frais 86
844	910	1.723	1.514	1.564	1.572	2.748	4.917	4.150	2.908	1.000 p	Excédent des imp. (–) ou des exp. (+) 87
44.450	62.142	21.888	17.159	12.284	8.062	5.553	6.375	5.573	8.063	q	Trafic des chemins de fer^{1) 2)}
4.720	5.990	2.497	1.952	1.370	859	656	767	780	1.129	1.000 p	Marchandises transportées ³⁾ , ⁴⁾ 88
424·7	141·1	372·4	770·1	461·8	644·9	643·7	437·3	527·5	1.590·9	1.000 q	Tonnes kilom. ³⁾ , ⁴⁾ 89
5.841	1.745	5.087	12.405	6.531	6.729	6.245	4.416	573·8	22.231	1.000 p	Wagons chargés ³⁾ 90
78·5	66·8	18·2	22·6	40·4	82·2	63·6	46·7	8·0	3·2	1.000 q	Voyageurs transportés ³⁾ 91
1.980	1.665	439	574	1.042	2.066	1.562	1.114	65	34·7	1.000 p	Voyageurs kilomètres ³⁾ , ⁴⁾ 92
2.264	3.439	1.367	1.268	931	1.614	1.019	1.799	1.278	1.927	q	
2.387	3.048	1.852	1.746	3.566	2.088	1.260	1.788	1.532	2.370	1.000 p	
15.923	31.452	46.099	27.096	28.305	39.759	41.695	31.461	32.780	24.172	ête	
2.617	5.315	7.659	4.547	4.760	6.708	7.042	5.309	5.544	4.082	1.000 p	
253	212	132	146	273	366	330	393	445	459	q	
465	531	252	382	709	913	572	672	727	815	1.000 p	
3.055	3.745	1.430	18.425	24.091	27.662	14.186	5.208	2.976	606	q	
324	240	116	1.840	1.744	2.740	1.437	548	255	54	1.000 p	
1.918	3.489	4.072	2.906	3.753	2.471	3.489	3.624	2.289	2.737	q	
1.139	2.022	2.013	1.153	1.431	1.245	1.712	1.595	899	1.527	1.000 p	
1·2	0·8	0·6	0·7	0·2	0·1	0·4	29·1	146·1	234·4	1.000 q	
61	82	73	104	20	11	18	1.266	5.236	4.772	1.000 p	
0·8	0·5	10·7	10·3	0·5	10·5	6·1	1·5	7·6	18·3	1,000.000 p	
1.974	1.594	1.606	1.524	1.599	1.591	1.747	1.731	1.883	2.331	1.000 t.	
264·3	222·9	224·0	210·4	217·5	235·4	261·9	230·1	232·4	316·9	1,000.000 km	
5.305	111.996	109.237	101.543	112.346	113.447	124.519	127.811	138.753	165.829	nombre	
200·5	7.255·4	6.799·6	6.738·9	6.856·0	8.016·5	8.132·3	8.213·5	8.086·9	8.350·0	1.000	
208·8	210·4	183·6	182·0	185·1	276·4	280·4	254·9	251·0	294·1	1,000.000 km	

¹⁾ Au-dessous de 50 q. — ²⁾ Au-dessous de 500 pengós. — ³⁾ Les moyennes annuelles sont provisoires. — ⁴⁾ Les chiffres ne se rapportent qu'au trafic payant. — ⁵⁾ Pour les 13 derniers mois, chiffres provisoires. — ⁶⁾ A partir de nov. 1938, y compr. le territoire septentr. rétrocédé.

Megnevezés	Egység	1937	1938	1 9 3 8								
		átlag ¹⁾		március	április	május	június	július	aug.	szept.	okt.	
		Moyennes ¹⁾		Mars	Avril	Mai	Juin	Juillet	Août	Sept.	Octobre	
Postaforgalom: ⁴⁾												
93	Levélküldemény ^{2) 5)}	1.000 db	39.197	42.779	44.905	41.657	39.099	36.111	38.350	39.124	43.945	44.664
94	Csomagküldemény ⁵⁾	"	817·9	889·4	847·5	843·3	768·9	773·0	784·4	818·9	950·5	1.001·6
95	Postautalvány ⁵⁾	1.000 db	870·1	907·9	846·9	934·5	864·4	830·8	915·1	909·8	889·9	1.023·8
96		1.000 P	59.534	64.055	58.105	63.019	56.308	60.228	63.049	66.688	65.675	72.593
97	Távirat ⁵⁾	1.000 db	235·0	262·5	226·5	223·9	251·7	262·9	268·3	301·3	320·1	293·9
98	Budapesti helyi beszélgetések ⁵⁾	1.000	10.706	11.168	10.369	11.622	11.080	11.519	10.910	10.091	10.878	11.924
99	Helyközi beszélgetés ⁵⁾	"	401·3	461·2	389·3	404·7	412·5	454·7	513·8	448·0	580·7	574·3
100	Távbeszélő főállomás	szám	—	—	114.020	114.514	114.987	115.976	116.374	116.804	117.748	118.552
101	Rádióvevőberendezések Magyarországon	"	—	—	394.711	395.692	396.220	395.175	393.490	393.540	395.159	402.244
102	Rádióvevőberendezések Budapesten	"	—	—	138.741	139.141	139.135	138.880	138.136	137.685	138.011	140.192
Áralakulás.⁶⁾												
Nagykereskedelmi árindex:												
103	Főátlag	1929 = 100	86·3	86·8	86·2	88·9	89·3	87·7	85·8	86·1	87·4	87·0
104	Mezőgazdaság és állattenyésztés termékei	"	69·0	73·4	70·4	77·6	77·8	74·3	71·8	73·3	76·4	75·3
105	Állati eredetű termékek	"	68·5	65·6	67·3	66·4	64·0	59·8	62·2	65·4	67·1	68·1
106	Növényi eredetű termékek	"	69·2	76·9	71·8	82·7	84·2	80·9	76·2	76·9	80·6	78·6
107	Mezőgazdasági ipar termékei	"	106·2	103·0	104·8	105·1	110·6	109·6	101·8	100·0	100·4	100·1
108	Értéktárgyak	"	118·6	122·1	121·9	121·9	121·9	121·9	122·2	122·2	122·2	122·2
109	Ipari anyagok és termékek	"	95·2	93·3	94·1	93·8	93·1	93·0	92·9	92·7	92·9	92·9
110	Nyersanyagok	"	99·3	99·7	100·7	99·7	98·3	99·2	99·2	98·9	99·2	99·6
111	Gyártmányok	"	94·4	92·5	93·2	93·0	92·4	92·1	92·1	91·8	92·1	92·1
112	Tüzelő anyagok	"	103·4	103·8	103·9	103·9	104·0	103·6	103·5	103·4	103·8	103·9
113	Agrárrolló ³⁾	"	26·9	20·6	24·5	16·6	15·8	19·3	22·0	20·2	17·0	18·2
Megélhetési index:												
114	Összesen lakbérrel	1913 = 100	102·5	103·1	103·8	104·5	104·5	102·7	101·6	101·7	103·0	102·6
115	Összesen lakbér nélkül	"	107·6	108·4	109·3	110·2	110·2	107·9	106·4	106·6	108·2	107·8
116	Élelmezés	"	93·9	95·4	96·4	97·8	97·8	94·8	92·7	92·9	95·3	94·6
117	Ruházat	"	136·6	135·0	136·0	136·0	136·0	134·1	134·1	134·1	134·3	134·3
118	Fűtés, világítás	"	137·5	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1
119	Lakás	"	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3
Nagykereskedelmi árak:												
120	Búza tiszavidéki 78 kg-os	P/q	20·42	21·24	21·00	22·28	23·98	23·28	20·23	20·25	20·50	20·68
121	Rozs, pestvidéki elsőrendű	"	18·94	16·58	18·70	18·80	18·45	16·55	15·65	14·78	14·95	14·95
122	0-ás liszt	P/kg	0·39	0·38	0·38	0·38	0·40	0·41	0·38	0·37	0·37	0·38
123	2-es ..	"	0·38	0·37	0·37	0·37	0·39	0·40	0·37	0·36	0·36	0·37
124	6-os ..	"	0·30	0·31	0·30	0·31	0·33	0·35	0·31	0·30	0·31	0·30
125	Tengeri, dunántúli származású	P/q	11·89	15·43	12·90	14·70	15·60	17·00	18·58	19·25	19·13	16·95
126	Marhahús, elsőrendű, hátulja	P/kg	1·85	1·66	1·95	1·85	1·64	1·49	1·38	1·52	1·63	1·56
127	Borjú	P/kg élőszű	1·07	0·97	0·99	0·95	0·86	0·79	0·82	1·07	0·94	1·00
128	Sertés, fiatal nehéz, 300 kg-on felül	"	1·11	1·06	1·12	1·10	0·99	0·86	0·99	1·06	1·11	1·13
129	Sertésszír	P/kg	1·69	1·60	1·62	1·62	1·62	1·60	1·55	1·55	1·74	1·55
130	Tojás, friss teatojás	P/kg	1·41	1·39	1·01	1·23	1·13	1·20	1·27	1·37	1·54	1·57
131	Borjúbőr	P/kg	2·54	1·75	2·00	1·80	1·70	1·60	1·60	1·60	1·65	1·67
132	Marhabőr	P/kg	1·53	1·14	1·10	1·10	1·10	1·10	1·10	1·15	1·20	1·20
133	Nyers gyapjú A/AA minőségű	"	1·90	1·64	1·70	1·65	1·60	1·60	1·60	1·60	1·60	1·60
134	Nyers pamut, amerikai	"	1·86	1·50	1·54	1·54	1·40	1·53	1·51	1·46	1·43	1·50
135	Barnaszén, hazai	P/q	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22
136	Kőszén, porosz	"	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80
137	Vörösréz	P/kg	1·60	1·23	1·15	1·20	1·10	1·17	1·25	1·23	1·31	1·35
138	Ólom	"	0·72	0·48	0·57	0·54	0·40	0·38	0·42	0·42	0·50	0·50
139	Ón	"	6·53	5·15	5·00	4·80	4·50	4·80	4·90	4·90	5·00	5·60

¹⁾ Az évi átlagok ideiglenes jellegűek. — ²⁾ Az ajánlott küldemények is bennfoglaltatnak. — ³⁾ A mezőgazdasági és állattenyésztési termékek és az ipari gyártmányok ára közötti diszparitást jelzi. — ⁴⁾ 1938 november havától a visszacsatolt felvidéki rész forgalmával együtt. — ⁵⁾ Az utolsó 13 hónap adatai ideiglenesek. — ⁶⁾ Új mérlegelt nagykereskedelmi árindex.

		1 9 3 9								Unités	Désignation	
nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	március Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août			
											Trafic postal :⁴⁾	
20.241	59.729	46.979	43.083	55.267	50.757	51.363	45.560	47.237	50.764	1.000 unités	Correspondances ^{2) 3)}	93
1.020.4	1.368.9	915.0	894.3	1.003.5	987.3	1.023.5	989.5	1.024.6	1.040.0	"	Colis ²⁾	94
929.9	1.098.5	1.008.9	1.003.4	1.149.2	1.117.4	1.161.8	1.172.3	1.159.5	1.178.9	1.000 unités	} Mandats-poste ⁵⁾	95
7.822	79.024	61.877	67.701	70.590	71.268	75.535	74.679	76.741	80.970	1.000 p		Télégrammes ⁵⁾
287.7	301.7	276.9	246.0	309.5	292.7	331.0	321.4	349.4	412.5	1.000	Conversations locales à Budapest ⁵⁾	97
1.626	11.527	12.183	11.621	10.663	11.720	12.060	11.968	11.433	10.425	1.000	Conversations interurbaines ⁵⁾	98
497.9	501.3	476.1	452.7	510.6	543.2	648.7	608.3	664.6	717.6	"	Postes téléphoniques principaux	99
11.617	123.584	124.145	124.491	125.276	126.354	127.386	127.985	128.637	129.262	nombre	Postes récept. de T. S. F. en Hongrie	100
1.468	419.215	452.651	461.959	465.510	467.997	468.184	470.334	468.290	467.920	"	Postes récept. de T. S. F. à Budapest	101
2.864	145.316	147.605	148.981	149.067	149.471	149.427	149.303	148.727	148.260	"		102
											Mouvement des prix.⁶⁾	
											Indice des prix de gros :	
85.2	85.0	85.1	85.2	86.0	86.2	85.5	84.9	85.3	86.3	1929 = 100	Moyennes générales	103
71.8	72.1	72.8	73.3	75.6	76.0	74.5	73.3	74.3	76.3	"	Produits de l'agriculture et de l'élevage	104
66.1	64.9	64.6	65.4	64.1	63.9	64.5	63.8	64.6	66.0	"	Produits d'origine animale	105
74.4	75.4	76.5	76.9	80.8	81.5	79.1	77.7	78.8	81.0	"	Produits végétaux	106
96.7	95.3	95.4	95.0	95.0	94.8	93.3	92.4	91.5	92.4	"	Produits de l'industrie agricole	107
122.2	122.2	122.2	122.2	122.2	122.2	122.2	122.2	122.2	122.2	"	Denrées coloniales	108
92.9	92.6	92.2	92.1	92.0	92.0	92.1	92.2	92.4	92.6	"	Matières nécess. à l'indust. et prod. industr.	109
99.4	99.1	98.8	99.2	99.0	99.3	99.4	99.7	99.8	100.4	"	Matières premières	110
92.1	91.8	91.3	91.0	90.9	90.9	91.0	91.1	91.3	91.4	"	Objets fabriqués	111
103.9	103.9	103.6	103.5	103.5	102.7	102.1	102.0	102.0	101.8	"	Combustibles	112
22.0	21.5	20.3	19.5	16.8	16.4	18.1	19.5	18.6	16.5	"	Ciseaux agricoles ³⁾	113
											Indice du coût de la vie :	
102.4	102.1	101.4	100.9	100.7	101.1	101.1	101.6	101.1	102.3	1913 = 100	Au total, y compris le loyer	114
107.4	107.1	106.1	105.5	105.2	105.8	105.7	106.4	105.8	107.3	"	Au total, non compris le loyer	115
94.2	93.7	92.2	91.3	90.9	91.8	91.6	92.7	91.9	94.3	"	Alimentation	116
134.3	134.3	134.3	134.3	134.3	134.3	134.3	134.3	134.3	134.3	"	Vêtement	117
138.1	138.1	138.1	138.1	138.1	138.1	138.1	137.7	137.7	136.7	"	Chauffage et éclairage	118
86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	"	Logement	119
											Prix de gros :	
20.38	20.40	20.50	20.50	20.90	20.75	20.50	19.85	19.80	19.95	1 q, en pengós	Froment de la rég. de la Tisza, de 78 kg	120
14.30	14.10	14.05	13.85	14.78	14.60	13.50	13.20	14.25	14.10	"	Seigle de 1er ordre, de la rég. de Pest	121
0.37	0.37	0.37	0.37	0.37	0.37	0.37	0.36	0.36	0.37	1 kg, en pengós	Farine No 0	122
0.36	0.36	0.36	0.36	0.36	0.36	0.36	0.35	0.35	0.36	"	" No 2	123
0.30	0.29	0.30	0.30	0.29	0.29	0.28	0.27	0.26	0.27	"	" No 6	124
13.10	12.80	13.95	14.43	16.40	17.05	16.75	16.68	18.05	19.58	1 q, en pengós	Mais, de Transdanubie	125
1.49	1.42	1.53	1.50	1.58	1.57	1.56	1.61	1.64	1.62	1 kg, en pengós	Viande de boeuf, 1re qual., partie postér.	126
1.00	0.93	0.89	0.92	0.79	0.82	0.95	0.87	0.83	0.86	1 kg de poids vif, en p.	Veaux	127
1.08	1.05	1.02	0.99	1.00	1.01	1.04	1.04	1.06	1.15	"	Porcs, jeunes, lourds, au-dessus de 300 kilos	128
1.55	1.55	1.54	1.50	1.50	1.49	1.49	1.44	1.46	1.52	1 kg, en pengós	Saindoux	129
1.79	1.75	1.53	1.25	1.15	1.15	1.17	1.22	1.21	1.39	1 kg, en pengós	Oeufs frais dits à thé	130
1.67	1.67	1.70	1.70	1.70	1.75	1.75	1.70	1.70	1.75	"	Cuir de veau	131
1.90	1.15	1.20	1.20	1.20	1.28	1.25	1.25	1.25	1.30	1 kg, en pengós	Cuir de boeuf	132
1.60	1.60	1.60	1.60	1.60	1.60	1.60	1.60	1.60	1.60	"	Laine brute	133
1.52	1.49	1.47	1.50	1.46	1.49	1.60	1.65	1.68	1.58	"	Coton brut, américain	134
3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	1 q, en pengós	Lignite, indigène	135
6.80	6.80	6.80	6.80	6.80	6.80	6.80	6.80	—	—	"	Houille, prussienne	136
1.30	1.30	1.25	1.25	1.25	1.25	1.25	1.25	1.25	1.25	1 kg, en pengós	Cuivre	137
0.50	0.48	0.48	0.48	0.48	0.48	0.48	0.48	0.48	0.58	"	Plomb	138
5.60	5.60	5.60	5.60	5.60	5.60	5.60	5.60	5.60	5.80	"	Étain	139

1) Les moyennes annuelles sont provisoires. — 2) Y compris les lettres recommandées. — 3) Indique la disparité entre les prix agricoles, y compr. les produits de l'élevage, et les prix industriels. — 4) A partir de nov. 1938, y compr. le territoire septentr. rétrocedé. — 5) Pour les 13 derniers mois, chiffres provisoires. — 6) Nouvel indice pondéré des prix de gros.

M e g n e v e z é s		Egység	1937	1938	1 9 3 8								
			átlag Moyennes	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	okt. Octobre		
Pénz és hitel.													
Magyar Nemzeti Bank:													
140	Jegyforgalom	1,000.000 P	—	—	547·0	585·4	583·6	581·1	581·8	608·3	853·4	793·6	
141	Leszámított váltók és előlegek	"	—	—	456·8	471·4	470·3	438·8	391·1	398·8	567·3	479·2	
É r e k é s z l e t :													
142	Arany	1,000.000 P	—	—	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	
143	Deviza és valuta	"	—	—	65·9	70·7	72·7	71·9	78·6	75·6	135·0	114·6	
144	Összesen	"	—	—	150·7	163·3	165·0	155·9	157·7	159·7	219·1	198·8	
145	Fedezeti arány	%	27·4	25·9	24·1	24·0	24·1	27·1	27·2	26·5	25·0	25·1	
146	Leszámítási kamatláb	"	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	
147	Elsőrendű üzleti váltók kamattétele	"	4·0-6·50	4·25-6·50	4·25-6·5	4·25-6·5	4·25-6·5	4·25-6·5	4·25-6·5	4·25-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	
148	Betéti kamatláb 3 havi lekötésre	"	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
149	Betéti kamatláb lekötés nélkül	"	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	
Betétállomány:													
T a k a r é k b e t é t :													
150	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	133·2	131·2	128·1	125·2	129·7	130·9	106·7	107·3	
151	A PK. budapesti pénzüzetinél ³⁾	"	—	—	606·1	597·0	588·6	619·0	619·5	618·9	506·3	522·0	
152	Összesen ³⁾	"	—	—	739·3	728·2	716·7	744·2	749·2	749·8	613·0	630·2	
F o l y ó s z á m l a b e t é t :													
153	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	56·0	49·5	60·9	56·5	51·6	61·4	64·3	70·9	
154	A PK. budapesti pénzüzetinél ³⁾	"	—	—	631·7	625·9	632·7	644·4	661·0	675·9	663·3	685·7	
155	Összesen ³⁾	"	—	—	687·7	675·4	693·6	700·9	712·6	737·3	727·6	756·6	
B e t é t e k e g y ü t t :													
156	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	189·2	180·7	189·1	181·7	181·2	192·3	171·1	178·2	
157	A PK. budapesti pénzüzetinél ³⁾	"	—	—	1.237·8	1.222·8	1.221·2	1.263·4	1.280·5	1.294·8	1.169·5	1.208·6	
158	Összesen ³⁾	"	—	—	1.427·0	1.403·5	1.410·3	1.445·2	1.461·7	1.487·1	1.340·6	1.386·8	
159	A 30 legn. vidéki pénzü. betétállománya	"	—	—	117·9	114·9	113·1	115·5	116·4	119·2	105·3	109·6	
Tőzsde:													
160	Részenyindex ⁴⁾	1928 = 100	162·4	111·1	100·9	97·7	113·2	113·3	106·8	105·6	116·7	123·0	
161	Eladott részvény	szám	356.512	195.908	275.674	335.974	217.973	177.159	171.761	85.335	140.250	207.281	
162	Szállítások és átvételek összege	1,000.000 P	25·4	12·3	17·4	18·7	12·3	11·2	12·9	6·3	8·6	12·1	
Hitelbiztonság:													
163	Csöd ⁵⁾	szám	3	3	9	4	1	2	3	4	—	3	
164	Magán- és kényszeregyesség ⁶⁾	"	61	76	59	64	83	97	83	60	57	87	
165	Össz. új fizetésképtelenségek Magyarorsz.	"	64	79	68	68	84	99	86	64	57	90	
Ebből:													
166	Új fizetésképtelenség Budapesten	"	20	25	21	25	31	19	19	30	15	32	
167	Magán- és kényszeregyesség aktíva	1.000 P	1.274	1.833	1.067	1.405	2.050	1.888	900	2.628	934	2.444	
168	Magyarországon passzíva	"	2.024	2.888	1.718	2.202	3.314	3.149	1.514	4.153	1.549	3.525	
169	Magán- és kényszeregyesség aktíva	"	574	963	505	1.040	1.090	548	270	2.046	354	1.030	
170	Budapesten passzíva	"	929	1.568	859	1.596	1.783	933	528	3.399	601	1.525	
171	Összesen		szám	2.838	3.342	2.765	3.009	3.209	3.433	3.397	3.507	3.932	4.460
172	Óvatolt váltók Magyarországon	1.000 P	1.426	1.448	1.114	1.820	1.459	1.240	1.437	1.433	1.469	1.959	
173	Óvatolt váltók Budapesten	{	szám	1.355	1.432	1.230	1.357	1.391	1.472	1.379	1.535	1.654	1.742
174	{	1.000 P	774	748	600	1.126	817	636	673	748	687	1.012	
Z á l o g h á z i f o r g a l o m :													
175	Zálogfelvétel Budapesten	{	1.000 tétel	255	255	277	257	271	275	266	244	236	
176	{	1.000 P	5.157	5.123	5.456	5.070	5.451	5.607	5.343	5.069	4.971	4.779	
177	Zálogkiváltás Budapesten	{	1.000 tétel	249	261	270	247	264	244	253	260	301	
178	{	1.000 P	5.052	5.262	5.316	4.923	5.270	5.034	4.971	5.066	6.251	5.839	
179	Zalogálladék Budapesten	{	1.000 tétel	—	—	1.409	1.420	1.427	1.458	1.471	1.469	1.412	
180	{	1.000 P	—	—	28.242	28.389	28.570	29.142	29.514	29.518	28.238	27.176	
181	Kényszerárverésre került Budapesten	tétel	7.455	8.219	8.113	6.593	8.124	7.993	10.052	8.993	9.476	8.905	

1) 1938 júniusától váltópénzkészlet nélkül. — 2) 1938 júniusától havi átlag. — 3) Az 1936. évi május havától közölt új sorozat a Pénzüzeti Központ kötelekebe tartozó budapesti pénzüzeteknél elhelyezett betétállományt jelzi. — 4) Csak 18 részvény alapján számítva. — 5) Csak azok az esetek vannak feltüntetve, amelyeket más eljárás nem előzött meg. — 6) A visszacsatolt felvidéki rész fizetőeszközével együtt.

		1 9 3 9									Unités	Désignation	
nov.	dec.	január	február	március	április	május	június	július	aug.				
Nov.	Déc.	Janvier	Février	Mars	Avril	Mai	Juin	Juillet	Août				
Monnaie et crédit.													
Banque Nationale de Hongrie:													
806.5	863.4	831.1	816.3	888.5	895.6	868.0	884.9	879.4	1038.3	1,000.000 p	Circulation des billets de banque	140	
462.2	511.4	470.7	466.8	505.6	512.3	458.6	438.4	417.9	576.4	"	Effets escomptés et avances	141	
Encaisse métallique:													
94.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	1,000.000 p	Or	142	
100.5	96.5	94.0	88.0	87.4	102.2	94.9	93.6	93.5	101.3	"	Devises et monnaies	143	
194.5	220.6	218.1	212.1	211.4	226.3	219.0	217.6	217.5	225.4	"	Total	144	
25.0	25.0	26.5	26.4	25.1	25.1	25.4	25.3	25.3	24.1	%	Proportion de la couverture	145	
4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	"	Taux d'escompte	146	
4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	"	Taux d'effets de comm. de prem. ordre	147	
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	"	Taux de dépôts à préavis de 3 mois	148	
2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	"	Taux de dépôts à vue	149	
Effectif des dépôts:													
Dépôts d'épargne:													
113.9	121.8	124.8	131.4	132.0	131.9	134.9	135.7	140.0	136.4	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	150	
545.3	563.7	567.0	576.0	554.8	558.8	571.5	590.5	601.4	556.8	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F. ³⁾	151	
659.2	685.5	691.8	707.4	686.8	690.7	706.4	726.2	741.4	693.2	"	Total ³⁾	152	
Dépôts en compte courant:													
80.7	82.6	76.9	78.1	83.8	78.8	82.1	86.9	77.8	86.8	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	153	
681.9	684.1	647.0	633.6	621.1	630.9	639.6	654.4	686.8	682.5	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F. ³⁾	154	
762.6	747.7	723.9	711.7	704.9	709.7	721.7	741.3	764.6	769.3	"	Total ³⁾	155	
Ensemble des dépôts:													
194.7	205.4	201.7	209.5	215.9	210.7	217.0	222.6	217.8	223.1	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	156	
1.227.2	1.227.8	1.214.0	1.209.5	1.175.8	1.189.7	1.211.2	1.244.9	1.288.2	1.239.4	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F. ³⁾	157	
1.421.9	1.433.2	1.415.7	1.419.0	1.391.7	1.400.4	1.428.2	1.467.5	1.506.0	1.462.5	"	Total ³⁾	158	
113.1	117.9	117.1	117.5	116.0	115.7	117.2	123.1	124.7		"	Dép. dans les 33 princ. établ. de c. de prov.	159	
Bourse:													
102.7	82.8	91.0	94.7	84.3	88.3	84.5	76.7	75.6	78.0	1926 = 100	Indice des actions ⁴⁾	160	
196.227	225.717	198.782	113.350	88.495	62.112	57.617	87.198	63.531	41.629	nombre	Actions vendues	161	
13.2	12.6	9.2	6.0	5.9	4.6	3.5	4.3	3.6	2.5	1,000.000 p	Montant des livraisons et des récept.	162	
Sécurité du crédit:													
2	1	4	1	4	3	4	2	—	2	nombre	Faillites ⁵⁾	163	
83	82	111	69	88	74	54	54	40	20	"	Concordats privés et judiciaires ⁶⁾	164	
85	83	115	70	92	77	58	56	40	22	"	Nouvelles insolvabilités en Hongrie	165	
Dont:													
28	26	32	22	31	18	17	12	9	4	"	Nouv. insolvabilités à Budapest	166	
2.646	1.786	1.798	1.788	2.911	1.612	2.393	2.367	617	178	1.000 p	Concord. privés et judiciaires actifs	167	
3.785	3.007	2.934	2.829	3.743	2.827	2.563	3.485	1.054	333	"	en Hongrie passifs	168	
776	86	614	1.116	693	663	2.322	1.412	90	32	"	Concord. privés et judiciaires actifs à Budapest	169	
1.463	1.482	1.075	1.709	1.201	1.268	2.445	1.830	182	64	"	passifs	170	
3.691	3.560	3.204	2.665	3.553	3.290	2.890	2.772	2.467	2.626	nombre	Lettres de change protest. en Hongrie	171	
1.615	1.446	1.614	1.235	1.780	1.721	1.457	1.018	1.174	1.250	1.000 p	Lettres de change protest. à Budapest	172	
1.505	1.557	1.470	1.270	1.581	1.424	1.307	1.118	938	1.020	nombre	Mouv. des monts-de-piété:	173	
718	702	875	639	1.014	946	803	518	576	602	1.000 p	Engagem. aux monts-de-piété de Bpest	174	
232	222	247	215	227	245	236	233	229	211	1.000 reconn.	Dégagem. aux monts-de-piété de Bpest	175	
4.712	4.501	4.847	4.266	4.639	4.713	4.743	4.938	4.657	4.367	1.000 p	Effect. des gages aux m.-de-p. de Bpest	176	
262	263	252	232	245	234	244	220	225	240	1.000 reconn.	Ventes par contr. aux m.-de-p. de Bpest	177	
5.269	5.334	5.435	4.771	4.888	4.416	4.738	4.576	4.353	4.756	1.000 p		178	
1.317	1.275	1.271	1.254	1.236	1.246	1.238	1.252	1.256	1.227	1.000 reconn.		179	
26.619	25.786	25.199	24.694	24.445	24.712	24.747	25.109	25.414	25.025	1.000 p		180	
8.957	5.069	9.817	6.905	7.259	6.029	6.790	6.037	6.322	6.002	reconn.		181	

1) Depuis juin 1938, sans le stock de monnaies division. — 2) Depuis juin 1938, moyenne mensuelle. — 3) A partir de mai 1936, série relative aux dépôts placés dans les établissements budapestois, membres de l'Institut Central des Sociétés Financières. — 4) Seulement d'après les cours de 18 actions cotées à ce moment. — 5) Cas n'ayant pas été précédés d'autres procédures. — 6) Y compr. le territoire septentr. rétrocédé.

pontot ért el. A hitelbiztonsági viszonyok szempontjából a váltóóvási számsorok alakulása is kedvező képet mutat.

Augusztus hó folyamán a Magyar Nemzeti Bank *jegyforgalma* erősen megduzzadt s 158·9 millióval 1.038·3 millió pengőre, az eddigi legmagasabb szintre emelkedett. A tavalyihoz képest 432·0 millió pengő volt a növekedés. Ugyancsak megduzzadt a *leszámított váltók és előlegek* összege is, mely a hó végén 576·4 millió pengőt tett, 158·5 millió pengővel haladta meg az előző havit, a múlt événél pedig 177·6 millió pengővel állott magasabban. A váltótárca állománya a jelenlegi gazdasági fellendülésben augusztus végén érte el a legmagasabb állását.

A Magyar Nemzeti Bank *aranytartaléka* változatlanul 124·1 millió pengőn állott. A *devizák és valuták* tétele ellenben 7·8 millió pengővel 101·3 millióra emelkedett s így az összes érckészlet 225·4 millió pengőre rúgott, az előző havi 217·5 és a múlt évi augusztus hó végi 159·7-del szemben. A *fedezeti arány*, a hó végéig 25·3%-ról 24·1%-ra süllyedt s a tavalyihoz képest is 2·4 pontos hanyatlás mutatkozik. A *kamattételek* továbbra is változatlanok.

Betétállomány. A külpolitikai feszültség okozta bizonytalan helyzet augusztus hó folyamán a betétállomány alakulásában is erősen érezteti hatását. A *takarékbetétek* állaga 48·2 millió pengővel 693·2 millióra esett. A *folyószámlabetéteknél* árnyalati, 4·7 millió pengős gyarapodás következett be, ennek folytán a betétállomány a hó végén 769·3 millió pengőn állott. A *takarékbetétek* nagyarányú esése folytán az *összes betétállomány* 43·5 millió pengővel 1.462·5 millió pengőre esett s ekkor a múlt événél is 24·6 millió pengővel állott alacsonyabban.

Tőzsde. Az április óta tartó erőteljes árfolyamhanyatlások július hó végén megállottak. Ekkor a tőzsdei árfolyamnívó jelzésére szolgáló *hivatalos részvényindex* 75·6-del elérte az eddigi legmélyebb állását. Az 1937. évi március hó végi tetőponthoz képest, ezideig az index 109·9 ponttal hanyatlott. Július hó végén azonban az árfolyamesések meg-

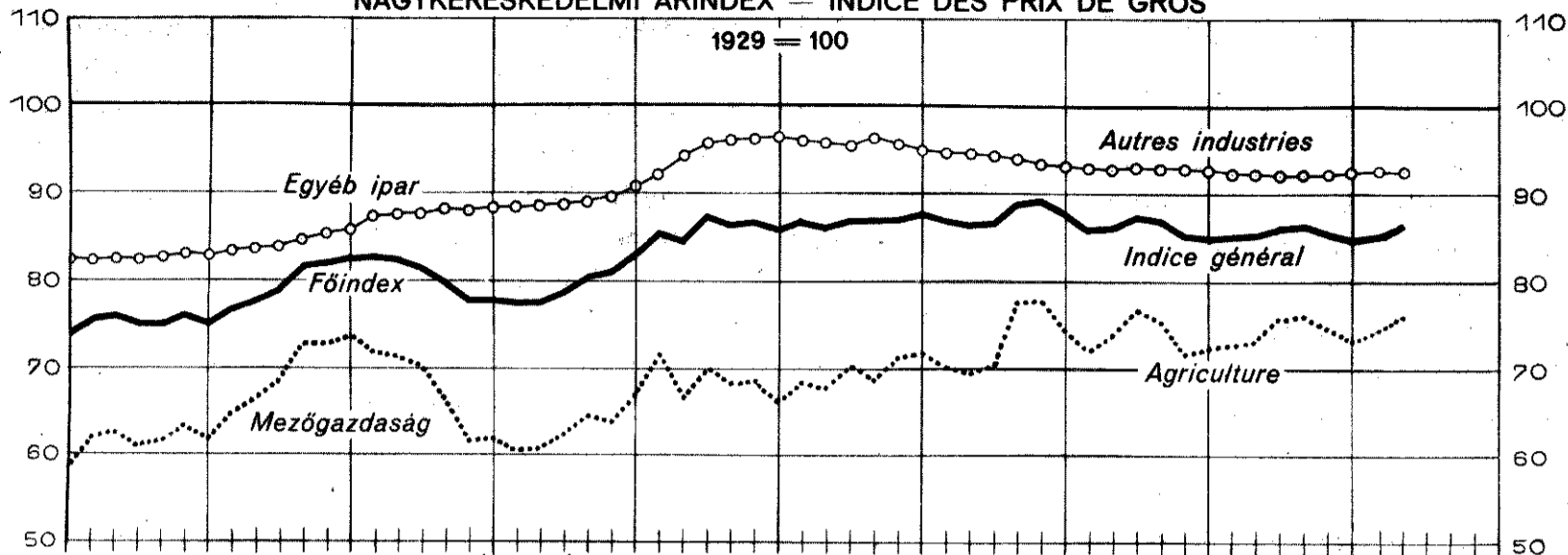
állottak s augusztus hó folyamán a nemzetközi tőzsdéken érvényesülő kedvező irányzat hatása alatt magasabb árfolyamok jöttek létre. Az árfolyamjavulások azonban nem öltöttek nagyobb arányokat. A részvényindex mindössze 2·4 ponttal emelkedett s a hó végén 78·0-án állott. A mérsékelt arányú árfolyamemelkedések aránylag szűk forgalmi keretek között következtek be. Nem egészen 42 ezer drb részvény cserélt kezét az előző havi 64 ezerrel szemben, úgy, hogy a tőzsdei forgalom az árfolyamnívóhoz képest egy hónappal később, augusztusban érte el a legmélyebb szintet.

Hitelbiztonság. A hitelbiztonsági viszonyok augusztus hó folyamán igen kedvezően alakultak. A *magán- és kényszeregyességek* száma az előző havinak a felére esett s az *új fizetésektelenségek* száma, amelyben a csődök is bennfoglaltatnak, 18-cal 22-re, az eddigi legalacsonyabb szintre zuhant. A múlt év azonos hónapjában még 64 új fizetésektelenségi eset fordult elő. Az előző hónapéhoz képest így 45%-os, a tavalyihoz képest pedig 65·6%-os hanyatlás következett be. A *magán- és kényszeregyességek passzívái* mindössze csak 333 ezer pengőre rúgtak az előző havi több, mint egy millió pengővel és a múlt évi 4·2 millióval szemben (—68·4%, —92·0%). Az *óvatolt váltók száma* ugyan 159-cel 2.626-ra emelkedett (+6·4%), a tavalyihoz képest 881 (—25·1%) volt a hanyatlás. Az *óvatolásra került váltók összege* csak árnyalatilag mintegy 76 ezer pengővel múlta felül az előző havit (+6·5%), a múlt évéhez képest azonban 12·8%-os csökkenés mutatkozik.

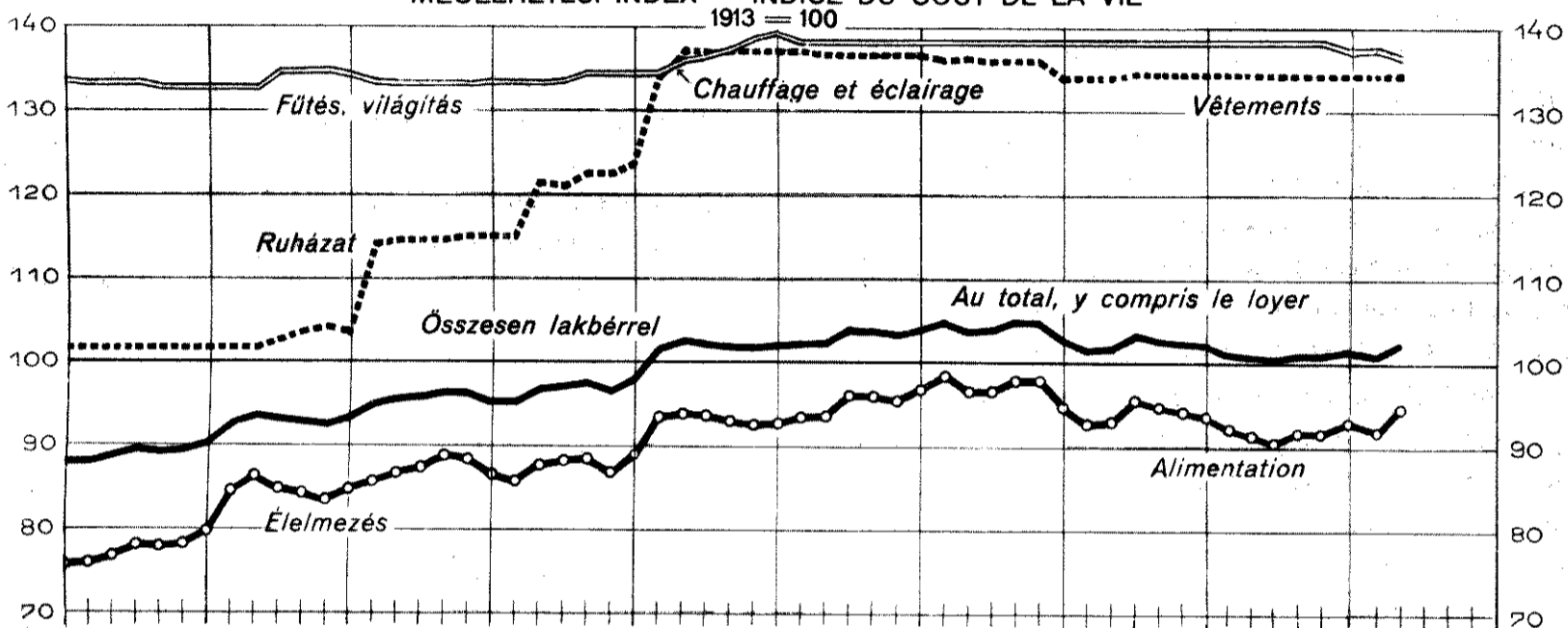
Zálogházi forgalom. A postatakarékpénztár kötelékébe tartozó budapesti zálogházakban elzálogosított tárgyak tételszáma 18 ezerrel 211 ezerre esett, a folyósított összegek pedig 4·4 millió pengőre rúgtak. A zálogkiváltások tételszáma 240 ezret tett, az előző havi 225 és a múlt évi 260 ezerrel szemben. A zálogkiváltások összege lényegesen meghaladta az elzálogosított tárgyakra kifizetett összegeket. Így a zálogálladék közel 400 ezer pengővel 25.025 ezer pengőre esett vissza s a tavalyihoz képest is 4·5 millió pengős hanyatlás mutatkozik.

RAJZOK A GAZDASÁGI JELZÓTÁBLÁHOZ — GRAPHIQUES AU TABLEAU ÉCONOMIQUE

NAGYKERESKEDELMI ÁRINDEX — INDICE DES PRIX DE GROS

MEGÉLHETÉSI INDEX — INDICE DU COUT DE LA VIE

MAGYAR NEMZETI BANK — BANQUE NATIONALE DE HONGRIE

